

2017

TARİH ABD

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYÜP CÜCÜK

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE "EĞİTİM TARİHİ" ALANINDA YAPILMIŞ DOKTORA TEZLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYÜP CÜCÜK

GAZİANTEP
TEMMUZ 2017

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE “EĞİTİM TARİHİ” ALANINDA YAPILMIŞ
DOKTORA TEZLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYÜP CÜCÜK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayhan DOĞAN

GAZIANTEP
TEMMUZ 2017

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE "EĞİTİM TARİHİ" ALANINDA YAPILMIŞ
DOKTORA TEZLERİNİN İNCELENMESİ**

Eyüp CÜCÜK

Tez Savunma Tarihi: 10.07.2017

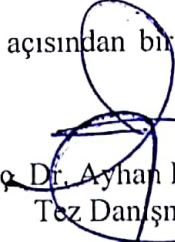
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ayhan DOĞAN
Tez Danışmanı

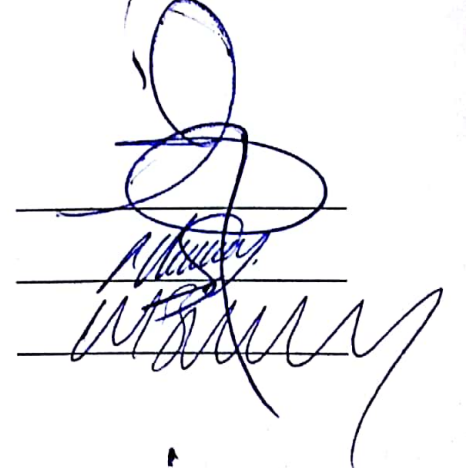
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak oybirliği/ oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Ayhan DOĞAN (Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Mehmet Ali YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİÇİCİ

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Eyüp CÜCÜK

10.07.2017

ÖZ

TÜRKİYE’DE “EĞİTİM TARİHİ” ALANINDA YAPILMIŞ DOKTORA TEZLERİNİN İNCELENMESİ

CÜCÜK, Eyüp
Yüksek Lisans Tezi, Tarih ABD
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayhan DOĞAN
Temmuz 2017, 121 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Doktora tezlerindeki çeşitli eğilimlerin ortaya konularak alanyazına dair bütüncül bir değerlendirme yapılması, alanın gelişimine katkı sağlaması bakımından önemlidir. Bu tür alanyazın inceleme çalışmaları, alanda ortaya çıkan bilgi birikimini değerlendirerek yeni yapılacak araştırmalara yön verir. Betimsel nitelikteki bu araştırma nitel araştırma yöntemiyle desenlenmiştir. Araştırma verileri doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi’nde ulaşılabilir nitelikteki doktora tezleri birer doküman olarak incelemeye alınmıştır. “Eğitim Tarihi/Türk Eğitim Tarihi” anahtar kelimeleriyle yapılan tarama işlemi sonucunda, 1987-2016 yılları arasında eğitim tarihi konu alanında yapılmış 97 adet doktora tezinin kayıtlarına ulaşılmıştır. Araştırma verilerinin sistematik bir şekilde kodlanabilmesi için, Micro Soft Office Excel 2016 programı üzerinde araştırmacı tarafından geliştirilen “tez inceleme formu” kullanılmıştır. Elde edilen veriler, yüzde ve frekans analizi ile birlikte betimsel içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin genel profiline, tezlerin temalarına, araştırma yöntemi ve veri toplama araçlarına, bilimsel geçerlik ve güvenilirlik önlemlerine ilişkin çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları eğitim tarihi alanyazınının gelişimi için pratik fayda sağlayacak niteliktedir. Araştırma sonuçları eğitim tarihi alanyazınının değerlendirmesine katkı sağlamakta ve araştırmacılar için istifade edilebilir nitelikte veriler içermektedir. Araştırmanın bulgu ve sonuçları doğrultusunda araştırmacılara, tez danışmanlarına, üniversitelere ve politika yapıcılara ve uygulayıcılara yönelik olarak birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Alanyazın İncelemesi, Doktora Tezleri, Doküman İncelemesi, Eğitim Tarihi.*

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE DOCTORAL DISSERTATIONS IN THE DISCIPLINE OF “HISTORY OF EDUCATION” IN TURKEY

CUCUK, Eyup

M. A. Thesis, Department of History

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ayhan DOGAN

July 2017, 121 page

The aim of the present study was to review the doctoral dissertations conducted within the scope of the discipline of history of education in Turkish universities in terms of certain variables. It is important to carry out a holistic evaluation about the existing literature by revealing the general trends of the doctoral dissertations as to contribute to the development of the field. It is known that such kind of literature reviews lead further research by providing evaluation concerning the existing body of knowledge. It is a descriptive study designed with qualitative research methodology. The research data were obtained through document analysis technique. All the doctoral dissertations available in the database of National Thesis Center of the Turkish Council of Higher Education were taken into consideration as the source of documentation. As a result of the scanning procedure operated with the key words of “history of education/ history of Turkish education”, the researcher assessed the records pertaining to 97 doctoral dissertations in the discipline of history of education between the years of 1987-2016. A review form developed by the researcher on the Microsoft Office Excel 2016 software was used to systematically encode the research data. The obtained data were analyzed through descriptive content analysis technique together with percentage and frequency analyses. As a result of the study, various conclusions were reached about the general profile, themes, research methods and data collection tools, validity and reliability measures of doctoral dissertations in the discipline of history of education. The research results were of practical benefit for the development of the literature of history of education. It contributes to the evaluation of the literature of history of education and contains data available to the use of researchers. The paper concludes by offering some implications for the researchers, supervisors, universities and policy makers and practitioners in accordance with the findings and results of the research.

Key words: *Literature Review, Doctoral Dissertations, Document Analysis, History of Education.*

ÖN SÖZ

Bu çalışma ile eğitimi tarihi alanındaki ikinci yüksek lisans tezimi tamamlamış bulunmaktayım. Beni bu alana yönlendirerek tarihsel süreçteki eğitim öğretim olgusuna dair konulara hassaslaşmama vesile olan, kıymetli fikir ve destekleriyle eğitim tarihi alanında uzmanlaşma ve akademik perspektif oluşturma çabama temel oluşturan -bir danışmandan da öte- değerli hocam Doç. Dr. Ayhan DOĞAN'a şükranlarımı sunuyorum.

Eğitim tarihi alanında uzmanlaşma adına henüz yolun başındaki genç birer araştırmacı olarak sarf ettiğimiz mesaide, paylaşımlarıyla beni destekleyen değerli çalışma arkadaşım Emrah Berkant PATOĞLU'na teşekkür ederim.

Akademik hayatta giriştiğim her çalışmanın yoğun ve yorucu döneminde kendilerinden güç aldığım, sabır ve özverilerini takdir ettiğim sevgili aileme ve özellikle de sevgili eşim Yasemin OKTAY CÜCÜK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. SORUNSAI / KONUNUN TANIMI	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI / ARAŞTIRMA SORULARI	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM ve SINIRLIKLARI.....	5
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	6
1.5.1. Veri Toplama Aracı ve Süreci	8
1.5.2. Verilerin Analizi	10

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN İNCELEME ÇALIŞMALARı VE EĞİTİM TARİHİ ALANI

2.1. ALANYAZIN İNCELEME ÇALIŞMASI NEDİR?.....	13
2.2. ALANYAZIN İNCELEMESİ ÇALIŞMALARININ GÜÇLÜ YANLARI.....	15
2.3. EĞİTİM TARİHİ ALANI	16
2.3.1. Tarih Bölümü Açısından Eğitim Tarihi Alanı	17
2.3.2. Eğitim Bilimleri Bölümü Açısından Eğitim Tarihi Alanı	18
2.2. EĞİTİM TARİHİ ALANYAZININA İLİŞKİN TÜRKİYE’DE YAPILAN ALANYAZIN İNCELEME ÇALIŞMALARı	19
2.4. BENZERİ ARAŞTIRMALAR.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE EĞİTİM TARİHİ ALANINDA YAPILMIŞ DOKTORA TEZLERİNE İLİŞKİN BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

3.1. DOKTORA TEZLERİNİN GENEL PROFİLİNE İLİŞKİN BULGULAR ve DEĞERLENDİRME	28
3.1.1. Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı.....	28
3.1.2. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı	29
3.1.3. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Enstitüye Göre Dağılımı	31
3.1.4. Doktora Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı	32
3.1.5. Doktora Tezlerinin Sayfa Sayısına Göre Dağılımı	33
3.1.6. Doktora Tezlerinin Kullanılan Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Aracına Göre Dağılımı	34
3.2. DOKTORA TEZLERİNİN KONUSUNA (TEMALAR) İLİŞKİN BULGULAR ve DEĞERLENDİRME	36
3.2.1. Alan Öğretiminin Gelişim Tarihi.....	39
3.2.2. Eğitim Kurumları Tarihi	41
3.2.3. Öğretmen Yetiştirme Tarihi.....	42
3.2.4. Eğitim Tarihiyle İlgili Süreli ve Süresiz Yayın İncelemesi	43

3.2.5. Yerel Eğitim Tarihi	45
3.2.6. Biyografik Monografi	46
3.2.7. Din Eğitimi Tarihi.....	48
3.2.8. İlköğretim Tarihi.....	49
3.2.9. Eğitim Politikaları Tarihi	50
3.2.10. Eğitimde Modernleşmenin Tarihi	51
3.2.11. Yükseköğretim Tarihi	52
3.2.12. Ortaöğretim Tarihi	54
3.2.13. Medrese Sistemi.....	55
3.2.14. Eğitim Teşkilatlanması Tarihi	56
3.2.15. Eğitimin Felsefi Tarihi.....	56
3.2.16. Eğitim Programları Tarihi.....	57
3.2.17. Eğitimin Sosyolojik Tarihi.....	58
3.2.18. Mesleki Eğitim Tarihi	59
3.2.19. Azınlık Eğitimi Tarihi.....	60
3.2.20. Değerler Eğitimi Tarihi.....	61
3.2.21. Köy Enstitüleri Tarihi	62
3.2.22. Eğitim Yönetimi ve Denetiminin Tarihi	63
3.2.23. Yabancı Eğitim Kurumları Tarihi	64
3.2.24. Askeri Eğitim Tarihi	65
3.2.25. Karşılaştırmalı Eğitim Tarihi	65
3.2.26. Yurt Dışı Eğitiminin Tarihi.....	67
3.2.27. Karma Eğitimin Tarihi.....	68
3.2.28. Eğitimde Özelleştirmenin Tarihi	69
3.2.29. Eğitim Ekonomisi Tarihi	70
3.3. DOKTORA TEZLERİNDEKİ GEÇERLİK ve GÜVENİRLİK ÖNLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR ve DEĞERLENDİRME	70
3.3.1. Veri Toplama Aracı ve Sürecinin Açıklanması	78
3.3.2. Veri Analiz Sürecinin Açıklanması	79
3.3.3. Kapsam ve Sınırlıkların Betimlenmesi	80
3.3.4. Veri Kaynağı Özelliklerinin Açıklanması	81
3.3.5. Veri Kaynağının Tanımlanması.....	82
3.3.6. Veri Kaynağı Seçim Şeklinin Belirtilmesi.....	83
3.3.7. Araştırmanın Uygulama Sürecinin Betimlenmesi	84
3.3.8. Kullanılan Yöntemin Seçim Gereçesinin Açıklanması	85
3.3.9. Geçerlik ve Güvenirlik Önlemlerinin Açıklanması	86
3.3.10. Uzman Görüşünün Alınması (Meslektaş Değerlendirmesi).....	88
3.3.11. Güvenirlik Hesaplamalarının Belirtilmesi	89
3.3.12. Kaynak Çeşitlemesi Yapılması.....	90
3.3.13. Veriler Arasında Tutarlılığın Kontrol Edilmesi.....	91
3.3.14. Uzmanlarca Dil Kontrolünün Yapılması	93
3.3.15. Veri Kaynaklarının “Dış Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi.....	94
3.3.16. Veri Kaynaklarının “İç Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi	96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ.....	99
4.1.1. Doktora Tezlerinin Genel Profilinin İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	99
4.1.2. Doktora Tezlerinin Tematik İncelemesine İlişkin Sonuçlar	101

4.1.3. Doktora Tezlerinin Geçerlik Güvenirlik Önlemlerinin İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	104
4.2. ÖNERİLER	105
4.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	105
4.2.2. Eğitim Tarihi Alanının Gelişimine Yönelik Öneriler	107
4.2.3. Politika Yapıcılara ve Uygulayıcılarına Yönelik Öneriler	108
KAYNAKÇA	109
EKLER	115
Ek.1. Araştırmada İncelemeye Alınan Eğitim Tarihi Alanında Yapılmış Doktora Tezleri.....	115
Ek.2. Tez İnceleme Formu	121
ÖZ GEÇMİŞ.....	123
VITAE.....	123

KISALTMALAR

- ABD** : Ana Bilim Dalı
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve diğerleri
vs. : Ve sair
YÖK : Yükseköğretim Kurulu
Yay. : Yayınları

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 1. Araştırmada Kullanılan Doküman İnceleme Yöntemine İlişkin Uygulama Planı.....	7
Tablo 3. 1. Araştırma Bulgularının Sunumu ve Değerlendirmesi İçin Yazım Planı..	27
Tablo 3. 2. Doktora Tezlerinin Temalarına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı	37
Tablo 3. 3. Alan Öğretiminin Gelişim Tarihi Teması Altında Yer Alan Alt Temalar	39
Tablo 4.1. Eğitim Tarihi Alanındaki Doktora Tezlerinin İncelenmesi Sonucu Ortaya Çıkan Temalar/Konu Alanları.....	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Grafik 1. 1. Doktora Tezlerinin Okuyucuya Açık Olup-Olmamalarına Göre Dağılımı	9
Grafik 3. 1. Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı.....	28
Grafik 3. 2. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı	29
Grafik 3. 3. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Enstitüye Göre Dağılımı.....	31
Grafik 3. 4. Doktora Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı	32
Grafik 3. 5. Doktora Tezlerinin Sayfa Sayısına Göre Dağılımı	33
Grafik 3. 6. Doktora Tezlerinde Kullanılan Veri Toplama Aracı	35
Grafik 3. 7. Doktora Tezlerinin Temalarına Göre Dağılımı.....	38
Grafik 3. 8. Veri Toplama Aracı ve Sürecinin Açıklanması	79
Grafik 3. 9. Veri Analiz Sürecinin Açıklanması	80
Grafik 3. 10. Kapsam ve Sınırlıkların Betimlenmesi	81
Grafik 3. 11. Veri Kaynağı Özelliklerinin Açıklanması.....	82
Grafik 3. 12. Veri Kaynağının Tanımlanması	83
Grafik 3. 13. Veri Kaynağı Seçim Şeklinin Belirtilmesi.....	84
Grafik 3. 14. Araştırmanın Uygulama Sürecinin Betimlenmesi	85
Grafik 3. 15. Kullanılan Yöntemin Seçim Gerekçesinin Açıklanması	86
Grafik 3. 16. Geçerlik ve Güvenirlik Önlemlerinin Açıklanması	87
Grafik 3. 17. Uzman Görüşünün Alınması (Meslektaş Değerlendirmesi)	88
Grafik 3. 18. Güvenirlik Hesaplamalarının Belirtilmesi	90
Grafik 3. 19. Kaynak Çeşitlemesi Yapılması	91
Grafik 3. 20. Veriler Arasında Tutarlılığın Kontrol Edilmesi	92
Grafik 3. 21. Uzmanlarca Dil Kontrolünün Yapılması	93
Grafik 3. 22. Doküman İncelemeye Dayalı Araştırmalar İçin “Dış Tenkit”İN Aşamaları	95
Grafik 3. 23. Veri Kaynaklarının “Dış Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi.....	96
Grafik 3. 24. Doküman İncelemeye Dayalı Araştırmalar İçin “İç Tenkit” Aşamaları	97
Grafik 3. 25. Veri Kaynaklarının “İç Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi	98

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

“Türkiye’de “Eğitim Tarihi” Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin İncelenmesi” başlığını taşıyan bu araştırmanın giriş bölümünde, araştırma konusu ile ilgili ayrıntılı bilgi verilerek araştırmada ele alınan temel sorunsal üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte araştırmanın amacı, belirlenen araştırma soruları, araştırmanın önemi, kapsam ve sınırlıkları açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmanın nasıl bir yöntem dâhilinde kurgulanıp gerçekleştirildiği, araştırmanın modeli, veri toplama aracı ve süreci, verilerin analizi gibi hususlar bu bölümde yer alan konu başlıklarıyla ortaya konmuştur. Araştırmaya dair tüm bu hususlarla ilgili olarak gerekli yerlerde alt başlıklar oluşturulmuş, tablo ve grafik gibi görsel sunumlardan mümkün olduğunca istifade edilmiştir.

1.1. SORUNSAK / KONUNUN TANIMI

Dünyada eğitim alanında gerçekleştirilen mevcut kuramsal çalışmalar ve uygulamalar ancak tarihî bir perspektif içinde düşünülüp incelendiğinde gerçekçi ve objektif olarak değerlendirilebilir. Tarihsel süreçte belirli bir dönemde verilen kararlar ve yapılan uygulamalar, daha öncekilerden etkilendiği gibi daha sonra verilecek karar ve yapılacak uygulamalar üzerinde de etki değeri taşımaktadır. Bu noktada tarih bilimi dairesinde yapılan eğitim olgusuna ilişkin bilimsel inceleme ve araştırmalar, günümüz eğitim sistemindeki kuram ve uygulamaları daha doğru anlayıp değerlendirmek, geçmişten dersler çıkararak günümüze pratikte tecrübe sağlamak, geçmiş deneyimlerin bilinip analiz edilmesi yoluyla politika üreticilerine ve uygulayıcılarına makul öneriler sunmak vesaire (vs.) gibi çok önemli bir misyonu hüviyetinde barındırmaktadır. Bu misyonu kendine şiar edinen “eğitim tarihi/history of education” araştırma alanı, sosyal ve beşeri bilimlerin birer dalı olan tarih ve eğitim bilimlerinin ortak çatısı altında yer alan multidisipliner bir çalışma alanıdır. Eğitim tarihi alanı, geçmişteki insan ve insan topluluklarının eğitim ve öğretimle ilgili olay ve olgularını, teori ve uygulamalarını kısacası geçmiş yaşantıların eğitim

öğretimle ilgili tüm süreçlerini tarih biliminin gerektirdiği bilimsel kıstaslar çerçevesinde inceler.

Bir alanla ilgili yapılmış bilimsel çalışmaların belirli aralıklarla kapsamlı bir şekilde incelenmesi, incelenen alanın genel görünümünün ortaya çıkarılması bakımından önemlidir. Alanyazın inceleme çalışmaları olarak bilinen bu tür incelemeler alanda araştırılan konuların derinliği, çeşitliği, araştırma yaygınlığı, yeni konu alanları; araştırmalarda kullanılan yöntem ve teknikler, alanyazındaki hakim paradigma ve bunun tarihsel süreçte geçirdiği değişim dönüşüm vs. gibi hususlar üzerine kapsamlı inceleme ve bütüncül değerlendirme sunar. Gerek sosyal bilimler ve gerek fen bilimlerinin birçok farklı bilim dalında alanyazın incelemeleri çeşitli yöntemler kullanılarak yapılmış ve/veya yapılmaktadır. Eğitim tarihi alanında üretilen bildiri, makale, kitap gibi yayınlar, lisansüstü tezler vs. üzerine kapsamlı bir incelemeye duyulan ihtiyaç, bu araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Genel “Eğitim Tarihi” alanı içerisinde bir alt çalışma alanı olarak nitelendirilebilecek olan Türk eğitim tarihi alanı üzerine genel bir perspektif sunarak analiz ve değerlendirmede bulunan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar; mevcut araştırmalara dikkat çekerek alanyazındaki boşlukları düşündürmesi¹; alanda çalışan araştırmacıların daha özgün konulara yönlendirilmesi ve insan kaynaklarının daha etkili ve verimli kullanılması²; eğitim tarihçiliğinde ortaya çıkan olgusal ve paradigmatik nitelikli kısıtlama ve dayatmaların belirlenmesi³; alanın gelişme perspektiflerinin açıklanarak genel değerlendirmesinin yapılması⁴; alanyazının bir bilançosunu sunarak alanla ilgili birçok değerlendirme, söyleşi, kaynak ve tanıtım çalışmalarını içinde barındırması⁵ vs. açısından oldukça kıymete değerdir. Türkiye’de Eğitim tarihi alanındaki uzmanlıklarıyla bilinen söz konusu kişilerin yapmış olduğu bu çalışmalarda; genel, bütüncül ve yorumlayıcı bir bakışla alanda yapılan akademik araştırmaları tanımlama ve sınıflama yoluna gidilmiştir. Buna

¹ Bkz. ŞAHİN, Mustafa; ÇETİNOĞLU, Aslı; AYVAZ, Saide, “Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Tarihçesi İle İlgili Tezler Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 6(27), 2013, (494-504), www.sosyalarastirmalar.com (10.05.2017).

² Bkz. UYGUN, Selçuk, “Eğitim Tarihi Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Analizi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2(33), 2012, (263-282).

³ Bkz. SOMEL, Selçuk Akşin, “Türkiye’de Abdülhamit Dönemi Eğitim Tarihçiliğinin Son Otuz Yılı (1980-2009): Genel Bir Değerlendirme Denemesi”, Ali Akyıldız (Ed.), *Vefatının 90. Yılında II. Abdülhamit*, Küre Yay., İstanbul, 2010, <http://research.sabanciuniv.edu/14409/>, (03.04.2015).

⁴ Bkz. ERGÜN, Mustafa, “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi”, *TALİD (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, Sayı: 6(12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay, 2008, (321-348).

⁵ Bkz. ÖZTÜRK, Cemil, (2008). “Türkiye’de Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Tarihi Literatürü”, *TALİD (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, Sayı: 6 (12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay, 2008, (487-519).

karşın eğitim tarihi alanının akademik durumunu ve alandaki araştırmacıların eğilimlerini daha geniş örneklerle üzerinden inceleyen ve bu alanın araştırma konularını, kaynaklarını, yöntemini vs. analiz eden çalışmalara duyulan ihtiyaç devam etmektedir.

Özellikle Şahin ve diğeri (vd.) (2013) ve Uygun (2012)⁶'un çalışmaları Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi'ndeki lisansüstü tezleri incelemeyi amaçlaması bakımından, bu araştırmayla benzerlik taşımaktadır. Ancak bunlardan ilki, sadece öğretmen eğitimi tarihi ile ilgili tezlere odaklanmış olması ve dolayısıyla eğitim tarihi alanına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapılamaması yönüyle bu araştırmadan ayrılmaktadır. İkincisi ise; YÖK Ulusal Tez Merkezi'ndeki okuyucuya açık olmayan tezlerin sayısının 2010 yılı itibariyle oldukça fazla olması (çalışma evreninin darlığı) açısından bu araştırmadan ayrılmaktadır. Dolayısıyla belirtilen çalışmaların güncellenmesi gereği ve son beş yıldan fazla bir süredir eğitim tarihi alanına ilişkin kapsamlı ve bütüncül bir değerlendirmenin mevcut olmayışı eğitim tarihi alanyazını için bir ihtiyaç doğurmaktadır.

Eğitim tarihi alanı üzerine Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde tamamlanmış olan doktora tezi araştırmalarının çeşitli yönlerden analizi ve incelenmesi; hem geçmişten günümüze eğitim tarihi araştırmalarındaki eğilimleri ortaya koymak, hem de tarihsel süreç içinde bu tezlerin Türkiye'deki eğitim tarihi alanının gelişimine katkısını değerlendirmek açısından bir hayli önemli görünmektedir. Bu önemine binaen ciddiyetle araştırılması ve üzerine çalışılması gereken bir konudur.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI / ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çerçevedeki araştırmanın tam olarak amacı, Türkiye'de bulunan üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış ve T.C. YÖK Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi'nde ulaşılabilir nitelikteki doktora tezlerinin çeşitli değişkenler açısından incelemesini yapmaktır. Bu amaçla temel araştırma sorusu; *Türkiye'de bulunan üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış ve T.C. YÖK Ulusal Tez*

⁶ UYGUN, "...Lisansüstü Tezlerin Analizi".

Merkezi Tez Otomasyon Sistemi'nde ulaşılabilir nitelikteki doktora tezlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi nasıldır? şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmanın amacına ve temel araştırma sorusuna uygun olarak sırasıyla şu alt araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- 1. Türkiye'deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin genel profili (YÖK Ulusal Tez Merkezi ortamında okuyucuya açık olup-olmadığı, yıl, niversite-Bölüm, Danışman unvanı, sayfa sayısı, araştırma yöntemi ve veri toplama aracı)) nedir?*
- 2. Türkiye'deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin konusu (temalar) ve bu konuların tarihsel süreç içerisinde tercih edilme durumları (eğilimler) nedir/nelerdir?*
- 3. Türkiye'deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerindeki bilimsel geçerlik ve güvenirlik önlemleri nelerdir?*

1.3. ARAşTIRMANIN ÖNEMİ

Alanyazın inceleme çalışmalarında, alanla ilgili o ana dek oluşturulan eserlerin önemli bir kısmını içine alarak alanyazının genel vaziyetini belirlemek ve genel değerlendirmelerde bulunmak hedeflenir. Dolayısıyla bu tür araştırmalar ilgili alanyazının bir nevi tanıtımını yapma görevini üstlenmiştir. Alanyazındaki araştırmaların eksik kalan ve/veya değerli bulunan yönlerini, karşılaştırmalı olarak analiz ve değerlendirmeye tabii tutması bakımından da oldukça önemlidir. Ayrıca bu tür alışmalar;

- Alanla ilgili daha önce var olan paradigmalardan haberdar olunması ve buna göre yeni yaklaşımların oluşturulması,
- Alanda çok çalışılan veya araştırma-incelemeye muhtaç olan konuların tespit edilerek araştırmaya değer, özgün yeni konular belirlenmesi ve bunlara yönelinmesi,
- Alandaki tezlerin niteliği konusunda araştırmacılara bilgi sağlaması,
- Eğitim tarihçiliği alanında üretilen başlıca çalışmaların bir nevi tanıtımı yoluyla alana ilişkin genel bir bakış açısı oluşturulması,

- Alandaki genel eğilimler, kullanılan yöntemler ve konu seçimi vs. hususlarda önemli bilgiler vermesi,

vs. gibi faydalar sağlayabileceği için önemli görünmektedir.

Bununla birlikte, alanyazın inceleme çalışmaları, var olan araştırmalarda ortaya çıkan bilgi birikimini değerlendirme ve yeni yapılacak araştırmalara yön verme bakımından önemlidir. Eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinin bütüncül bir analizinin alanda henüz çalışılmamış ve ihtiyaç duyulan araştırma konularının belirlenmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu şekildeki bir araştırma, araştırmacıların gelecekte bu alanda yapacakları çalışmalarda için başvuru kaynağı olabilecektir. Dolayısıyla bu araştırma, eğitim tarihi alanındaki araştırmacılara değişik açılardan pratikte istifade edebilecekleri veriler sunarak projeksiyon tutabilir.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM ve SINIRLIKLARI

Bilimsel ölçütler çerçevesinde yürütülmüş olan bu araştırmanın belirli bir kapsamı ve bazı yönlerden sınırlıkları bulunmaktadır. Öncelikle bu araştırmada incelemeye konu olan sorunsal, eğitim tarihi alanında yapılmış olan doktora tezlerini kapsamaktadır. Sosyal bilimlerin birer dalı olan tarih bilimi ve eğitim bilimleri içerisinde multi-disipliner bir araştırma alanı olan eğitim tarihi konu alanına giren Türkiye’de yapılmış doktora tezleri incelemeye alınmıştır. Tarih biliminin Siyasi Tarih, Askeri Tarih, İktisat Tarihi vs. gibi diğer konu alanları ile eğitim bilimlerinin diğer konu alanları araştırmanın kapsamı dışındadır.

Bir diğer önemli nokta ise bu araştırmada eğitim tarihi alanyazınında bulunan çalışmalar arasından sadece doktora tezleri üzerine odaklanılmasıdır. İlgili alanyazındaki bildiri, makale, kitap vs. yayınlar ve yüksek lisans tezleri kapsam dışında bırakılmıştır.

Diğer yandan araştırmada yöntemsel bazı sınırlıklar bulunmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen tez inceleme formu/veri toplama matrisi kullanılmıştır. Araştırma verileri, T.C. YÖK Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi’nde ulaşılabilir nitelikteki doktora tezleriyle sınırlandırılmıştır. 2016 yılı aralık ayında, otomasyonun tarama seçeneklerinden “Aranacak Alan= TÜMÜ”, “İzin Durumu=

TÜMÜ”, “Tez Türü= DOKTORA” seçenekleri işaretlenerek ve tarih sınırlaması yapılmadan gerçekleştirilen bu işlem sonucunda 103 adet tezin kayıtlarına ulaşılmıştır. Ele alınan doktora tezleri geniş çaplı, kanıtlanabilir nitelikte betimsel içerik analizine tabi tutulmuştur.

Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin bu araştırma ulaşılabilenlerden daha fazla olduğu düşünülmektedir. Ancak Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi’nde tez başlığında ve tezlerin anahtar sözcüklerinde eğitim tarihi kavramının geçmemesi, eski tarihli tezlerin henüz Ulusal Tez Merkezi’ne yüklenmemiş olması vs. gibi sebeplerden ötürü eğitim tarihi doktora tezlerinin tamamına ulaşmak maalesef mümkün olmamıştır. Dolayısıyla sadece Ulusal Tez Merkezi’nde kayıtlı ve ilgili anahtar kelimelerle ulaşılabilen 97 doktora tezi incelemeye alınmıştır. Bu durum da araştırmanın bir diğer sınırlığı olarak düşünülebilir.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu başlığı altında, araştırmada seçilen yöntem ve araştırmanın modeli gerekçesiyle birlikte belirtilmiş, veri toplama aracı ve süreci açıklanmış, veri analizi sürecinde izlenen adımlar hakkında bilgi verilmiştir.

Bu araştırma tarama modelinde desenlenmiş, betimsel bir çalışmadır. Betimsel araştırma, var olan bir olayı, birey ya da grubun özelliklerini var olduğu şekilde tanımlayan, var olan durumu nicel ya da nitel yönden betimleyen bir araştırma türü olarak ifade edilmektedir.⁷ Bu araştırmada da eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin betimsel olarak incelenebilmesi için, doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme, Yıldırım ve Şimşek (2011)⁸’in belirttiği üzere; *araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini* içermektedir. Aynı şekilde, bu araştırmada eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinin bütüncül değerlendirmesini araştırabilmek için YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde ulaşılabılır nitelikteki eğitim tarihi konulu doktora tezleri, birer doküman olarak incelemeye alınmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel içerik

⁷ KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Sekizinci Baskı, Ankara, Nobel Yay., 1998.

⁸ YILDIRIM, Ali; ŞİMŞEK, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yay., 2011, s. 187.

analizi tekniği kullanılmıştır. Tüm bu özellikleri itibariyle bu araştırma, nitel araştırma yöntem ve yaklaşımlarıyla gerçekleştirilmiş bir çalışmadır.

Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin doküman inceleme yöntemiyle incelenmesi için araştırma sürecinde izlenen adımlar aşağıdaki tabloda belirtilerek açıklanmıştır:

Tablo 1. 1. Araştırmada Kullanılan Doküman İnceleme Yöntemine İlişkin Uygulama Planı

Aşamalar	Açıklama
1. <i>Araştırma Sorusunun Belirlenmesi</i>	<p>Bu aşamada araştırmanın kapsam ve sınırlığı, araştırma konusuna ilişkin inceleme parametreleri vs. gibi hususların açık bir Şekilde belirlenmesine dikkat edilmiştir.</p> <p>Araştırmada ele alınan temel araştırma sorusu: <i>Türkiye’de bulunan üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış ve T.C. YK Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi’nde ulaşılabilir nitelikteki doktora tezlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi nasıldır?</i></p>
2. <i>alışmaların Seçimi</i>	<p>Araştırmada incelemeye alınan çalışmaların ne Şekilde belirleneceği, seçim kriterleri, tezlerin nasıl edinileceği vs. gibi tüm süreçler planlanarak sistematik bir inceleme planı oluşturulmuştur. Bu planda, şu üç temel noktaya odaklanılmıştır:</p> <ul style="list-style-type: none">• Eğitim tarihi alanı,• Türkiye’de yapılan doktora tezleri,• 2016 ağustos ayına kadar yapılan ve YK Ulusal Tez Merkezi’nde kayıtlı olan tezler,
3. <i>Dokümanlara Ulaşma</i>	<p>YK Ulusal Tez Merkezi’nde kayıtlı ve internet üzerinden ulaşılabilen tezlere erişim sağlanmıştır.</p> <p>Tez taraması; <i>“Eğitim Tarihi, Türk Eğitim Tarihi, History of Education, History of Turkish Education”</i> anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmıştır.</p>
4. <i>Kodlama Kriterlerinin Belirlenmesi</i>	<p>“Tez İnceleme Formu”nda yer alan kriterler alanyazın taraması yapılarak belirlenmiş, uzman görüşü alınarak Őekillendirilmiřtir. Bu formda doktora tezlerinin genel profili (Yıl, niversite-Enstitü, Danışman unvanı, sayfa sayısı, araştırma yöntemi, veri toplama aracı), araştırma konusu ve bilimsel geçerlik ve güvenirlik önlemlerine ilişkin inceleme kriterleri yer almıştır (Bkz. Ek 2).</p>
5. <i>Kodlama İşlemi</i>	<p>nceden belirlenen kategorilere göre Micro Soft Office Excel 2016 programı üzerinde kodlama işlemi yapılmıştır. Böylelikle araştırma kapsamında incelenen her bir doktora tezine ilişkin veri elde edilmiştir.</p>
6. <i>Nitelik Değerlendirmesi</i>	<p>Doktora tezlerine ilişkin yapılan kodlama işlemi sonrasında elde edilen veriler, betimsel içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. Çeşitli grafik ve tablolarla birlikte görselleştirilerek değerlendirmeye tabi tutulmuştur.</p>
7. <i>Sentez</i>	<p>İncelemeye alınan doktora tezlerine dair ortaya çıkan bulguların birleştirilerek sentezlenmesi sağlanmıştır. Bu sentez, araştırmanın sonuç bölümünde sunulmuştur.</p>

1.5.1. Veri Toplama Aracı ve Süreci

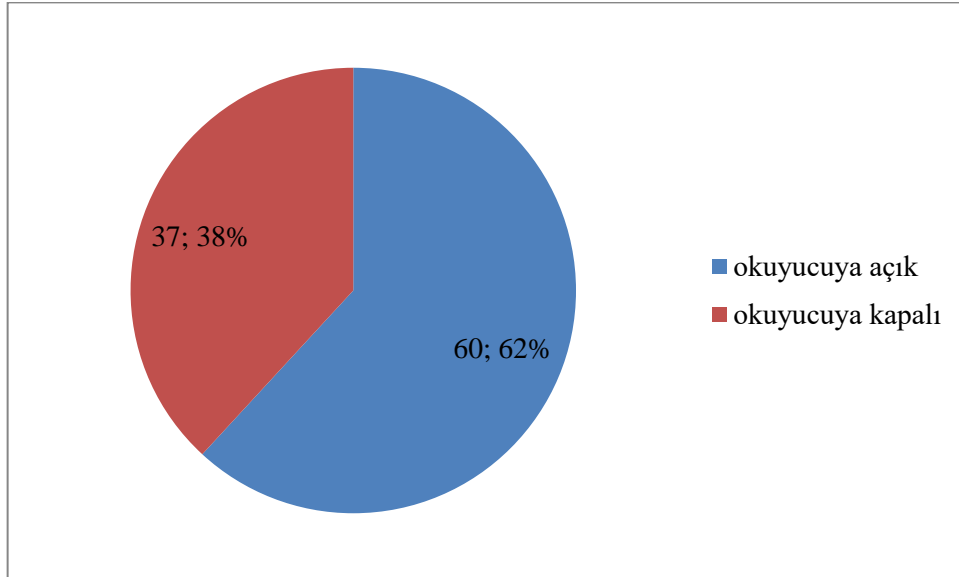
Bu araştırmada veri kaynağı olarak T.C. YÖK Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi'nden faydalanılmıştır. Sadece internet üzerinden hizmet veren bu veri tabanında, yazarları tarafından arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin verilen tezler açık erişime sunulmaktadır. YÖK Ulusal Tez Merkezi, Türkiye'deki üniversitelerde yapılmış olan lisansüstü tezlerin bibliyografik denetimini yapmak, bunlarla ilgili bilgi hizmetlerini sunmak ve internet üzerinden tam metin erişime açarak bilgiye daha kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılmasını sağlamak vs. gibi bilim dünyası için oldukça önemli bir görevi yerine getirmektedir. Böyle bir uygulamayla lisansüstü tezlerin, internet üzerinden tam metin olarak araştırma hizmetine açılması tezlere serbest, kolay ve hızlı erişimin sağlanması, bilimsel bilginin etkin bir biçimde yayımı, bilimsel araştırmalarda tekrarların önlenmesi, intihal olaylarının engellenmesi ve denetlenmesi vs. konular açısından büyük fayda sağlamaktadır.⁹

Araştırmanın veri toplama süreci 2016 yılı aralık ayında gerçekleştirilmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi'nde "Eğitim Tarihi, Türk Eğitim Tarihi" ve bunların İngilizce karşılıkları olan "History of Education, History of Turkish Education" anahtar kelimeleriyle doktora tezi tarama işlemi yapılmıştır. Otomasyonun tarama seçeneklerinden "Aranacak Alan= TÜMÜ", "İzin Durumu= TÜMÜ", "Tez Türü= DOKTORA" seçenekleri işaretilenerek ve tarih sınırlaması yapılmadan gerçekleştirilen bu işlem sonucunda 103 adet tezin kayıtlarına ulaşılmıştır. Veri toplama sürecinin başında, araştırma soruları çerçevesinde bir matris oluşturulmuştur. Bu matriste, araştırmaya konu olan doktora tezlerinin adı, yılı, konusu, amacı, araştırma yöntemi, veri toplama aracı/ları, tezlerde alınan geçerlik ve güvenirlik önlemleri vs. bilgiler yer almıştır. Tarama işlemi sonucunda ortaya çıkan 103 doktora tezinin araştırma sorularıyla ilgili bölümleri dikkatli bir şekilde okunarak araştırmacı tarafından oluşturulan matrise kodlanmıştır. Yapılan detaylı incelemede, eğitim tarihi alanıyla ilişkili olmamasından ötürü 103 doktora tezinden 6'sı çalışmanın kapsamı dışına çıkarılmıştır. Son durumda, eğitim tarihi alanıyla doğrudan ilgili olduğu anlaşılan 97 tez ile araştırma sürecine devam edilmiştir.

⁹ YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI, *Yükseköğretim Kurumlarında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin İnternet Üzerinden Derlenmesi Hakkında Kılavuz*. Ankara, 2010.

Tezlere ilişkin verilerin sistematik bir şekilde kodlanabilmesi için, Micro Soft Office Excel 2016 programı üzerinde araştırmacı tarafından “tez inceleme formu/veri toplama matrisi” geliştirilmiştir. Tez inceleme formu geliştirme sürecinde farklı alanlarda geliştirilmiş bildiri, makale, tez vs. inceleme formları gözden geçirilmiştir.¹⁰ Araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen form, tarih ve eğitim bilimleri alanında doktor ve doçent doktor unvanına sahip dört uzmanın incelemesine sunulmuş, uzman görüşlerine göre gerekli düzenlemeler yapılarak forma, son şekli verilmiştir.

Doktora tezlerine ilişkin verilerin tez inceleme formuna kodlanması işleminde öncelikle Tez Otomasyon Sistemi’nde taranan tezlerin tam metin (PDF) dosyalarına erişim sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bazı tezlerin, okuyucular için tam metin erişime açık olmadığı görülmüştür. Sistem üzerinde okuyucuya açık olan-olmayan tezlerin dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir:

Grafik 1. 1. Doktora Tezlerinin Okuyucuya Açık Olup-Olmamalarına Göre Dağılımı

Yukarıdaki grafikten anlaşılabileceği üzere YÖK Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi’nde kayıtlı eğitim tarihi konulu doktora tezlerinin toplam sayısı 97’dir. Tezlerden 60’ının okuyucuya açık (%62) olduğu ve buna karşın 37’sinin ise okuyucuya kapalı olduğu görülmektedir. Okuyucuya kapalı olan tezler için ayrıca Google üzerinden internet taraması yapılarak bunların tam metinlerine ulaşılmaya

¹⁰ Bu araştırmayla benzer bir şekilde yapılmış alanyazın değerlendirme çalışmaları ve inceleme formu örnekleri için bu araştırmanın *İKİNCİ BÖLÜM 2.4. Benzeri Araştırmalar* kısmına bakılabilir.

çalışılmıştır. Hiçbir şekilde ulaşılamayan tezlerin ise sadece sistem üzerindeki özet bilgileri dikkate alınarak veri toplama süreci sürdürülmüştür.

Araştırmada temaları bakımından incelemeye alınan her bir doktora tezine ilişkin tezin konu, kapsam ve sınırlığına göre en fazla iki tema kodlaması yapılmıştır. Dolayısıyla birden fazla tema çerçevesine giren bir tez, iki farklı tema başlığı altında değerlendirilebilmektedir. Ancak birkaç tezin konusu, kapsam ve sınırlığının genişliği itibariyle üçüncü bir tema dahilinde incelenmesi uygun olsa da en çok yoğunlaşılan iki tema odağında kodlama yapılmıştır. Örneğin; köy enstitüleri konusunda yapılan doktora tezlerinin kapsam ve sınırlığının itibariyle, köy enstitüleri tarihi ve öğretmen yetiştirme tarihi temasına girdiği gibi aynı zamanda eğitim kurumları tarihi teması altında da düşünülebilir. Buna karşın; araştırmada yalnızca iki tema dahilinde kodlama yapıldığından, bu doktora tezleri eğitim kurumları tarihi temasında değerlendirilmemiştir.

1.5.2. Verilerin Analizi

Bu araştırmada YÖK Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi'nden belirli kriterlere göre ulaşılan doktora tezlerinden elde edilen verilerin analizinde, alanyazın inceleme çalışmalarında sıkça başvurulan bir analiz tekniği olan betimsel içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur¹¹. Betimsel içerik analizi çalışmaları ise; belirli bir alanda ve/veya müstakil bir konu üzerinde yapılan çalışmaları bir araya getirerek çeşitli parametrelere göre incelemeyi ve bu yolla araştırma eğilimlerini/sonuçlarını tanımlayıcı bir boyutta değerlendirmeyi amaçlayan sistematik çalışmalardır.¹²

Araştırma kapsamında incelemeye alınan doktora tezlerinin içeriklerine ilişkin çeşitli veriler, Micro Soft Office Excel 2016 programından faydalanılarak oluşturulan tez inceleme formuna kodlanmıştır. Akabinde, oluşturulan kodlama

¹¹ YILDIRIM ve ŞİMŞEK, ... *Araştırma Yöntemleri*.

¹² ÇALIK, Muammer; SÖZBİLİR, Mustafa, "İçerik Analizinin Parametreleri" , *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Sayı: 39(174), egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/download/3412/785 (12.06.2017), s. 34.

listesi yine aynı program üzerinde yüzde ve frekans hesaplamaları yapılarak, araştırma verileri çözümlenmiştir.

Tam metin olarak okuyucuya açık olan ve olmayan tezler, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nin sunduğu bilgiler çerçevesinde analiz edilmiştir. Tezlerin sisteme yüklenme ve sistem üzerinden onaylanıp web sayfasında yayınlanma süreci düşünüldüğünde; eğer 2016 yılının son aylarında eğitim tarihi alanında tez araştırması yapılmışsa, henüz ilgili resmi süreç tamamlanmadığı için Tez Otomasyon Sistemi'nde görünmemiş ve dolayısıyla bu araştırmaya dahil edilmemiştir. 2016 yılına ilişkin grafikteki verilerin gerçeği yansıtması bakımından düşünüldüğünde bu durumun hesaba katılması gerekir.

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN İNCELEME ÇALIŞMALARI VE EĞİTİM TARİHİ ALANI

Araştırmanın arka planını oluşturan bu bölümde, alanyazın inceleme çalışmalarının ne olduğu, genel olarak alanyazına katkısı, güçlü yönleri vs. açıklanmıştır. Başta eğitim tarihi alanyazını olmak üzere farklı alanlardaki alanyazın inceleme çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir. Eğitim tarihi alanının Türkiye’deki tarih ve eğitim bilimleri bölümlerindeki konumu ortaya konularak değerlendirilmiştir.

2.1. ALANYAZIN İNCELEME ÇALIŞMASI NEDİR?

Belirli bir amaca yönelik olarak araştırmaların bir araya getirilerek sentezlenmesi işi 19. yüzyılda çok iyi bir şekilde tanımlanmış olmasına rağmen; net bir araştırma metodu olarak ancak 20. yüzyılda gelişme göstermiştir. Batı bilim literatüründe “review” olarak adlandırılan bu yöntemin tam olarak Türkçe karşılığı olmamakla birlikte bu kavrama Türkçe alanyazında “gözden geçirme, inceleme, değerlendirme” şeklinde anlamlar yüklenmiştir. “Review” bir alana veya bir konuya yönelik yapılmış olan araştırmaların belirli çatılar altında gruplanarak bilimsel süreçler dâhilinde analiz edilmesi sürecidir¹³.

Belirli bir alandaki mevcut araştırmaların bilimsel süreçler dâhilinde analiz edilmesi, eldeki araştırmaların yekûnu hakkında bir rapor sunmanın yanı sıra okuyuculara belirli bir araştırmanın genel içerisindeki güçlü ve zayıf yanları hakkında önemli bilgiler sağlayacaktır¹⁴. Ayrıca bu araştırmaların bilime sağlayacağı katkılar şu şekilde özetlenebilir¹⁵:

- Elde edilen bulgular bütüncül bir değerlendirme sunarak bilime önemli katkı sağlar.

¹³ GRANT, Maria. J.; BOOTH, Andrew., “A Typology of Reviews: An Analysis of 14 Review Types and Associated Methodologies”, *Health Information & Libraries Journal*, Volume: 26(2), 2009, (91-108).

¹⁴ DE LOS REYES, A. ve KAZDİN, A. E., “When The Evidence Says, “Yes, No, And Maybe So” Attending To And Interpreting Inconsistent Findings Among Evidence-Based Interventions”, *Current Directions in Psychological Science*, Volume: 17(1), 2008, (47-51).

¹⁵ RHOADES, Ellen. A. “ Commentary literature reviews”, *The Volta Review*, Volume: 111(3), Fall 2011, (353-368).

- Araştırma konusuna karar verme süreçlerinde, araştırmacılara yardımcı olur.
- Alanyazındaki araştırma alanları için uygulama rehberleri geliştirilmesini kolaylaştırır.
- Belirli bir araştırma alanında yapılmış araştırmaların, çeşitli açılardan değerinin bütüncül olarak tespit edilmesini sağlar.
- Alandaki profesyonel gelişimi teşvik eder.
- Yayın yapmak isteyen ancak yeterli kaynağa sahip olmayan uygulayıcılara destek olur.
- Araştırmacıların, belirli bir araştırma problemi üzerinde uzmanlaşmasını sağlar.
- Yöntembilim ferasetlerini artırmak yoluyla, uygulayıcıları yeni sorgulama alanlarına yönlendirir.
- Atılması gereken adımlara işaret etmek yoluyla alanyazındaki araştırmaların gelecekteki seyrini belirler.
- Alana ilişkin terminolojiyi gözden geçirir ve genişletir.
- Araştırmaları tarihi bir bağlama yerleştirir.
- Belirli bir araştırma temasıyla ilgili yapılan farklı çalışmaların alana nasıl bir destek sağladığını nedenleriyle birlikte ortaya çıkarmakta etkilidir.

Alanyazına önemli katkılar sağladığı anlaşılan bu tür incelemeler farklı şekillerde yapılmaktadırlar. Pare, Trudel, Jaana ve Kitsiou (2015)¹⁶ alanyazındaki inceleme türlerinin açıklayıcı, betimleyici, kapsam belirleyici/haritalandırıcı, meta analiz, nitel sistematik, kapsayıcı, teorik, realist ve eleştirel olmak üzere dokuz farklı başlık altında toplanabileceğine işaret ederken, Grant ve Booth (2009)¹⁷ ise eleştirel, alanyazın, haritalandırıcı, meta analiz, karma yöntem, genel, nitel sistematik, hızlı, kapsam belirleyici, teknolojik, sistematik, sistematik araştırma, sistematikleştirilmiş ve kapsayıcı olmak üzere 14 farklı inceleme türü tanımlamışlardır. Ancak araştırma yöntemlerindeki postmodern paradigmanın çoklu gerçeklikler felsefesinden¹⁸ etkilenen bu tür detaylandırılmış taksonomiler kafa karışıklığı yaratmakta ve sonuç

¹⁶ PARE, Guy; TRUDEL, Marie Claude; JAANA, Mirou; KITSIOU, Spyros, "Synthesizing Information Systems Knowledge: A Typology Of Literature Reviews", *Information & Management*, Volume: 52(2), 2015, (183-199).

¹⁷ GRANT ve BOOTH, "A Typology of Reviews ...".

¹⁸ Bu konudaki ayrıntılı bilgi için bkz. CRESWELL, John W., *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, (3. Baskıdan çeviri), Çev. Ed: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir. Siyasal Kitabevi, 2015.

olarak konunun anlamlandırılmasını güçleştirmektedirler. Nitekim Grant ve Booth'un (2009)¹⁹ taksonomilerindeki genel başlıkların içinde sistematik ifadesinin dört defa geçmesi bu durumun bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Buna ek olarak bilgi sistemleri üzerine yapılmış 139 alanyazın incelemesini değerlendiren Pare, Trudel, Jaana ve Kitsiou (2015)²⁰ yalnızca 19 çalışmada (%26) yazarların yaptıkları işi kendi taksonomilerine uygun bir kavramla açıkladığını ve aksine 54 çalışmada (%74) yazarların farklı bir terim tercih ettiklerini tespit etmişlerdir. Alanyazındaki inceleme türlerini dokuz farklı başlık altında toplayan Pare ve arkadaşları (2015) bu değerlendirmeyi, ortak noktalara daha çok odaklanan bir taksonomi üzerinden yaparsalardı farklı bir sonuç elde etmeleri mümkün olabilirdi. Dolayısıyla konunun anlaşılabilmesi için farklılıklardan daha çok, ortak noktalara odaklanan yaklaşımlara daha fazla ihtiyaç duyulduğu ifade edilebilir.

2.2. ALANYAZIN İNCELEMESİ ÇALIŞMALARININ GÜÇLÜ YANLARI

Alanyazın inceleme çalışmaları, alanla ilgili o ana dek oluşturulan eserlerin önemli bir kısmını içine alarak alanyazının genel vaziyetini belirlemeyi ve genel değerlendirmelerde bulunmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla ilgili alanyazının bir nevi tanıtımını yapma görevini üstlenmiştir. Alanyazındaki eserlerin eksik ve yanlış görülen yerleri ile değerli bulunan yönlerini, karşılaştırmalı olarak analiz ve değerlendirmeye tabii tutması bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca Türk eğitim tarihi alanındaki (özellikle bu alana yeni girmiş) araştırmacılar için;

- Alanla ilgili daha önce var olan paradigmalardan haberdar olunması, buna göre yeni yaklaşımların oluşturulması,
- Alanda çok çalışılan veya araştırma-incelemeye muhtaç olan konuların tespit edilerek araştırmaya değer yeni konular belirlenmesi ve bunlara yönelinmesi,
- Eğitim tarihçiliği alanında üretilen başlıca çalışmaların bir nevi tanıtımı yoluyla alana ilişkin genel bir bakış açısı oluşturulması,
- Alandaki araştırmaların niteliği konusunda araştırmacılara bilgi sağlanması,

¹⁹ GRANT ve BOOTH, "A typology of reviews ...".

²⁰ Pare, G., Trudel, M. C., Jaana, M., & Kitsiou, S. (2015). Synthesizing information systems knowledge: A typology of literature reviews. *Information & Management*, 52(2), 183-199.

• Alandaki genel eğilimler, kullanılan yöntemler ve konu seçimi vs. hususlarda önemli bilgiler vermesi,
vs. gibi faydalı hususlar alanyazın inceleme çalışmalarının güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

2.3. EĞİTİM TARİHİ ALANI

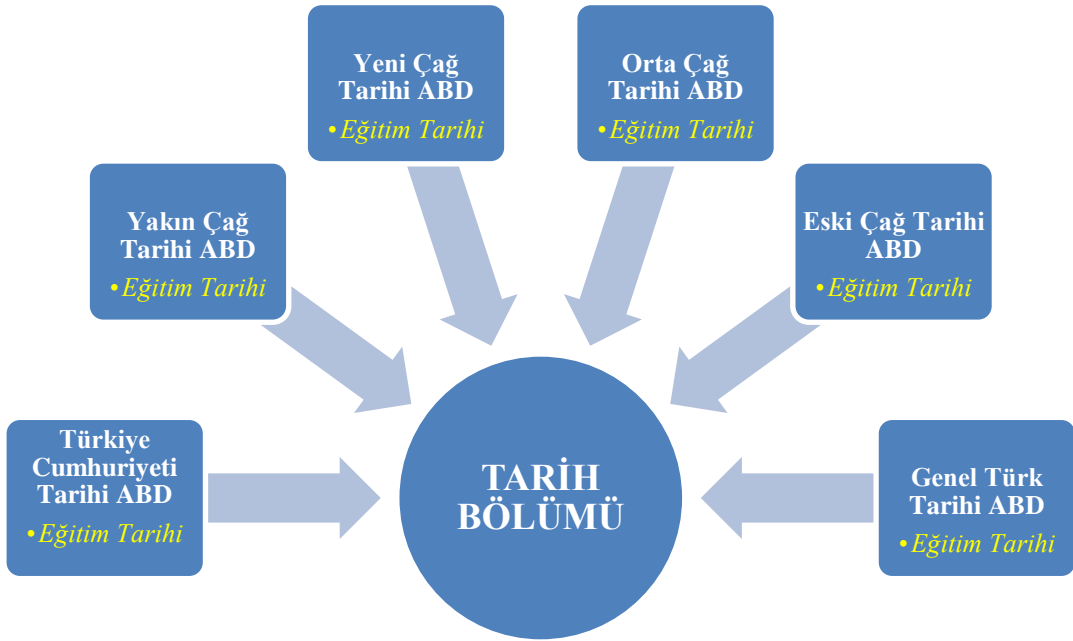
Özellikle 19. yüzyılda başlayan ve 20. yüzyılda büyük ölçüde netlik kazanan bilim alanlarının belirlenmesi ve alt disiplinlere ayrışması süreci düşünüldüğünde; eğitim tarihi alanı başta Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere olmak üzere Dünya'nın diğer birçok bölgesinde olduğu gibi Türkiye'de de lisansüstü düzeyde müstakil bir çalışma alanı, konu alanı, bilim alanı olarak bilinmiş ve tanınmıştır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de eğitim tarihi alanının popülaritesinin Türkiye'ye göre daha yüksek olduğu, gerek yükseköğretim kurumları gerekse de bu amaçla kurulmuş çeşitli topluluklar eliyle eğitim tarihi alanına yönelik kongre, sempozyum vs. bilimsel toplantıların düzenlendiği, akademik dergilerin çıkarıldığı, eğitim tarihi araştırmalarının ve araştırmacılarının teşvik edilip desteklendiği anlaşılmaktadır.²¹

Sosyal bilimlerin çatısı altındaki birer bilim dalı olan eğitim bilimleri ve tarih biliminin ortak çalışma alanı olarak öne çıkan eğitim tarihi alanı, Dünya'nın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de yükseköğretimde tarih ve eğitim bilimleri ana bilim dalları altındaki bilimsel faaliyetine devam etmektedir. Söz konusu multidisipliner özelliğinden dolayı eğitim tarihi alanının tarih bilimi, eğitim bilimleri anabilim dalları açısından Türkiye'deki mevcut konumu aşağıda yer alan alt başlıklarda açıklanmıştır.

²¹ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için Bkz. HISTORY OF EDUCATION SOCIETY, <https://www.cambridge.org/core/membership/heds> ; <https://www.historyofeducation.org/> (01.05.2017).

2.3.1. Tarih Bölümü Açısından Eğitim Tarihi Alanı

Eğitim tarihi alanı toplumların eğitim ve öğretim olgusuyla ilgili uygulamalarının geçmişini araştıran, tarih biliminin bir çalışma alanıdır. Ancak bu alan, Türkiye’deki üniversitelerin fen-edebiyat ve edebiyat fakültesi tarih bölümleri çatısı altında özel bir ana bilim dalı ve/veya bilim dalı olarak yer edinmemiştir. Kendi adıyla müstakil bir “Eğitim Tarihi Anabilim Dalı” olmamasına karşın tarih bölümlerindeki tüm anabilim dallarında lisansüstü düzeyde çalışılabilen bir konu alanıdır. Bu çerçevede aşağıda yer alan grafik, mevcut durumu görselleştirmesi bakımından önemli görünmektedir:

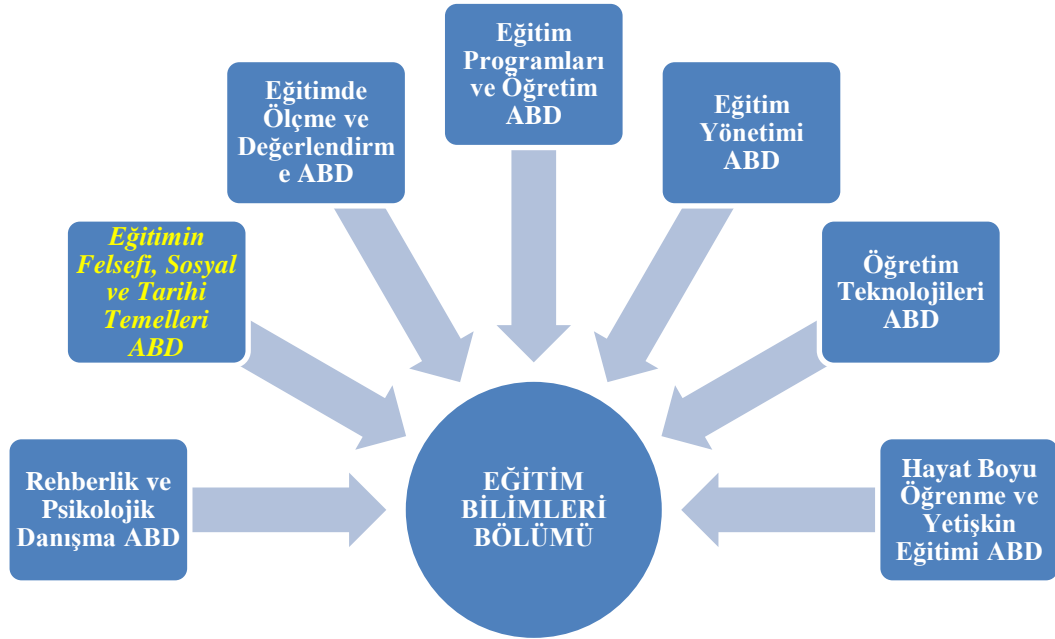
Grafik 2.1. Eğitim Tarihi Alanının Tarih Bölümündeki Konumu

Grafik 2.1.’den de anlaşılacağı üzere Türkiye’deki üniversitelerin fen-edebiyat ve edebiyat fakültelerinde yer alan tarih bölümlerinde dönemsel olarak sınırlandırılmış bir anabilim dalı şablonu bulunmakta ve eğitim tarihi adıyla bir anabilim dalı bulunmamaktadır. Ancak tarih bölümündeki tüm anabilim dallarının lisansüstü araştırma alanları arasında eğitim tarihi konuları çalışılabilmektedir. Eğitim tarihi alanı, toplumların geçmiş yaşantılarındaki eğitimle ilgili uygulamalarını içerdiğinden ve bunda bir zaman sınırlaması olmamasından ötürü belirtilen tüm anabilim dallarının araştırma konusu olabilmektedir.

2.3.2. Eğitim Bilimleri Bölümü Açısından Eğitim Tarihi Alanı

Eğitim tarihi alanı toplumların geçmişte deneyimlediği eğitim ve öğretimle ilgili alınan kararları, politika ve uygulamaları ve gerçekleşen diğer tüm süreçleri incelemesi yönüyle eğitim bilimleri bölümünü ilgilendirmektedir. Bir diğer ifadeyle eğitim bilimleri tarihini araştıran bir alan olarak eğitim tarihi alanı, Türkiye’de eğitim fakültelerindeki eğitim bilimleri bölümlerinde lisansüstü düzeyde çalışılabilen bir konu alanıdır. Eğitim tarihi alanı, tarih bölümlerindeki önemli konumuna nazaran özellikle YÖK tarafından yapılan son değişikliklerle birlikte eğitim bilimleri bölümünde daha farklı bir yer edinmiştir.

15.06.2016 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında Türkiye’deki tüm eğitim fakülteleri ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’ndeki bölüm ve anabilim dallarının yeniden yapılanmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede oluşturulan şablona göre eğitim fakülteleri ve Eğitim Bilimleri Fakültesi’nin bazı bölüm ve anabilim dallarının isimlerinin değiştirilmesine/kapatılmasına ve bazı yeni bölüm ve anabilim dallarının oluşturulmasına vs. gibi ciddi yapısal değişikliklere karar verilmiştir.²² Yeni yapılanmadaki eğitim bilimleri bölümünün anabilim dalları aşağıda yer alan grafikte verilmiş olup, mevcut durumu görselleştirerek sunması bakımından önemli görünmektedir:

Grafik 2.2. Eğitim Tarihi Alanının Eğitim Bilimleri Bölümündeki Konumu

²² YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI, *Eğitim-Eğitim Bilimleri*.

Grafik 2.2.'de görüldüğü üzere YÖK tarafından gerçekleştirilen eğitim fakültelerini yeniden yapılandırma çalışmalarında; diğer anabilim dallarının yanında *Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri* adı yeni verilen bir anabilim dalı, eğitim bilimleri bölümü çatısı altında ifade edilmiştir. Bu durum, şimdilik sadece adı verilen söz konusu anabilim dalının en yakın zamanda eğitim fakültelerinde aktifleştirileceğine yönelik pozitif bakış açısıyla değerlendirildiğinde; eğitim tarihi alanının müstakil bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak gelişip büyümesi için umut verici bir gelişmedir.

2.2. EĞİTİM TARİHİ ALANYAZININA İLİŞKİN TÜRKİYE'DE YAPILAN ALANYAZIN İNCELEME ÇALIŞMALARI

Araştırmanın bu başlığı altında, Türkiye'de eğitim tarihi alanında yapılmış alanyazın inceleme çalışmaları ele alınarak bunların tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca gerekli yerlerde yorum ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

İlk olarak, Türk eğitim tarihi alanyazını üzerine genel bir perspektif sunarak analiz ve değerlendirmelerde bulunan bazı çalışmalardan bahsedilebilir. Bunlar arasında; Şahin vd. (2013)²³, Uygun (2012), Somel (2010)²⁴, Ergün (2008)²⁵, Öztürk (2008)²⁶ tarafından eğitim tarihi alanına ilişkin yapmış oldukları alanyazın inceleme ve değerlendirme çalışmaları önemli çalışmalar olarak zikredilebilir.

Şahin vd. (2013) tarafından yapılan makale çalışmasında, Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin tarihçesine yönelik yapılmış olan yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezlerin bazı değişkenler bakımından nasıl bir dağılım gösterdiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, alanda yapılan YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı ilk tezden başlayarak 2013 yılına kadar geçen zaman içerisinde tezlerin, ele aldıkları konuların, tezlere ait değerlendirmelerin analizinin yapılması anlamında alana sunduğu derli toplu bilgilerden ötürü kıymete değerdir. Mevcut araştırmalara dikkat çekerek alanyazındaki boşlukları düşündürmesi, çalışmanın bir diğer önemli yanıdır.

²³ ŞAHİN, vd. "Türkiye'de Öğretmen Eğitiminin ...".

²⁴ SOMEL, "... Değerlendirme Denemesi".

²⁵ ERGÜN, "Cumhuriyet Dönemi ...".

²⁶ ÖZTÜRK, "Türkiye'de Öğretmen ...".

Uygun (2012), bir bilanço denemesi yaptığı çalışmasında, Türkiye’de 2010 yılına kadar yapılmış ve YÖK Ulusal Tez Merkezinde yer almış olan eğitim tarihi alanındaki lisansüstü tezleri konularına, yapılış yıllarına, üniversitelere ve yöntemlerine göre analiz etmiştir. Bu çalışmanın araştırmacılara eğitim tarihi alanında yeni araştırma konuları seçiminde yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türk eğitim tarihi alanında çalışan araştırmacıların daha özgün konulara yönlendirilmesi ve insan kaynaklarının daha etkili ve verimli kullanılması açısından yararlı olabileceği için önemlidir. Çalışmanın verilerinin toplandığı 2010 yılı itibarıyla Ulusal Tez Merkezi’ndeki verilerin güncel olmaması ve gerçeği tam olarak yansıtmaması durumu, Uygun (2012)’un çalışmasına büyük bir sınırlık getirmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada incelemeye alınan evren-örneklem ve yapılan tematik inceleme sınırlı kalmıştır.

Somel (2010), çalışmasında 1980-2009 yılları arası Osmanlı’da Sultan Abdülhamit Dönemi eğitim tarihçiliğini akademik bir üslup ve eleştirel bir gözle değerlendirmiştir. Eğitim tarihi araştırmacılarına ve yaptıkları araştırmalara genel kanaatin dışında bir düşünceyle farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu anlamda eğitim tarihi alanında yapılmış temel eserlerin içeriklerini akademik yaklaşım, zihniyet tarihçiliği, temel kaygılar açısından tahlil ederek düşünsel bir bağlam oluşturmuştur. Her döneme ilişkin farklı özellikler arz eden siyaset kurumunun ve bunun getirmiş olduğu öğretilerin söz konusu dönemdeki eğitim tarihçilerine ve bu yazarların alana kazandırmış oldukları eserlere etkisini tüm açıklığıyla ortaya koymuştur. Somel (2010), 1980 yılını tarih yazıcılığındaki “*siyasal ve ekonomik anlamda radikal sayılabilecek bir dönüm noktası olarak*” ifade ederek simgeleştirmiştir. Osmanlı tarihçiliğinde 1980 öncesinde yerleşmiş olan *ulusçu-cumhuriyetçi* paradigmanın 1980 sonrasındaki yansımalarını ve bu paradigmaya ne ölçüde bağlı kalınma-kalınmadığını, böylelikle eğitim tarihçiliğinde ortaya çıkan olgusal nitelikli kısıtlama ve dayatmaların ne olduğunu tüm açıklığıyla ifade etmiştir.

Öztürk (2008)’ün alanyazın incelemesi bağlamında değerlendirilebilecek olan çalışması, öğretmen yetiştirme tarihi alanyazınına ilişkin aşamalı bir sınıflandırma yapılmış olması yönünden önemli görünmektedir. Öztürk (2008); *Dönemsel, Kurum Temelli ve Genel Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları* şeklinde öncelikle üç ana gruba ve bunları da alt bölümlere ayırmak suretiyle bir tasnif yapmıştır. Türk eğitim tarihine ilişkin çalışmaları bu tasnif altında ele alan Öztürk, alanyazının genel olarak

eksik yönlerine, en çok çalışma yapılan konularına vurgu yapmıştır. Bununla birlikte ele aldığı araştırmaların önemli bir kısmını ayrıntılı bir şekilde değerlendirmiştir. Ayrıca bunları yöntembilimsel açıdan da değerlendirmeye tabii tutarak bunlar hakkında ek bilgiler vermiş olması önemlidir.

Öztürk'ün bahsedilen çalışmasının da yer aldığı *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi'nin (TALİD) Türk Eğitim Tarihi Sayısı (2008)*, Türk eğitim tarihine ilişkin alanyazının bir bilançosunu vermesi, alanla ilgili birçok değerlendirme, söyleşi, kaynak ve tanıtım çalışmalarını içinde barındırması yönüyle eğitim tarihi araştırmaları ve araştırmacıları için çok değerli bir yapı taşıdır.

Bu dergide yer alan alanyazına ilişkin değerlendirme ve inceleme yapan bir diğer çalışma Ergün (2008)'e aittir. Ergün; bu çalışmasında Cumhuriyet Dönemi ve öncesi Türk eğitim tarihçiliği ve bu alanda ortaya konulan çok sayıda yayını, Öztürk (2008)'ten farklı bir tasnif içerisinde değerlendirmiştir. Bu tasnifinde eğitim tarihi alanyazınının ders kitapları, yapılan özgün çalışmalar, alandaki belli başlı araştırma sahaları, günümüz eğitim tarihçiliğinin durumu vs. temel dinamikler çerçevesinde incelemiştir. Ayrıca eğitim tarihi alanyazınının belirli bir yoğunluğa ulaşmış olan konu alanlarını, farklı alanlardaki araştırmacılar tarafından çalışılan eğitim tarihi araştırmalarının içeriği ve alanyazına katkısını, alanyazındaki genel eğilimleri ele alarak değerlendirmeye tabii tutmuştur. Çalışmada Türk eğitim tarihçiliğinin gelişme perspektiflerine de değinen Ergün (2008)'ün çalışması geleneksel alanyazın değerlendirmesi kapsamına girmekle birlikte; alanyazının bilançosuna ve bunun değerlendirmesine önemli bir katkı sunmaktadır.

2.4. BENZERİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu başlığı altında; bu araştırmanın genel çerçevesinin daha net anlaşılabilmesi için araştırmayla benzer nitelikler taşıyan ancak farklı alanlar için yapılmış bazı alanyazın inceleme ve değerlendirme çalışmaları gözden geçirilmiştir. Hemen her alanda bu ve benzeri şekillerde yapılan alanyazın inceleme çalışmaları olmakla birlikte, burada incelemeye alınanlar, araştırma konularını farklı şekillerde ele almış olmalarına göre seçilmiştir. Bu çalışmaların incelenmesi, farklı türden alanyazın inceleme çalışmalarının ne şekilde yapıldığının görülmesi ve bu

araştırmada ulaşmak istenen temel hedefin ve araştırma yönteminin daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemli görünmektedir.

Şahin, Göğebakan Yıldız ve Duman (2011)²⁷ 'ın makale çalışmasında Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili olarak hazırlanmış olan tezlerin 1990'dan 2011 yılına kadar farklı kriterlere göre nasıl bir dağılım gösterdiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Sosyal bilgiler eğitimi alanında hazırlanmış olan tezleri çeşitli açılardan inceleyerek, bu alanda yapılan tezlerin genel çerçevesini görmek bakımından faydalı bir çalışma olduğu söylenebilir. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu çerçevede doküman incelemesi yapılan bu çalışmada dokümanlara ulaşma, orijinaliğin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verinin analiz edilmesi ve verinin kullanılması şeklinde belli başlı beş aşama izlenmiştir. Çalışmanın problem cümlesi "Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili yapılmış tezler bazı ölçütlere göre nasıl bir dağılım göstermektedir" şeklinde belirlenmiştir. Buna bağlı olarak alt problemler ise sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili yapılmış tezlerde; yıllarına göre, yapıldığı üniversitelere göre, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde okuyucuya açık olup olmamalarına göre, araştırma temaları ve bu temaların yıllara göre nasıl bir dağılım gösterdiği şeklinde oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler eğitimi alanında hazırlanan ilk tezin 1990 yılında olduğu anlaşılacakla beraber, daha sonraki yıllarda bu sayının artarak 2011 yılına değin 550 yüksek lisans tezi ve 62 doktora tezinin yapılmış olduğu belirlenmiştir. Tez sayılarının özellikle 2006 yılıyla beraber hızla artış gösterdiği ve hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin en çok 2007 yılında hazırlandığı saptanmıştır. Üniversitelere göre yapılan incelemede, hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin en çok Gazi Üniversitesi'nde hazırlandığı görülmüştür. Tezlerin toplam sayısı incelendiğinde yüksek lisans tez sayısının doktora tez sayısından yaklaşık olarak 9 kat fazla olduğu görülmüştür. Tezlerin izinli ve izinsiz olma durumlarına göre yapılan incelemede hem yüksek lisans, hem de doktora tezlerinde izinlilerin daha fazla olduğu görülmekle birlikte, bunların büyük çoğunluğunun 2006 yılı ve sonrasında olduğu saptanmıştır. Tezlerin tema dağılımına bakıldığında, yüksek lisans tezlerinde en çok eğitim programı temasının, doktora tezlerinde ise en çok öğretim yöntem ve teknikleri temasının çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

²⁷ ŞAHİN, Mustafa.; GÖĞEBAKAN YILDIZ, Derya; DUMAN, Ruşen, "Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2(2), 2011, (96-121), www.sosyalbilgiler.org (12.06.2017).

Karadağ (2009)²⁸'in çalışmasının amacı, Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik dağılımlarının belirlenmesidir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışma, durum çalışması modeli ile yürütmüştür. Çalışmanın çalışılabilir evreni, Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yapılan doktora tezlerinden oluşmaktadır. Çalışmada herhangi bir örnekleme yöntemine başvurulmamış ve çalışma evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Ancak bazı tezlerin kullanımı ve yayımlanmasında karşılaşılan kısıtlılıklardan ötürü örneklem kapsamında 211 birim tez ele alınmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırma kapsamında geliştirilen tematik yapı belirleme formu kullanılmıştır. Çalışmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden frekans analizi ve kategorisel analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre eğitim bilimleri alanında yapılan doktora tezlerinde başarı ve tutum teması altında yoğunlaşıldığı ortaya çıkmıştır.

Deniz ve Karagöl (2016)²⁹’ün makale çalışması belli bir alandaki tezleri farklı bir bakışla incelemesi bakımından ilginç ve önemlidir. Bu çalışmada, eğitim bilimleri alanında yazılmış lisansüstü tez başlıkları kelime sayısı ve söz dizimi bakımından incelenmiştir. Bu amaçla YÖK Tez Tarama genel ağ sayfasında yapılan tarama sonucu, belirtilen alanlarda 2010-2015 yıllarında yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden tesadüfi yolla seçilen ve alanlara göre eşit dağılımın sağlandığı 240 başlık doküman analizi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada, tezlerin başlıklarının üç kelimedenden yirmi yedi kelimeye kadar değiştiği, dolayısıyla başlık yazımında bir standart olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca başlıklarda, söz diziminin önemli unsurları olan tamlama ve bağdaşıklık unsurları açısından da sıkıntılar olduğu belirlenmiştir. Bu tezlerin yazım ölçütleri enstitülerce hazırlanan kılavuzlarla belirlenmektedir. Ancak tez başlıklarının ve söz dizimlerin nasıl olacağı konusunda farklı enstitülerce veya aynı enstitünün değişik zamanlarda hazırladığı kılavuzlarda bir birliğe varılmadığı görülmektedir.

²⁸ KARADAĞ, Engin, “Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik Açısından İncelemesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 10(3), 2009, (75-87).

²⁹ DENİZ, Kemalettin; KARAGÖL, Efcan, “Eğitim Bilimleri Alanındaki Lisansüstü Tez Başlıklarının Kelime Sayısı ve Söz Dizimi Bakımından İncelenmesi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Sayı:4(2), 2016, (248-260).

Coşkun ve Kan (2013)³⁰'ın makale çalışmasında Türkiye'de eğitim, eğitim bilimleri ve alan eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin özet metinlerinin yazım tekniği bakımından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında YÖK Ulusal Tez Merkezinde yapılan taramalarda eğitim ile ilgili anabilim dallarına ait, tam metin olarak ulaşılabilen 1821'i yüksek lisans; 341'i doktora tezi olmak üzere toplam 2162 tez çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Oranlı eleman örnekleme yöntemiyle tezlerin % 10'u değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve "Tez Özetlerini Değerlendirme Ölçeği" ve "Tez Özetlerinde Karşılaşılan Sorunları Belirleme Envanteri" kullanılmıştır. Bu ölçme araçlarının geliştirilmesinde alanyazın taraması, taslak ölçeklerin oluşturulması, uzman görüşü, kodlayıcılar arası uyumun belirlenmesi aşamaları uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi ve istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir: Metin birimlerinden "Amaç" ve "Bulgular-Sonuç"ta göreceli bir başarı söz konusu olmakla birlikte "Yöntem" biriminde başarı düşüktür. Metin birimlerindeki başarı düzeyinde ve sorunların dağılımında yüksek lisans ve doktora tezleri arasında kayda değer bir fark bulunmamaktadır. Tez özetlerinde, metin birimlerinin çoğu zaman eksik verilmesinin yanında işlevsel olmayan birimlere de sıkça yer verildiği görülmektedir. Alanlara göre yapılan değerlendirmede en başarısız alanın sosyal bilimler, en başarılı alanın ise eğitim bilimleri olduğu görülmektedir.

Küçüközer (2016)³¹'in çalışmasında 2001-20016 yılları arasında fen bilgisi eğitimi alanında yazılan doktora tezlerinin yıllara göre ve üniversitelere göre dağılımını, çalışma konularını, kullanılan yöntemleri, örneklem sayısı ve düzeyini, veri toplama araçlarını, veri analiz yöntemlerini ve anahtar kelimeleri belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntem ve tekniklerine uygun olarak hazırlanmıştır. İncelemeye alınan tez özetleri, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Yıllara göre tez sayıları ve doktora programından mezun veren üniversite sayısı artmıştır. En fazla çalışma öğretim yaklaşımları alanında yapılmış ve genellikle tezlerde karma yöntem tercih edilmiştir. Örneklem olarak çoğunlukla ortaokul öğrencileri ve aday öğretmenlerle çalışılmıştır.

³⁰ COŞKUN, Eyyup; KAN, Mustafa Onur, "Lisansüstü Tezlere Ait Özet Metinlerinin Yazım Tekniği Bakımından Değerlendirilmesi", *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, Sayı: 9(4), 2013, (299-313), <http://eku.comu.edu.tr/article/view/1044000206> (12.06.2017).

³¹ KÜÇÜKÖZER, Asuman, "Fen Bilgisi Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerine Bir Bakış", *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, Sayı: 10(1), 2016, (107-141).

Deneysel çalışmalar ve durum çalışmaları en çok kullanılan desenlerdir. Veri analizlerinde çıkarımsal analiz ve içerik analizi en fazla kullanılan yöntemlerdir. Anahtar kelimeler araştırmaları betimlemekte genel düzeyde kalmaktadır.

Koç (2015)³²'un çalışmasında ilköğretim programlarının değerlendirilmesine yönelik olarak yapılmış lisansüstü tezlerin incelenerek program geliştirme süreçlerine ilişkin önemli dönütler elde edilmesi amaçlanmıştır. Buna göre Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanında yer alan ilgili 142 tez incelenmiştir. Söz konusu tezler araştırma sorularına göre içerik analizi yapılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre incelenen tezlerin çoğunluğunun 2007-2009 yılları arasında yürütüldüğü, yüksek lisans düzeyinde olduğu, kadın yazarlar tarafından hazırlandığı, danışmanlığını yardımcı doçent unvanına sahip akademisyenlerin yaptığı ve nicel yöntemle göre gerçekleştirildiği görülmüştür. Araştırmada ayrıca tezlerde veri kaynağı olarak sıklıkla öğretmen görüşlerine başvurulduğu ve buna göre öğretmenlerin programlara ilişkin genel olarak olumlu bir yaklaşım içerisinde olmalarına rağmen program felsefesi hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları başta olmak üzere birtakım eksiklikler nedeniyle uygulamada istenilen verimliliğe ulaşamadığı yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

Yukarıda, eğitim tarihi alanını temel alan bu araştırmanın dışında farklı alanlarda; ancak benzer şekillerde gerçekleştirilen bazı alanyazın inceleme ve değerlendirme çalışmaları analiz edilmiştir. İncelenen çalışmalardan da anlaşılacağı üzere; her araştırma alanında alanyazın inceleme çalışmaları farklı şekillerde yapılabilmektedir. Görüldüğü üzere sosyal bilgiler eğitimi, eğitim bilimleri, fen bilgisi eğitimi, program geliştirme ve bunların dışında daha birçok farklı alanda ve konu temelinde alanyazın inceleme çalışmaları yapılabilmektedir. Ayrıca, kimi zaman belli bir alandaki araştırmaların sadece tematik eğilimlerini inceleyen yapılabildiği gibi kimi zamanda -daha özel olarak- alandaki araştırmalar özet metinlerinin yazım tekniğine göre incelenebilmektedir.

Sonuç olarak alanyazın incelemeyi hedef alan çalışmaların farklı alanlarda çok çeşitli parametrelere göre analizi yapılabilmektedir. Ancak hangi yöntemle, hangi değişkeni esas alarak, ne şekilde yapılırsa yapılsın bu tür çalışmaların temel

³² KOÇ, Emine Seda, "Türkiye'de İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesine Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16 (1), 2016, (198-216), <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/aibuefd/article/view/5000182918> (12.06.2017).

hedefinin alanyazındaki mevcut durumu ve eğilimleri daha iyi anlamak, araştırmacılara pratikte fayda sağlayacak veriler sunmak, alanyazın hakkında değerlendirmede bulunmak vs. olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu bu araştırmada da Türkiye’de bulunan üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış ve T.C. YÖK Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi’nde kayıtlı olan doktora tezlerinin çeşitli değişkenler açısından incelemesini yapmak amaçlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EĞİTİM TARİHİ ALANINDA YAPILMIŞ DOKTORA TEZLERİNE İLİŞKİN BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın üçüncü ana başlığını oluşturan bu bölümde, Türkiye’de eğitim tarihi alanında yapılmış, YÖK Ulusal tez merkezinde ulaşılabilir nitelikteki 97 doktora tezi üzerine gerçekleştirilen analiz çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bulgular sunulmuştur. Bununla birlikte, bulguların sunumunda gerekli görülen yerlerde ayrıntılı açıklamalar yapılmış ve bulguların, eğitim tarihi alanyazını açısından ifade ettiği anlam çerçevesinde yorum ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bu bölümde sunulan bulgular araştırmanın giriş bölümünde belirtilen araştırma sorularına ve araştırmanın amacına uygun olarak alt başlıklar halinde kurgulanmıştır. Araştırmanın bulgular ve değerlendirme bölümünün planı, aşağıdaki tabloda daha açık bir şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 3. 1. Araştırma Bulgularının Sunumu ve Değerlendirmesi İçin Yazım Planı

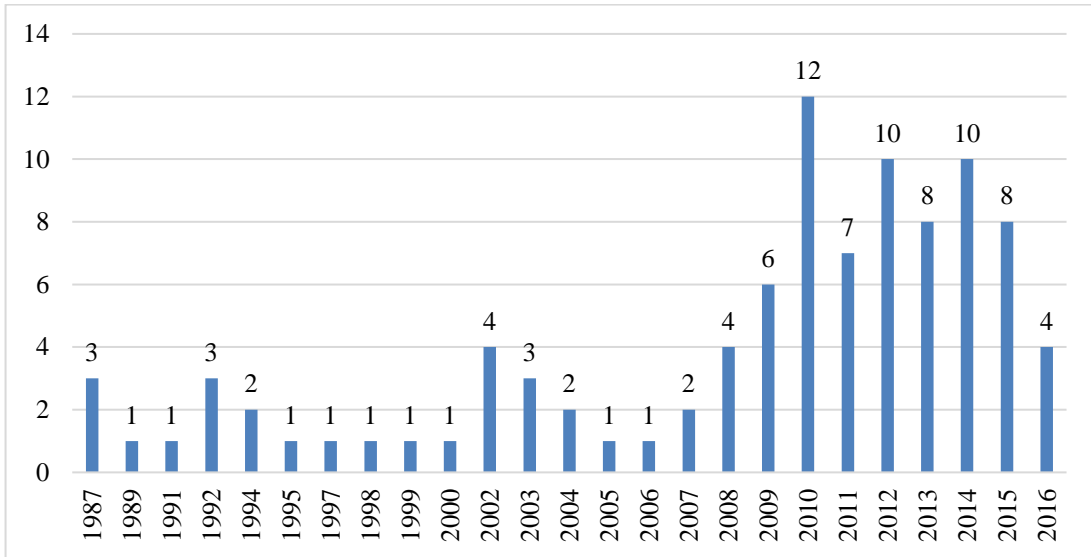
	ALT BAŞLIKLAR	ARAŞTIRMA SORULARI
TÜRKİYE’DE EĞİTİM TARİHİ ALANINDA YAPILMIŞ DOKTORA TEZLERİNE İLİŞKİN BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	1. Doktora Tezlerinin Genel Profiline İlişkin Bulgular ve Değerlendirme	1. Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin genel profili (Yıl, Üniversite-Enstitü, Danışman unvanı, sayfa sayısı, araştırma yöntemi ve veri toplama aracı türü) nedir?
	2. Doktora Tezlerinin Konusu (Temalar) İlişkin Bulgular ve Değerlendirme	2. Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin konusu (temalar) ve bu konuların tarihsel süreç içerisinde tercih edilme durumları (eğilimler) nedir?
	3. Doktora Tezlerindeki Geçerlik ve Güvenirlik Önlemlerine İlişkin Bulgular ve Değerlendirme	3. Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerindeki bilimsel geçerlik ve güvenirlik önlemleri nelerdir?

3.1. DOKTORA TEZLERİNİN GENEL PROFİLİNE İLİŞKİN BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu başlığı altında Türkiye’de eğitim tarihi alanında yapılmış ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde ulaşılabilir nitelikteki 97 doktora tezinin tarihsel süreçteki dağılımı, yapıldığı üniversite ve enstitüye göre dağılımı, sayfa sayısı, tez danışmanı unvanı, araştırma yöntemi ve veri toplama aracı türüne göre dağılımına ilişkin bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

3.1.1. Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Birinci araştırma sorusu kapsamında ilk olarak, eğitim tarihi alanındaki toplamda 97 doktora tezinin yapıldığı yıla göre nasıl bir dağılım gösterdiği incelenmiştir. Doktora tezlerinin yıllara göre dağılımına ilişkin bulgular, aşağıda yer alan Grafik 3.1.’de sunulmuştur:

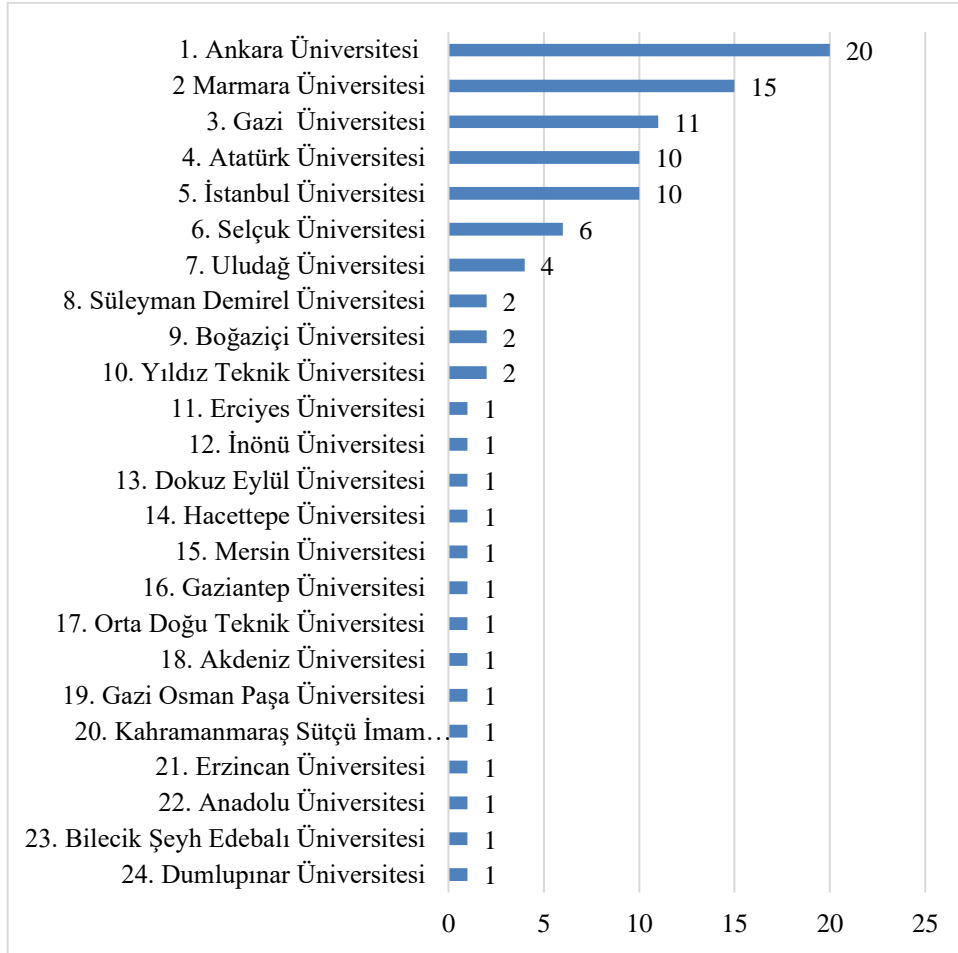
Grafik 3. 1. Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 3.1. incelendiğinde eğitim tarihi alanındaki ilk doktora tezlerinin 1987 yılında yapılmış olduğu görülmektedir (n=3). Grafikte yer almayan 1988, 1990, 1993, 1996, 2001 yıllarında ise eğitim tarihi alanında hiç doktora tezi yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu yılların haricinde 2009 yılına kadar her yıl en az bir doktora tezi yapılmamakla beraber 2002 ve 2007 yıllarında dörder tez yapıldığı görülmektedir.

2009 yılı itibariyle yapılan doktora tezlerinde önemli bir artış gerçekleşmiştir. En fazla doktora tezinin 2010 yılında yapıldığı (n=12) görülmektedir. Bu yıldan 2016 yılına kadar geçen yıllarda söz konusu artış muhafaza edilmekle beraber tez sayılarında bir dalgalanma olduğu görülmektedir (2011 yılı, n=7; 2012 yılı, n= 10; 2013 yılı, n=8; 2014 yılı, n=10; 2015 yılı, n=8; 2016 yılı, n=4). 2016 yılında ise toplamda 4 doktora tezi yapılarak mevcut oran 2008 yılındaki seviyesine düşmüştür.

3.1.2. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Bu başlık altında eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinin yapıldığı üniversiteye göre nasıl bir dağılıma sahip olduğu araştırılmıştır. Doktora tezlerinin yapılmış olduğu üniversiteye göre dağılımlarına ilişkin bulgular, aşağıda yer alan Grafik 3.2.'de gösterilmiştir:

Grafik 3. 2. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

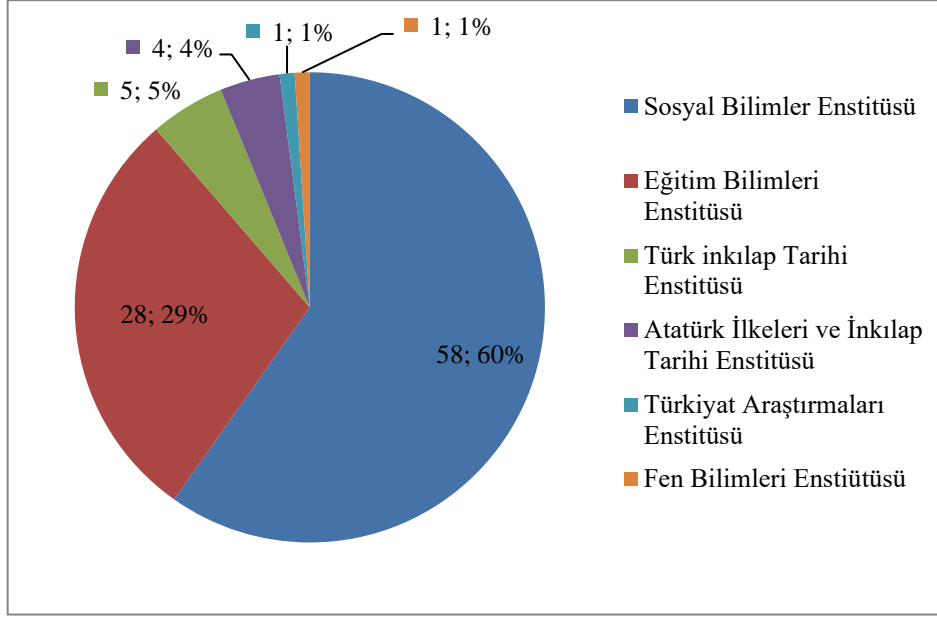
Grafik 3.2. incelendiğinde eğitim tarihi alanında 1987-2016 yılları arasında tamamlanan 97 doktora tezinin, Türkiye'nin 24 farklı üniversitesinde yapılmış olduğu görülmektedir. Bunlar arasında Ankara Üniversitesi, eğitim tarihi alanında hazırlanan tez sayısının fazlalığı açısından ilk sırada yer almaktadır. Bunun nedeni Türkiye'de eğitim tarihini bir araştırma disiplini ve bilim dalı olarak ilk defa tanınmasına olanak sağlayan Ankara Üniversitesi'nde, Eğitimin Kültürel Temelleri Bölümü'nün faaliyet göstermiş olmasıdır. Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Yükseköğretim Genel Kurulu'nun 11.07.2007 tarihli kararıyla yapılandırılan Eğitimin Kültürel Temelleri Bölümü içerisinde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalı yer almaktaydı.³³ (<http://est.education.ankara.edu.tr/>). Burası eğitim tarihiyle ilgili, müstakil bir anabilim dalı olarak lisansüstü düzeyde eğitim veren ilk anabilim dalıdır. Türkiye'de eğitim tarihi alanında doktor, doçent doktor ve profesör doktor unvanlarıyla çalışan günümüz araştırmacılarının birçoğu, bu anabilim dalında lisansüstü eğitimini tamamlamış kişilerdir.

Eğitim tarihi alanında yapılan tez sayısı bakımından Ankara Üniversitesini; Marmara (n=15), Gazi (n=11), Atatürk ve İstanbul (n=10), Selçuk (n=6), Uludağ (n=4), Süleyman Demirel/Boğaziçi/Yıldız Teknik (n=2) Üniversiteleri izlemektedir. Bunların dışındaki; Erciyes, İnönü, Dokuz Eylül, Hacettepe, Mersin, Gaziantep, Mersin, Orta Doğu Teknik, Akdeniz, Gazi Osman Paşa, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Erzincan, Anadolu, Bilecik Şeyh Edebali ve Dumlupınar üniversitelerinde ise birer tez yapıldığı görülmektedir.

³³ Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 15.06.2016 tarihli toplantısında alınan karar gereği Türkiye'deki tüm eğitim fakülteleri ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesindeki bölüm ve anabilim dallarının yeniden yapılanmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri ABD'nin bağlı olduğu bölüm ve ismi değiştirilmiştir. Son yapılanmaya göre söz konusu ABD, eğitim bilimleri bölümü çatısı altına alınmış, adı da Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri ABD olarak değiştirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI, *Eğitim-Eğitim Bilimleri Fakültesi Yeni Yapısı*, 75850160-101.03.01-36826 sayılı, 15.06.2016 tarihli karar. <http://www.memurlar.net/haber/593472/> (29.06.2017). Ayrıca, YÖK tarafından gerçekleştirilen söz konusu yeniden yapılanmaya ilişkin itirazla birlikte farklı bir bakış açısı sunan bir makale için bkz. KOÇ, Nizamettin, "YÖK Bu Hatalı Kararından Döner mi?", *Öğretmen Dünyası Dergisi*, Mart 2017, <http://www.egitimajansi.com/haber/yok-bu-hatali-kararindan-doner-mi-haberi-57266h.html> , (29.06.2017).

3.1.3. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Enstitüye Göre Dağılımı

Bu başlık altında eğitim tarihi alanındaki tezlerin yapıldığı üniversitelerdeki enstitülere göre nasıl bir dağılıma sahip olduğu araştırılmıştır. İncelenen doktora tezlerinin yapılmış olduğu enstitüye göre dağılımlarına ilişkin bulgular, aşağıda yer alan Grafik 3.3.'te gösterilmiştir:

Grafik 3. 3. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Enstitüye Göre Dağılımı

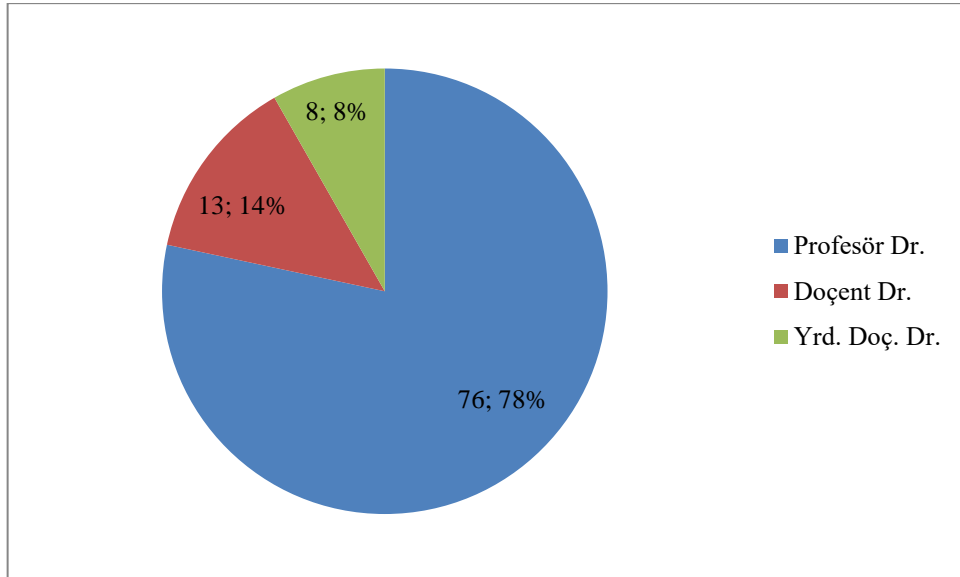
Eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinin yapıldığı üniversitelerdeki enstitülere göre dağılımları incelendiğinde tezlerin büyük çoğunluğunu oluşturan %58'inin sosyal bilimler enstitüsünde hazırlanmış olduğu görülmektedir (n=58). İkinci sıradaki en yüksek dağılımı ise %29'luk bir oranla üniversitelerin eğitim bilimleri enstitüsünde yapılan tezler oluşturmaktadır (n=28). Bunların dışında üniversitelerin Türk İnkılap Tarihi (n=5; %5), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (n=4; %4), Türkiyat Araştırmaları (n=1; %1), Fen Bilimleri (n=1; %1) enstitülerinde de eğitim tarihi konulu doktora tezlerinin yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Doktora tezleri hazırlandığı enstitü bünyesine göre incelendiğinde anlaşılır ve beklenen bir dağılımın var olduğu görülmektedir. En yüksek orana sahip olan sosyal bilimler enstitüsü bünyesindeki tezlerin büyük çoğunluğu tarih ABD'de yapılmıştır. İkinci en yüksek ikinci orana sahip olan eğitim bilimleri enstitüsünde yapılan tezlerin de büyük çoğunluğu ise eğitim bilimleri ABD'de yapılmıştır. Dolayısıyla tarih ve eğitim bilimleri anabilim dalları Türkiye'deki eğitim tarihi araştırmalarına

yükseköğretim çatısı altında en fazla kurumsal katkı sağlayan önemli iki merkezdir. Bunların dışında farklı bilim dallarının tarihsel gelişimini eğitimsel boyuttan incelemeyi amaçlayan tezler de bulunmaktadır. Söz konusu bu araştırmalar da eğitim tarihi araştırmaları kapsamında yer almaktadır.

3.1.4. Doktora Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

Eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinin, tezi yöneten akademik danışmanların unvanına göre dağılımını gösteren bulgular Grafik 3.4.'te sunulmuştur:

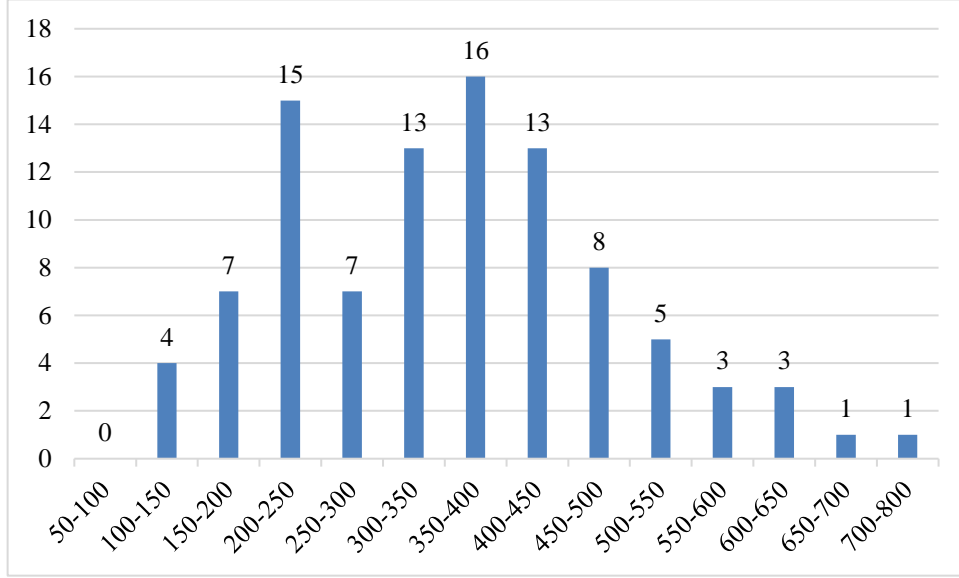
Grafik 3. 4. Doktora Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

Grafik 3.4. incelendiğinde Türkiye’de eğitim tarihi alanında yapılan 97 doktora tezinin 76’sını (%78) profesör doktor, 13’ünü (%14) doçent doktor, 8’ini (%8) ise yardımcı doçent doktor unvanına sahip akademisyenler tarafından yönetildiği görülmektedir.

Unvanlar ve danışmanların isimleri incelendiğinde dikkat çeken bir nokta; eğitim tarihi alanındaki 1990’larda alanın önde gelen profesörlerinin danışmanlığında tez hazırlamış olan araştırmacıların kendileri bugün profesör olarak eğitim tarihi alanının gelişimine katkıda bulunmakta ve lisansüstü tez danışmanlığı yapmaktadır.

3.1.5. Doktora Tezlerinin Sayfa Sayısına Göre Dağılımı

Araştırmada incelemeye alınana doktora tezlerinin hacimlerine ilişkin bir fikir edinmek amacıyla sayfa sayıları da incelenmiştir. Bu çerçevede ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 5. Doktora Tezlerinin Sayfa Sayısına Göre Dağılımı

Doktora tezlerinin sayfa sayısına göre dağılımını gösteren Grafik 3.5.'e bakıldığında, tezlerin 50-100-150-200... şeklinde ardışık olarak sıralanmış sayı aralıklarıyla incelendiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinin sayfa sayılarının 100-150 ile 700-800 bandı arasında değişmekte olduğu görülmüştür. 350-400 bandındaki tez sayısı 16 olup en çok kodlama yapılan sayfa aralığını ifade etmektedir. Buna karşın sayfa sayısı 50-100 bandında olan hiç bir tez bulunmamaktadır.

Bir araştırmanın sayfa sayısının azlığı ya da çokluğu araştırmanın niceliksel hacmiyle ilgili olup ele aldığı konunun genişliği, yazarın anlatım tarzı ve benzeri (vb.) değişkenlere göre değişmektedir. Özellikle tarih araştırmalarında sayfa sayısının yüksek olması doküman incelemeye dayalı alanlarda olduğu gibi, bu alanın kendine özgü bilimsel yöntem, kaynak inceleme vb. özellikleri oluşundan ileri gelmektedir.

3.1.6. Doktora Tezlerinin Kullanılan Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Aracına Göre Dağılımı

Yöntem, bilimsel araştırmaların en önemli ve öncelikli bölümüdür. Çünkü bir araştırmacının ele aldığı sorun, veriler, verilerin analizi, bulgular, sonuç ve önerileri - kısacası araştırmacının tümü- seçilen, planlanan, kurgulanan yöntemlere göre oluşur ve şekillenir. Haliyle bir araştırmacının en önemli öge olarak yöntem bölümünde araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklerin ifade edilmesi, ne şekilde gerçekleştiğinin açıklanması, izlenen tüm süreçlerin tanımlanması ve betimlenmesi gerekir.

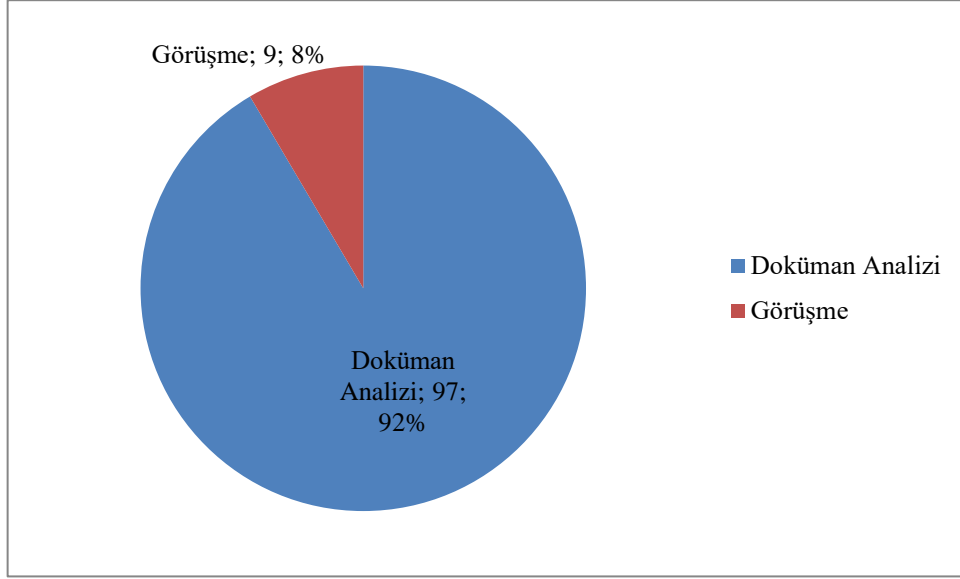
Sosyal bilimlerin çatısı altında yer alan bir bilim dalı olan tarih alanında yapılan araştırmalar için yöntem tarama, tasnif, tahlil, tenkit ve terkip olarak belirtilen aşamalardan oluşur. Tarama, tarihe kaynaklık edebilecek her tür bilgi ve verinin bulunması aşamasıdır. Günümüzde Dünya'daki kütüphanelerin birçoğunun veri tabanlarına internet üzerinden ulaşılabilen ve kaynak taraması yapılabilmektedir. Tasnif, tarama sonucu toplanan bilgi ve verilerin sınıflandırılmasıdır. Bu aşamada yazılacak eserin yazım planı ortaya çıkar. Tahlil, elde edilen verilerin kaynak ve bilgi yönünden yeterli olup olmadığının kontrol edildiği aşamasıdır. Bu aşamada verilerin nereden ve nasıl kullanılacağına karar verilir. Tenkit, toplanan verilerin gerçekliği ve bilgi açısından güvenilirliğinin tespit edildiği aşamadır. Kaynakların tenkidi iç tenkit ve dış tenkit olmak üzere iki şekilde yapılır. İç tenkit yönteminde kaynakta verilen bilgilerin farklı kaynaklarda ne şekilde yer aldığına bakılarak doğruluğu değerlendirilir. Dış tenkit yönteminde ise kaynakta kullanılan belgelerin orijinliliği, tarihi gibi yönleri araştırılır. Terkip, toplanan verilerin birleştirilerek bir sonuca ulaştırılması aşamasıdır. Bu aşamada bilgi ve veriler esere dönüştürülmek üzere gözden geçirilir ve sonunda eser ortaya çıkar.³⁴

Tarih araştırmaları için yöntem bilgisi veren birçok eserde yukarıda özetlenen bilgi ve basamaklar anlatılmaktadır. Doğal olarak tarih araştırmalarında, bu basamaklara uygun bir yöntemin büyük ölçüde izlendiği de tahmin edilebilir. Ancak bu araştırmada incelenen eğitim tarihi alanında yapılmış 97 doktora tezinin büyük kısmında, araştırmada kullanılan yöntem ve basamakların net olarak açıklanmamış olduğu, araştırmacının uygulama sürecine dair ayrıntılı betimlemelerin yapılmamış olduğu görülmüştür. Bunun sebebi; tarih yazıcılığında yöntemin tanımlanarak

³⁴ KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Tarih Araştırmalarında Usul*, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay., 2014.

ayrıntılı bir şekilde ifade edilmesi gibi bir geleneğin henüz tam olarak oturmuş bir uygulama olmayışına, alanda tarih araştırmalarının kendine özgü bir şekli olduğu düşüncesinin ağır basışına, araştırmacıların bu anlamda yönlendirilmeyişine vb. bağlanabilir.

Araştırmanın bu başlığı altında incelemeye alınan doktora tezlerinde kullanılan veri toplama aracına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 3. 6. Doktora Tezlerinde Kullanılan Veri Toplama Aracı

Grafik 3.6.'da görüldüğü üzere, eğitim tarihi alanında yapılmış olan 97 doktora tezinin %8'inde görüşme yöntemi; %92'sinde ise doküman incelemesi kullanılarak veri toplanmıştır. Eğitim tarihi alanında yapılan doktora tezlerinde en çok kullanılan veri toplama aracı tekniği doküman incelemedir. Tarih araştırmaları; doğası gereği geçmişi ve geçmişteki insan topluluklarının yaşantılarını inceler. Geçmişi anlamaya yönelik, bilimsel tarih araştırmalarının incelediği soruya cevap veren her türlü yazılı belge doküman incelemenin nesnesini oluşturur. Burada incelemeye alınan tezlerin tarihsel araştırmalar olmaları itibariyle, doküman incelemesi yönteminin daha büyük bir orana sahip olması anlaşılırdır.

Bununla beraber görüşme yöntemiyle yapılan tez araştırmaları, sözlü tarih yöntem ve teknikleri dairesinde yapılmıştır. Sözlü tarih yöntemi, belirlenmiş bir konu hakkında, o konuyla ilgili kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde ortaya çıkan bilgi ve bulguların belirli bir sistem içinde incelenip değerlendirilmesi şeklinde

tanımlanabilir³⁵. İncelenen doktora tezleri arasında aşağıda başlıkları verilen çalışmalarda, özellikle bu yöntem kullanılmıştır:

- “*Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Bir Sözlü Tarih Araştırması (1937-1954)*,
- “*1970-1975 Dönemi İlkokul Öğrencilerinin Eğitim Deneyimleri: Sözlü Tarih Yöntemiyle Bir Çalışma*”

Yukarıda başlığı ilk sırada verilen Selçuk Uygun’un yapmış olduğu doktora tezi araştırmasında; 1937-1954 tarihlerinde öğretmenlik mesleğinde bulunmuş ilkökul öğretmenlerinin yetişme biçimleri, meslek hayatlarında karşılaştıkları sorunlar ve öğretmenlik mesleğine ilişkin vs. çeşitli konular sözlü tarih yöntemiyle incelenmiştir. Türk eğitim tarihinde öğretmen ve öğretmen sorunları üzerine öğretmenlerin kendi tanıklığından hareketle, belirli bir kapsam ve sınırlık dahilinde, aydınlatıcı ve farklı türden bilgiler veren önemli bir çalışmadır. Yukarıda başlığı verilen ikinci sıradaki çalışma ise Mehmet Sağlam’a ait doktora tezi araştırmasıdır. Bu çalışmada, ilkökul öğrencilerin eğitim deneyimlerinin sözlü tarih yöntemi kullanılarak incelenmesiyle, bir devrin eğitim tarihine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu tarih araştırmalarında, araştırma verilerinin söz konusu geçmiş dönemi yaşamış kişilerin anlatılarına dayanması, yazılı belgelerde yer almayan önemli ayrıntılı bilgiler içermesi yönünden önemli görünmektedir.

3.2. DOKTORA TEZLERİNİN KONUSUNA (TEMALAR) İLİŞKİN BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

Belirli bir bilim dalında hazırlanan tez sayısı kadar tezlerin konu bakımından çeşitliliği de önemlidir. Bu çerçevede düşünüldüğünde tez sayısı o alanda hazırlanan tezler sayesinde üretilen bilimsel bilginin miktarı ve derinliği hakkında fikir verebilirken, tezlerin konu bakımından çeşitliliği de üretilen bilimsel bilginin kapsamı ve genişliği hakkında fikir verebilir. Alanyazındaki araştırmaların özellikle kapsamı ve genişliğini ortaya koymak için söz konusu araştırmaların temalarını incelemek gerekir.

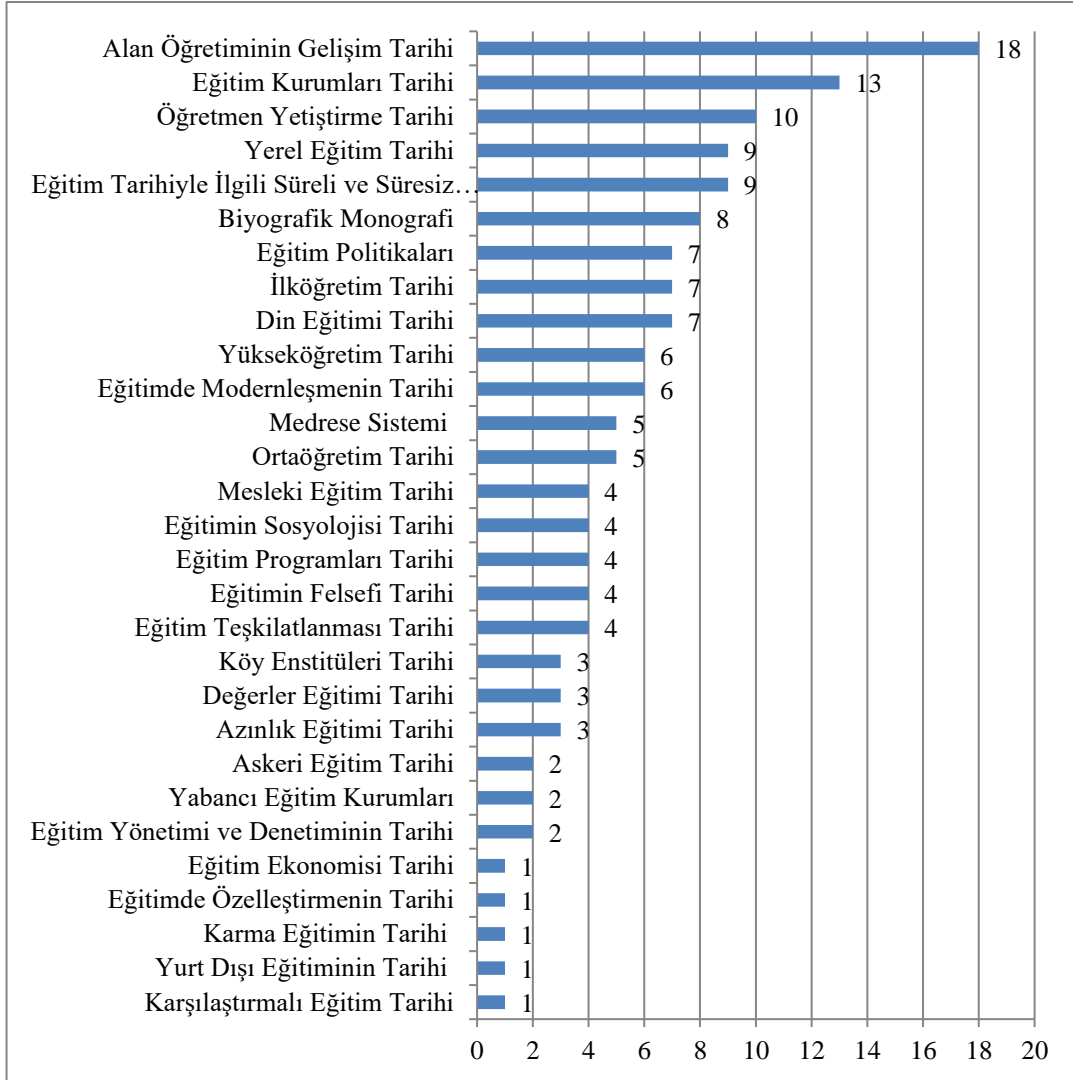
³⁵ UYGUN, Selçuk, *Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Bir Sözlü Tarih Araştırması (1937-1954)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003, s. 21-22.

Araştırmanın bu bölümünde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinde incelenen temalar ortaya konularak ilgili alanyazının konu bakımından nasıl bir görünüm arz ettiği araştırılmıştır. Bunun için öncelikle Türkiye’de eğitim tarihi alanında yapılmış ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde ulaşılabilir nitelikteki 97 doktora tezinin içeriği ayrı ayrı incelenerek tezlerin eğitim tarihi alanyazınındaki hangi problemler üzerine odaklandığı ve tezlerde araştırılan temel konu belirlenmeye çalışılmıştır. Her bir doktora tezinin konusu belirlenip ilgili kodlamalar yapıldıktan sonra eğitim tarihi alanyazını göz önünde bulundurularak belli başlı temalar oluşturulmuştur. Bu çerçevede gerçekleştirilen analiz ve incelemeler sonucunda doktora tezlerinin temasına ilişkin elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 3. 2. Doktora Tezlerinin Temalarına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Temalar		(f)	(%)
1.	Alan Öğretiminin Gelişim Tarihi	18	19
2.	Eğitim Kurumları Tarihi	13	13
3.	Öğretmen Yetiştirme Tarihi	10	10
4.	Eğitim Tarihiyle İlgili Süreli ve Süresiz Yayın İncelemesi	9	9
5.	Yerel Eğitim Tarihi	9	9
6.	Biyografik Monografi	8	8
7.	Din Eğitimi Tarihi	7	7
8.	İlköğretim Tarihi	7	7
9.	Eğitim Politikaları	7	7
10.	Eğitimde Modernleşmenin Tarihi	6	6
11.	Yükseköğretim Tarihi	6	6
12.	Ortaöğretim Tarihi	5	5
13.	Medrese Sistemi	5	5
14.	Eğitim Teşkilatlanması Tarihi	4	4
15.	Eğitimin Felsefi Tarihi	4	4
16.	Eğitim Programları Tarihi	4	4
17.	Eğitimin Sosyolojisi Tarihi	4	4
18.	Mesleki Eğitim Tarihi	4	4
19.	Azınlık Eğitimi Tarihi	3	3
20.	Değerler Eğitimi Tarihi	3	3
21.	Köy Enstitüleri Tarihi	3	3
22.	Eğitim Yönetimi ve Denetiminin Tarihi	2	2
23.	Yabancı Eğitim Kurumları	2	2
24.	Askeri Eğitim Tarihi	2	2
25.	Karşılaştırmalı Eğitim Tarihi	1	1
26.	Yurt Dışı Eğitiminin Tarihi	1	1
27.	Karma Eğitimin Tarihi	1	1
28.	Eğitimde Özelleştirmenin Tarihi	1	1
29.	Eğitim Ekonomisi Tarihi	1	1
		150	100

Doktora tezlerinin temalarına göre sayısal dağılımı gösteren yukarıdaki tabloda yer alan veriler, aşağıda yer alan *Grafik 3.7.* ile görselleştirilmiştir:

Grafik 3.7. Doktora Tezlerinin Temalarına Göre Dağılımı

Grafik 3.7. incelendiğinde, Türk eğitim tarihi alanında çok çeşitli konularda doktora tezi yapıldığı anlaşılmaktadır. Eğitim tarihi alanındaki her bir doktora tezinin ele aldığı konuların detaylı bir şekilde incelenmesi sonucunda; toplam 97 tezden yapılan kodlama işleminde eğitimin tarihsel boyutuyla ilgili 29 farklı tema ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, 97 doktora tezi, 29 tema altında yer almaktadır. Bununla birlikte tezlerin bir kısmı, farklı temaları içinde barındırdığı gerekçesiyle birden fazla tema kapsamında değerlendirilmiştir. Örneğin “Osmanlı Devleti’nde Mesleki ve Teknik Okullar (1876 – 1908)” başlıklı doktora tezinin incelenmesi sonucunda; *Mesleki Eğitim Tarihi* ve *Eğitim Kurumları Tarihi* temalarını ortak bir şekilde

kapsadığı görülmüştür. Dolayısıyla 97 doktora tezi için, 29 farklı kategoride olmak üzere toplamda 150 tema işaretlemesi yapılmıştır.

3.2.1. Alan Öğretiminin Gelişim Tarihi

Bu tema başlığı altında incelenen tezler, belirli bir bilim dalının eğitim tarihi alanı açısından gelişimini inceleyen tezleri kapsamaktadır. Grafik 3.7.’ye bakıldığında; 97 tez arasından 18’inin “alan öğretiminin gelişim tarihi”³⁶ temasında yer aldığı görülmektedir. Bu gruptaki tezlerin alt temaları şu şekildedir:

Tablo 3. 3. Alan Öğretiminin Gelişim Tarihi Teması Altında Yer Alan Alt Temalar

ALT TEMA	(n)	ALT TEMA	(n)
Sanat Eğitimi Tarihi (Tez No: 15, 27, 34)	3	Matematik Eğitimi Tarihi (Tez No: 89)	1
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Tarihi (Tez No: 24, 33)	2	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Tarihi (Tez No: 90)	1
Tıp Eğitimi Tarihi (Tez No: 67, 94)	2	Özel Eğitim Tarihi (Tez No: 58)	1
İngilizce Eğitimi Tarihi (Tez No: 70)	1	Türkçe Öğretimi Tarihi (Tez No: 26)	1
Tarih Eğitimi Tarihi (Tez No: 69)	1	Arşivcilik Eğitimi Tarihi (Tez No: 21)	1
İşletme Eğitimi Tarihi (Tez No: 63)	1	Fen Eğitimi Tarihi (Tez No: 23)	1
Coğrafya Eğitimi Tarihi (Tez No: 56)	1	Sosyal Bilgiler Eğitimi Tarihi (Tez No: 31)	1

Yukarıdaki tabloda “alan öğretiminin gelişim tarihi” teması altında yer alan alt temalar ve bu temalara dâhil edilen tez sayıları gösterilmiştir. Ayrıca alt temalara dâhil edilen tezlerin hangileri olduğunun anlaşılabilmesi ve okuyucu tarafından kontrol edilebilirliğinin sağlanması için parantez içlerinde, araştırmacı tarafından kodlanan tez numaraları verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere “Sanat Eğitimi Tarihi” temasına dâhilinde değerlendirilen üç doktora tezi bulunmaktadır. Bu tezlerin başlıkları sırasıyla “Türkiye’de Sanat Eğitimi Tarihi (1950-1999), Genel Eğitimde ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Resim/ Resim-İş Bölümleri ve Dersleri”, “Kuruluş Dönemi’nde Türk Operası (19. Yüzyıl Ortasından 1950’ye Kadar)” ve “Köy Enstitülerinde Verilen Görsel Sanatlar Eğitiminin Günümüz Görsel

³⁶ Bu tema adlandırması, Selçuk UYGUN’un bu araştırmayla benzer konudaki makale çalışmasında da geçmektedir. Bkz. UYGUN, “Eğitim Tarihi Alanında ...”, s. 274.

Sanatlar Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” şeklindedir. Bu tezler; bir duygunun, tasarımın, güzelliğin vb. dışavurumunda, anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü olarak tanımlanan *sanatın*, farklı şekillerinin Türk eğitim sisteminde ve daha özel olarak öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanımını konu alan çalışmalardır.

Yine tabloda gösterildiği üzere “Türk dili ve edebiyatı eğitimi tarihi” alt temasında dâhil edilen iki doktora tezi bulunmaktadır. Türk dili ve edebiyatı özel alanının, eğitim tarihi açısından gelişimini inceleyen araştırmalar kapsamında değerlendirilen bu çalışmalar, “Tanzimat’tan Sonra Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi” ile “Ali Canip Yöntem ve Eğitim” başlığını taşımaktadır. İlki, Osmanlı Devleti’nde modernleşmeyi ifade eden Tanzimat Dönemi’nden itibaren Türk dili ve edebiyatının yaygın eğitimdeki yeri ve okullarda öğretimi üzerine odaklanmaktadır. İkincisi ise Türk edebiyatı için önemli şahsiyetlerden biri olarak bilinen Ali Canip Yöntem’i müstakil olarak konu almakla birlikte Yöntem’in yaşadığı yıllar olan özellikle Cumhuriyet Dönemi’nde Türkçe ve edebiyat eğitimi, ders programları, ders kitapları vs. hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Alan öğretimi kapsamında değerlendirilen bir diğer alt temada, tıp eğitimi tarihini konu alan tezler yer almaktadır. “Bir Mesleki Grubun Oluşumu: On Dokuzuncu Yüzyıl Modernleşen Osmanlı İmparatorluğu’nda Hekimler (1839-1908)” ve “Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa’da Hastaneler ve Tıp Eğitimi” başlıklarını taşıyan bu tezlerden ilki, Osmanlı’da modern anlamda ilk tıp okulunun açıldığı Tanzimat Dönemi ile yeni tıbbi kurumların ortaya çıktığı İkinci Meşrutiyet Dönemi arasında modern hekimliğin bir meslek grubu olarak oluşumunu ve gelişimini konu almaktadır. İkinci ise; 12-15. yüzyıllar arasında Batı Avrupa’daki hastanelerin ve tıp eğitimi merkezlerinin kuruluş amaçları, nasıl ve kimler tarafından kuruldukları, bu kurumlarda ne tür hizmetlerin verildiği ve bu yüzyıllarda Batı Avrupa’da tıp eğitiminin gelişim aşamaları incelenmiştir. Görüldüğü üzere bu araştırmalar, çağdaş Türk ve dünya tıp eğitiminin gelişimine tarihsel bir araştırmayla katkıda bulunmaktadır.

Tablo 3.3.’ten anlaşılacağı üzere; alan öğretiminin tarihi gelişimi kapsamında değerlendirilen “İngilizce Eğitimi Tarihi (n=1), Tarih Eğitimi Tarihi (n=1), İşletme Eğitimi Tarihi (n=1), Coğrafya Eğitimi Tarihi (n=1), Matematik Eğitimi Tarihi (n=1), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Tarihi (n=1), Özel Eğitim Tarihi (n=1), Arşivcilik Eğitimi Tarihi (n=1), Türkçe Öğretimi Tarihi (n=1), Fen Eğitimi

Tarihi (1), Sosyal Bilgiler Eğitimi Tarihi (n=1)” alt temaları bulunmaktadır. Buradaki her bir alt tema için, bir doktora tezi yapıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte; bu tezler ilgili oldukları alanın eğitim öğretim araçları, süreçleri ve uygulama durumları gibi eğitim tarihi alanına giren konuları temel alarak yapılmış araştırmalardır. Dolayısıyla her bir tez ilgili olduğu alanın tarihsel gelişimine katkıda bulunması açısından önemli bir değer taşımaktadır. Nitekim bir alanın tarihsel süreçteki gelişimi yeterince araştırılıp bilinmeden; çağdaş olarak o alandaki yenilik ve gelişmeleri anlamak ve doğru bir şekilde değerlendirmek mümkün olmayabilir. Bilimin temel özelliklerinden olan *birikimli bir şekilde ilerleme* ilkesinden hareketle, geçmiş birikimden haberdar olmadan yeni bir şeyler üretmenin güç olduğu sonucuna varılabilir.

3.2.2. Eğitim Kurumları Tarihi

Bu temaya dâhil edilen tezler, geçmişte eğitimle ilgili kurulmuş ve faaliyet göstermiş olan kurumları müstakil olarak inceleyen çalışmalardır. Grafik 3.7.’e bakıldığında “eğitim kurumları tarihi” temasına giren 13 doktora tezi olduğu görülmektedir (n=13)³⁷. Bu tezlerin başlıkları şu şekildedir:

- “Osmanlı Devleti’nde Mühendisanelerin Kuruluşu ve Bilim ve Eğitim Anlayışındaki Değişmeler,
- Konya Gazi Lisesi ve Tarihi Gelişimi,
- 1699-1839 Arası Osmanlı Devleti’nde Eğitim Müesseseleri ve Yenileşme-Modernleşme,
- Dinler Tarihi Açısından Heybeliada Ruhban Okuluna Genel Bir Bakış,
- Modernleşme Sürecinde İzmir’de Müslim ve Gayrimüslimlerin Eğitimine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım
- II. Abdülhamit Dönemi Eğitim Sistemi Eğitim Yapıları ve Askeri Rüştüyeler,
- Osmanlı Devleti’nde Özel İslam Mektepleri,
- Osmanlı Devleti’nde Mesleki ve Teknik Okullar (1876 - 1908),
- 1923-1950 Yılları Arasında Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Üzerine Bir Araştırma,

³⁷ Bkz. Ek 1, Tez no: 8, 10, 11, 13, 28, 32, 40, 50, 51, 52, 55, 62, 96.

- Osmanlı’da Mekteplerin Ortaya Çıkışı ve Gelişmeleri,
- Türk Yüksek Öğretiminde Darülfünun (1863 - 1933)
- Tanzimat Dönemi’nde Meslek Okulları”

Yukarıda başlıkları verilen toplamda 13 doktora tezi, eğitim kurumları tarihi teması dahilinde değerlendirilmiştir. Bu tezler Osmanlı Devleti’nin özellikle modernleşme dönemindeki eğitim kurumlarını genel işleyiş ve kurallar, idari kadro, eğitim kadrosu, öğrenciler, dersler, program vs. özellikleri açısından incelemektedir. Bir diğer ifadeyle, bu konu alanında eğitimde kurumsallaşmanın tarihi incelenmektedir. Eğitim tarihi alanı açısından bu tür kurum kökenli araştırmaların, belirli bir eğitim kurumuna dair merak edilen birçok soruya bütüncül bir konseptte aydınlatıcı bilgiler sağlaması bakımından oldukça faydalı olduğu söylenebilir. Ayrıca söz konusu eğitim kurumlarını çeşitli açılardan incelemek suretiyle gerçekleştirilen araştırmaların, eğitim öğretimin tarihsel boyutlarının ortaya konulması açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bu araştırmada toplamda 97 doktora tezinin konu bakımından incelenmesi sonucu, en çok kodlanan ikinci temanın eğitim kurumları tarihi teması olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla eğitim tarihi alanına bir doktora teziyle katkı sunan araştırmacıların en sık tercih ettikleri, araştırma eğiliminin yüksek olduğu konular arasında bu tema yer almaktadır. Bu durumun birçok farklı parametreden ileri gelmiş olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte belirli bir eğitim kurumunun geçmişine dair yapılan bir araştırmanın kapsam ve sınırlılığının kurumun tarihçesini temel alan belli başlı bir çerçevesinin olması, bu durumla ilişkilendirilebilir.

3.2.3. Öğretmen Yetiştirme Tarihi

Öğretmen yetiştirme teması dâhilinde incelenen tezler; öğretmen yetiştirme politikalarını, öğretmen yetiştiren kurumları, bu kurumların program, ders ve ders kitaplarını vs. inceleyen araştırmalardır. Grafik 3.7. incelendiğinde, bu çerçevede toplamda on tez bulunduğu görülmektedir (n=10)³⁸. Bu tezlerin başlıkları şu şekildedir:

³⁸ Bkz. Ek 1, Tez no: 5, 15, 17, 22, 36, 43, 59, 62, 70, 77.

- “Atatürk Devrinde Öğretmen Yetiştirme Politikası ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlar,
- Türkiye’de Sanat Eğitimi Tarihi (1950-1999), Genel Eğitimde ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Resim/ Resim-İş Bölümleri ve Dersleri,
- Türkiye’de Öğretmen Okullarında Meslek Dersi Kitaplarının Pedagojik Açıdan Değerlendirilmesi (1848-1918),
- Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Bir Sözlü Tarih Çalışması,
- II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Devirlerinde Öğretmen Yetiştirme Meselesi,
- Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi,
- Köy Enstitüleri’nde Bir Öncü: Özgün Arşiv Işığında Göl Köy Enstitüsü,
- 1923-1950 Yılları Arasında Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Üzerine Bir Araştırma,
- Türkiye’de İngilizce Öğretiminin ve İngilizce Öğretmeni Yetiştirmenin Tarihi,
- Cumhuriyet Dönemi Yabancı Dil Öğretmen Yetiştirme Programlarının Karşılaştırması”

Başlıklarından da anlaşılacağı üzere söz konusu araştırmaların tamamı, Türkiye’deki öğretmen yetiştirme sistemini, politika ve uygulamalarını çeşitli yönlerden incelemeye odaklanmıştır. Ayrıca, bu araştırmalar, Türkiye’de öğretmen yetiştirmeye dair tarihsel tecrübenin ortaya çıkarılması açısından önemli görünmektedir. Öte yandan Türkiye dışındaki ülkelerdeki öğretmen yetiştirme tarihine ilişkin bir araştırmanın yapılmamış olması dikkat çeken bir husustur. Dolayısıyla farklı ülkelerdeki öğretmen yetiştirmenin tarihsel uygulamalarının Türkiye ile mukayeseli bir şekilde incelenmesi ve özellikle Avrupa ve Amerika’da belli dönemlerde benimsenen bazı eğitim yaklaşım, politika ve uygulamalarının Türkiye’deki öğretmen yetiştirmeye etkisi gibi konu alanlarına yönelik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

3.2.4. Eğitim Tarihiyle İlgili Süreli ve Süresiz Yayın İncelemesi

Bu konu alanı eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinde araştırmanın veri toplama aracı olarak süreli ve süresiz yayınların dokümanların incelemesini esas almaktadır. Dolayısıyla burada; geçmişte yayınlanmış gazete, dergi, kitap vs. gibi

sürelî ve süresiz yayınlarda yer alan yazıları tasnif ederek bunların eğitimle ilgili boyutlarını inceleyen çalışmalar bir araya getirilmiştir.

Grafik 3.7.'de görüldüğü üzere eğitim tarihiyle ilgili sürelî ve süresiz yayın incelemesi temasında kabul edilen toplamda dokuz doktora tezi bulunmaktadır (n=9)³⁹. Bu tezlerin başlıkları şu şekildedir:

- “Türkiye’de Öğretmen Okullarında Meslek Dersi Kitaplarının Pedagojik Açısından Değerlendirilmesi (1848-1918),
- Tanzimat ve Mutlakîyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi,
- II. Meşrutîyet Dönemi’nde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (1908-1918),
- II. Meşrutîyet Dönemi’nde İstanbul’da Yayımlanan Başlıca Mecmualardaki Eğitim Bilimleri ile İlgili Makalelerin Değerlendirilmesi,
- Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim ve Tarih Anlayışı Açısından İncelenmesi (1928-1950),
- İkinci Meşrutîyetten Harf İnkılâbına Kadar Sürelî Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşleri ve Cumhuriyet Eğitimine Yansımaları (1908 - 1928),
- Türkçe Çocuk Gazetelerinde Osmanlı Kimliği (1869-1908) (Ahlak, İlim, Dil, Tarih ve Coğrafya,
- Türk Romanında Yükseköğrenim Gençliği (1872-1950)
- Atatürk Dönemi Eğitim Dergilerindeki Sosyal Bilimlerle İlgili Konuların İncelenmesi (1923-1938)”

Tarihi araştırmalar ilgili olduğu dönemin yazılı veya görsel dokümanlarını inceleyen onlardan inceleme konusu olay ve olgulara ilişkin tarihi bilgi sağlayan çalışmalardır. Bu tema başlığı altında incelemeye alınan doktora tezlerinde de veri toplama aracı olarak geçmişte yayınlanmış gazete, dergi, kitap vs. gibi sürelî ve süresiz yayınlar/dokümanlar kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi bu tema başlığındaki tezler, olması gerektiği şekilde belirli bir zaman dilimi, tarihsel araştırma kaynağı vs. şekillerde sınırlandırılmışlardır. Doktora tezlerdeki tarihsel sınırlandırmalara bakıldığında, tezlerin araştırma dönemlerinin 1908 Devrimi ile birlikte ilan edilen II. Meşrutîyet Dönemi’ni kapsayan yıllarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum II. Meşrutîyet Dönemi ile birlikte Osmanlı

³⁹ Bkz. Ek 1, Tez no: 17, 18, 29, 72, 80, 87, 92, 95, 103.

Devleti'nde sosyal ve kültürel alanda yaşanan gelişmelerle açıklanabilir. Nitekim II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte toplumsal açıdan büyük bir canlanma olmuş; gazete, dergi, kitap vs. süreli ve süresiz yayınların türünde ve sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Dolayısıyla bu dönemde eğitim tarihini de ilgilendiren birçok yayın çıkarılarak eğitim olgusu işlenmiştir. Bundan dolayı Türk eğitim tarihine ilişkin bu dönemi kapsayan araştırmaların yoğunlukta olması, tarihi dokümanların fazlalığı ve zenginliğiyle ilişkilendirilebilir.

Diğer yandan, tarihi araştırmalar için temel bir kaynak olarak gazete ve dergilerin kullanımı, araştırmayı zenginleştirerek farklı bakış açıları sunabilmektedir. Eğitim tarihi araştırmalarında bu tarihsel kaynak grubuna sıkça başvurulduğu anlaşılmaktadır. Tabii tüm kaynaklar için olduğu gibi gazete ve dergilerin kaynak olarak kullanımında verilerin ihtiyatla gözden geçirilerek alınması önemli hususlardan biridir.

Ayrıca bu araştırmalardaki söz konusu sınırlıklar incelenip takip edilerek henüz üzerine çalışma yapılmamış tarihi dönem ve kaynaklar saptanıp yeni araştırma konuları elde edilebilir. Bu şekilde bir yaklaşım; yapılacak yeni araştırmaların eğitim tarihi alanyazınının eksik kalan yönlerini hedef alması, araştırmaların birbirini tamamlaması ve dolayısıyla bütüncül tarihsel bilginin ortaya çıkarılması açısından önemli görünmektedir.

3.2.5. Yerel Eğitim Tarihi

Yerel eğitim tarihi teması, belli bir coğrafik bölgenin eğitim kurumlarını, bu kurumlardaki eğitim durumlarını inceleyerek eğitimin söz konusu bölgeye nasıl bir katkı yaptığı, toplum ve eğitim ilişkisinin nasıl şekillendiği, eğitim kurumlarındaki idareci/öğretmen/öğrenci potansiyeli ve sorunlarının neler olduğu vs. sorulara özel olarak cevap arayan araştırmaları bir araya getirmektedir.

Bu tema başlığı altında incelemeye alınan toplamda dokuz doktora tezi bulunmaktadır (n=9)⁴⁰. Bunların başlıkları şu şekildedir:

- “Kıbrıs'ta İngiliz Yönetimi Dönemi (1878-1960)'nde Uygulanan Eğitim Sistemi ve Günümüz Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi Üzerindeki İzleri,

⁴⁰ Bkz. Ek 1, Tez no: 19, 35, 38, 40, 46, 79, 85, 86, 100.

- Osmanlı Devri Konyası’nda Modern Eğitim-Öğretim (1869-1919),
- Cumhuriyetin İlk Yıllarında Antalya Şehrinde Eğitim (1923-1950),
- Modernleşme Sürecinde İzmir’de Müslim ve Gayrimüslimlerin Eğitimine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım,
- Education in The Turcophone Orthodox Communities Of Anatolia During The Nineteenth Century,
- Kırgızistan’da Yeni Eğitim Sistemi Ceditçilik ve İsenalı Arabayev,
- Zengîler ve Eyyûbîler Dönemi’nde Dimaşk’ta Medrese: 1154-1260,
- Memlûkler Dönemi’nde Halep’te Eğitim-Öğretim Müesseseleri ve Ulemâ,
- Kars Eğitim Tarihi (Tanzimat’tan 2015’e)”

Görüldüğü üzere yerel eğitim tarihi araştırmaları en fazla çalışılan doktora tezi konu alanından biridir. Ancak Osmanlı Devleti’nin coğrafik sınırları düşünüldüğünde daha birçok merkez için müstakil araştırmaların yapılmamış olduğu da dikkat çekmektedir. 20. yüzyılın başlarında Osmanlı idari taksimatı içerisinde Basra, Hüdavendigar, Aydın, Adana, Ankara, Kastamonu, Konya, Sivas, Trabzon, Selanik, Manastır, Kosova İşkodra, Yanya, Girit, Bosna, Rumeli-i Şarki, Erzurum, Mamuretü’l-Aziz, Bitlis, Diyarbakır, Halep, Van, Suriye, Beyrut, Bağdat, Musul, Yemen, Cezair-i Bahr-İ Sefid, Hicaz, Trablusgarp vd. vilayet merkezlerinin⁴¹ olduğu düşünülürse daha birçok yerel eğitim tarihi araştırmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan Osmanlı coğrafyası dışında başka bir yerin eğitim tarihini inceleyen sadece “Kırgızistan’da Yeni Eğitim Sistemi Ceditçilik ve İsenalı Arabayev” başlıklı bir araştırma bulunmaktadır. Tarihin belirli bir döneminde Türk eğitiminin durumunun Dünya’nın başka yerlerindeki eğitim durumları ile karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi adına bu tür araştırmalar önem arz etmektedir. Ancak Türkiye’de yapılan doktora tezlerinde eğitim tarihi araştırmacılarının, henüz buna eğilim göstermedikleri anlaşılmaktadır.

3.2.6. Biyografik Monografi

Monografi, Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğü’nde “Bilimsel alanlarda özel bir konu veya sorun üzerine yazılan inceleme” şeklinde ifade edilmektedir.⁴² Monografide herhangi bir yer, bir eser, bir yazar, tarihî bir olay,

⁴¹ 20. YÜZYILDA OSMANLI VİLAYETLERİ, <http://tarihvedenedeniyet.org/> (29.05.2017).

⁴² TÜRK DİL KURUMU, *Güncel Türkçe Sözlük*, <http://tdk.gov.tr> (29.05.2017).

bilimsel bir alana ait bir sorun özel bir görüşle veya değerlendirmeyele ele alınabileceği gibi bir konu üzerinde derinlemesine bir inceleme de yapılabilir. Biyografik monografi ise; biyografik bilgileri bilimsel bir üslup ve yöntem dâhilinde alt başlıklar halinde ele alarak, kişinin yaşadığı dönemdeki konumunu, getirdiği yenilikleri, gösterdiği başarıları, eserlerini, eserlerinin değişik özelliklerini eleştirel bir tutumla, belgelere, araştırma ve incelemelere dayalı olarak ele alan çalışmalara denir.⁴³ Bilimsel biyografi diye de tabir edilen bu yazı türünde incelemeye alınan kişinin doğumu, yetişmesi, öğrenimi, çalışma hayatı, türlerine göre eserleri, eserlerinin önem, şekil ve muhteva özellikleri; başarıları, ödülleri ve başka özellikleri bölümler halinde verilir.

Bu tema başlığı altında toplamda sekiz doktora teziyle ilgili kodlama yapılmıştır (n=8)⁴⁴. Bunların başlıkları şu şekildedir:

- “Selim Sabit Efendi ve Usul-i Cedit Hareketi İçerisindeki Yeri,
- Bir Eğitim Bakanı Olarak Emrullah Efendi'nin Eğitim Felsefesi Politikaları ve Uygulamaları 1908-1914,
- Ali Canip Yöntem ve Eğitim,
- Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey,
- Kırgızistan'da Yeni Eğitim Sistemi Ceditçilik ve İşenali Arabayev,
- John Dewey'in Eğitim Görüşleri ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri,
- Eğitimci Olarak Kant: Immanuel Kant'ın Eğitim Üzerine Düşünceleri,
- İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Düşünce Dünyası”

Başlıklarından anlaşılacağı üzere bu temadaki doktora tezleri, eğitim tarihi alanı için özel bir değer taşıyan şahsiyetlerin biyografilerini, monografi tarzında ele almış çalışmalardır. Eğitim tarihine hizmet etmiş insanlar ve eğitimci özelliklerini araştıran bu tür biyografik monografi çalışmaları, Türk ve dünya eğitim tarihinin bilinmeyen yönlerine farklı bir pencereden ışık tutarak alanın gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Doktora tezlerinde incelemeye alınan yukarıda adı geçen kişilerin yanında Mehmed Tahir Münif Paşa, Mustafa Satı Bey, Mustafa Kemal Atatürk, Halide Edip Adıvar, Halil Fikret Kanad, Mustafa Necati, Hasan Ali Yücel, Ziya Bursalıoğlu, Selahattin Ertürk vs. şahsiyetlerin incelenmesi eğitim tarihi alanının gelişimi açısından önemli görünmektedir.

⁴³ Biyografi, Otobiyografi, Monografi, Portre Nedir?, https://www.turkedebiyati.org/yazi_turleri/biyografi.html (01.06.2017).

⁴⁴ Bkz. Ek 1, Tez no: 14, 20, 33, 65, 79, 81, 83, 99.

3.2.7. Din Eğitimi Tarihi⁴⁵

Bilindiği üzere modern dönem öncesi çoğu toplumda, örgün ve yaygın eğitim ile din olgusu iç içe geçmiş bir yapı arz etmektedir. Toplumlar eğitimi; dini kuralların öğretilmesi, geliştirilmesi, uyarlanabilmesi vs. için gerekli düzenlemeler yapabilme ve dini açıdan kişinin bilgelik edinmesi olarak görmüşlerdir. Eğitim anlayışlarını da inandıkları dine göre şekillendirmiş olduklarından eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği örgün ve yaygın eğitim kurumları da dini bir nitelik taşır. Mesela Ortaçağ'da Avrupa'da klasik yaygın eğitimin faaliyet merkezi kilise iken; İslam dünyasında camiidir. Yine tipik klasik dönem Osmanlı eğitim kurumları olarak sıbyan mektebi ve medreseler dini nitelikleri ile ön plana çıkmaktadır. Modern dönem öncesinde hüviyetlerinde bu dini özellikleri havi tüm kurumlar, dini eğitim tarihi çerçevesinde ele alınabilir.

Öte yandan modernleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni eğitim paradigmasında da din eğitimi ya genel eğitimin dışında ayrı kurumlarda verilmesi gereken bir eğitim ya da normal eğitim programı içerisinde bir bölüm olarak düşünülmüştür⁴⁶. Geçmişte dini eğitim ve öğretim yapılan tüm kurumları, bu kurumlardaki dini nitelikli dersleri ve ders programlarını, din eğitimi ve öğretimi sahasındaki uygulama ve gelişmeleri vs. konu edinen araştırmalar *din eğitimi tarihi* bağlamında değerlendirilebilir.

Bu konu alanında yapılmış toplamda yedi doktora tezi bulunmaktadır (n=7)⁴⁷. Bu tezlerin başlıkları şu şekildedir:

- “Dinler Tarihi Açısından Heybeliada Ruhban Okuluna Genel Bir Bakış,
- Cumhuriyet Dönemi’nde Din Eğitimi,
- Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi,
- Osmanlı Medreselerinde Kelam Öğretimi (İznik, Bursa, Edirne, İstanbul),
- Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Mekteplerde Ahlâk Eğitim ve Öğretimi
- 1839-1923 Tarihleri Arasında Osmanlı’da Ahlâk Eğitimi,
- İmparatorluğun Son Yıllarından Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarına Kadar Osmanlı Yahudilerinin Eğitim Faaliyetleri: Türk ve Fransız Arşiv Belgeleri Işığında Alyans İsrail Universel Deneyimi (1860-1937)”

⁴⁵ Eğitim tarihi alanyazınında dün eğitimi tarihi araştırmalarını farklı bir şekilde elen bir çalışma için bkz. ÖCAL, Mustafa, “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü”, *TALİD (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, sayı: 6(12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay., 2008, (399-430).

⁴⁶ BİLGİN, Beyza, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:24(1) Ankara, 1981, (469-483).

⁴⁷ Bkz. Ek 1, Tez no: 28, 48, 49, 64, 66, 68, 78.

Yukarıda başlıkları verilen çalışmalar din eğitimi temasında belirlenen doktora tezleridir. Anlaşılabileceği üzere bu tezlerin ortak noktası geçmişte eğitim ve din olgusunun birleşimini veya kesişimine ilişkin incelemeler olmasıdır. Tezlerin Osmanlı Dönemi İslam dininin eğitimiyle sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Başlığı en sonda verilen tezin Osmanlı'da Yahudilerin eğitim faaliyetlerine konu almış olması Osmanlıda farklı dine mensup insanların eğitim durumlarını incelemesi yönüyle diğerlerinden ayrılmaktadır.

3.2.8. İlköğretim Tarihi

Bu tema başlığı altında ifade edilmek istenen konu alanı, toplumun önemli bir kısmını ilgilendiren bir biçimde insanların ilk ve temel eğitim gördüğü formal, yaygın ve örgün eğitimin tarihini inceleyen araştırmalarla çerçeveslendirilmiştir. Genel eğitim sistemi içerisinde ilköğretimin durumu, ilköğretim kurumları, dersleri, ders programları, kitapları vs. konular bu minvalde düşünülebilir.

Bu kapsamda incelemeye alınan toplamda yedi doktora tezi bulunmaktadır (n=7)⁴⁸. Bunların başlıkları ise şu şekildedir:

- “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması,
- II. Meşrutiyet Dönemi Sıbyan/İptidai ve Rüştîye Mekteplerinde Ahlâk Eğitimi ve Öğretimi
- Tevhid-i Tedrisat’tan Harf İnkılâbına İlköğretim,
- 1970-1975 Dönemi İlkokul Öğrencilerinin Eğitim Deneyimleri: Sözlü Tarih Yöntemiyle Bir Çalışma,
- Cumhuriyet’ten Günümüze İlköğretim Programlarının Faydacı ve İlerlemeci Ekole Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi,
- Türkiye’de İlköğretimin Tarihsel Gelişimi,
- Harf Devrimi’nden Köy Enstitülerine Türkiye’de İlköğretim (1928-1940)”

Bu temada kapsamındaki doktora tezlerine bakıldığında, Türk eğitim tarihini ilgilendiren, Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’ndeki ilköğretim kurumlarını, uygulamalarını vs. inceleyen çalışmaların büyük ölçüde yer tuttuğu görülmektedir.

⁴⁸ Bkz. Ek 1, Tez no: 31, 39, 42, 54, 71, 82, 93.

Diğer yandan bu araştırmalar, Cumhuriyet Dönemi ilköğretiminin tarihsel arka planı olarak sıbyan mektepleri hakkında da bilgiler içermektedir.

Bu bağlamda Türk-İslam kültür çevresinde ortaya çıkıp gelişme gösteren aynı zamanda Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde de halk eğitiminin ilk basamağını oluşturan sıbyan mekteplerini çeşitli açılardan incelemeyi amaçlayan çalışmalar, eğitim tarihi araştırmalarının ilköğretim tarihi temasında değerlendirilebilir. Ayrıca ilköğretim tarihi temasına daha özel bir açıdan bakılacak olursa; Mefail HIZLI (2008)⁴⁹, nın Osmanlı'da sıbyan mekteplerine dair ilgili alanyazında farklı türdeki bilimsel araştırmalar üzerine yaptığı bütüncül değerlendirme önemli görünmektedir. Buna göre sıbyan mekteplerine dair araştırmalar beş başlıkla sınıflandırmıştır:

- Osmanlı sıbyan mekteplerinin tarihi gelişimi ve işleyişi,
- Osmanlı sıbyan mekteplerinin katalog tasnifleri,
- Osmanlı sıbyan mekteplerinin mimari yapısı,
- Osmanlı sıbyan mekteplerinde okutulan dersler,
- Osmanlılarda mektep kültürü ve folkloru.

Bu tasnifte yer alan konular, Osmanlı eğitim sisteminde ilköğretimin tarihini üzerine yapılacak araştırmalar için fayda sağlayabilir.

3.2.9. Eğitim Politikaları Tarihi

Bu tema başlığı altında, geçmişteki eğitimin politik boyutunu içeren konular esas alınmıştır. Devletin eğitimle ilgili etkinlikleri amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının tümü olarak tanımlanabilecek olan eğitim politikası, tarihsel araştırmalarla incelenip geçmiş deneyimler ortaya konabilir. Bu çerçevede geçmişteki eğitimle ilgili politikalar, politika oluşturucu ve uygulayıcılar, politika araçları vb. konular bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede, araştırma ulaşılabilen yedi doktora tezi bulunmaktadır (n=7)⁵⁰. Bunlar başlıklarına göre şu şekilde sıralanabilir:

- “Atatürk Devrinde Öğretmen Yetiştirme Politikası ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlar,

⁴⁹HIZLI, Mefail, “Osmanlılarda İlköğretimin Tarihi”, *TALİD (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, Sayı: 6(12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay, 2008, 85-106.

⁵⁰ Bkz. Ek 1, Tez no: 5, 7, 25, 56, 57, 73, 92.

- Anadolu'daki Selçuklular ve Beylikler Dönemi Medreseleri,
- Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri,
- Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk Dönemi Eğitim Politikaları (1923 – 1938) ve Coğrafya Eğitimi
- 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve Tarih Öğretimine Etkileri
- Türk Eğitiminde İktidar-Eğitim İlişkileri ve İnsan Yetiştirme Politikalarının Michel Foucault'un Panoptikon Metaforuna Göre İncelenmesi (1795-1946)
- Türkçe Çocuk Gazetelerinde Osmanlı Kimliği (1869-1908) (Ahlak, İlim, Dil, Tarih ve Coğrafya"

Eğitim ve siyaset ilişkisini konu alan yukarıdaki doktora tezleri arasından Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi eğitim politikalarını inceleyen araştırmaların çokluğu dikkat çekmektedir. Alanda tartışılan konulardan biri olan eğitim politikaları⁵¹, bir toplumda ulus bilincinin oluşturulmasında, toplumsal değer, ideoloji ve kuralların bireylere aktarılmasında, belirlenmiş olan temel amaçlara uygun insan tipinin yetiştirilmesinde vs. çok önemli bir işleve sahiptir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarındaki eğitim politikaları ve bunların analizi, geçmişten günümüze Türk eğitim sistemi ve uygulamalarını anlamlandırmak bakımından önemli ve popüler bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

3.2.10. Eğitimde Modernleşmenin Tarihi

Batı medeniyetinden başlayıp tüm dünyaya yayılan modernleşme ile siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm yapıların değişime ve dönüşüme uğramıştır. Yakın tarihteki tüm devletler, toplumlar ve bireyler modernleşme olgusuyla bir şekilde yüzleşmek zorunda kalmıştır. Nitekim modernleşme eğitim alanında da birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Bu tema başlığıyla; geleneksel eğitimden modern eğitime geçiş süreci, modern eğitim kurumları ve uygulamaları, modern eğitim teşkilatı vs. gibi modernleşme paradigmasının eğitime yansımalarını konu alan tarihi araştırmalara işaret edilmektedir.

⁵¹ Alanyazındaki konu ile ilgili tartışmalar ve farklı değerlendirmeler için bkz. GÜMÜŞ, Arife, "Siyasal Bir Kurgu Olarak Türkiye'de Eğitim Politikaları", *Türkiye'de Eğitim Politikaları*. Ed: Arife Gümüş. Ankara, Nobel Yay., 2015, (1-14).

Eğitimde modernleşmenin tarihi temasında toplamda altı doktora tezi yer almaktadır (n=6)⁵². Bunların başlıkları şu şekildedir:

- “Türkiye Eğitiminde Çağdaşlaşma (1923-1950),
- Yurt Dışı Eğitim ve Türk Modernleşmesi,
- 1699-1839 Arası Osmanlı Devleti’nde Eğitim Müesseseleri ve Yenileşme-Modernleşme,
- Osmanlı Devri Konyası’nda Modern Eğitim-Öğretim (1869-1919),
- Osmanlı Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri,
- Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)”

Anlaşıldığı üzere bu araştırmalar modernleşme akımının Osmanlı Devleti’ne yansımaları üzerine odaklanan araştırmalardır. Bu araştırmalarda, modernleşmenin Osmanlı eğitimindeki karşılığı, bu süreçte açılan idadi, rüşdiye mektepleri gibi yeni eğitim öğretim kurumları, modernleşmenin bir sonucu olarak kadın ve erkeklerin bir arada eğitim görmesi gibi konular işlenmiştir. Günümüz eğitim paradigma ve akımlarının anlaşılabilmesi için tarihsel süreçte eğitimde büyük değişim dönüşüm yaratan olguların bilinmesi gerekmektedir.

3.2.11. Yükseköğretim Tarihi

Geçmiş birikim ve uygulamalardan yola çıkarak yükseköğretimin anlamı, amaç ve değerleri; yükseköğretimin kurumsal, sistematik ve küresel düzeylerde yönetimi ve organizasyonu; yükseköğretim ve bilim/araştırma politikaları; yükseköğretimin finansmanı ve karşılaştırmalı yükseköğretim çalışmaları vs. konuları inceleyen araştırmalar yükseköğretim temasında değerlendirilebilir.

Osmanlı Devleti’nde modern anlamda bir yükseköğretim kademesi oluşturma fikri ilk olarak Tanzimat Dönemi’nde ortaya çıkmıştır. 1863 yılında dönemin sadrazamı Keçecizâde Fuad Paşa’nın, Dârülfünûn binasının tamamlanmasını beklemeden binanın bitmiş olan bazı odalarında halka açık serbest konferans şeklinde dersler verilmesini uygun görmesiyle Dârülfünûn’un öğretime başladığı kabul edilir. Halk ve devlet ileri gelenleri tarafından takip edilerek büyük ilgi gören

⁵² Bkz. Ek 1, Tez no: 9, 13, 35, 45, 75, 76.

bu konferanslar 1865 tarihine kadar devam etmiş; ancak o tarihlerde kullanılmakta olan Nuri Paşa Konağı'nda 8 Eylül 1865 tarihinde çıkan bir yangın sonucu süresiz olarak tatil edilmiştir.⁵³ Tanzimat'tan Cumhuriyet'e giden süreçte, Dârülfünûn hakkında zamanla nizamnâme ve talimatnâmelerin çıkarılması gibi üst mercilerin çabalarıyla, Dârülfünûn'un birçok açıdan yapılandırılmaya çalışılmış ve pozitif yönde önemli adımlar atılmıştır. Tanzimat Dönemi'nde açılan Dârülfünûn ve ondan çok daha önce Osmanlı klasik çağında faaliyet gösteren medrese eğitimi Türkiye'de modern yükseköğretimin tarihi temellerini oluşturmaktadır. Söz konusu bu temellerin araştırılıp incelenmesiyle mevcut yükseköğretim sistemi daha iyi anlaşılabilir ve gelecekte bu alanda daha sağlam adımlar atılabilecektir.

Bu kapsamda altı doktora tezinin yapıldığı saptanmıştır (n=6)⁵⁴. Bu tezlerin başlıkları şu şekildedir:

- “Darülfünun'dan Üniversiteye Geçiş,
- Türk Yüksek Öğretiminde Darülfünun (1863-1933),
- Türkiye'de Üniversite Reformları,
- İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi,
- Türk Yükseköğretiminde İşletme Eğitimi (1883-1954),
- Türk Romanında Yükseköğrenim Gençliği(1872-1950)”

Tez başlıklarından da anlaşıldığı üzere yükseköğretim tarihi temasındaki tezler Türkiye'de modern anlamda ilk üniversite sayılan, Osmanlı Dönemi'nde kurulan Darülfünun (İstanbul Üniversitesi)'u konu alan araştırmalardır. Bu konu alanındaki araştırmalar, mevcut yükseköğretim politika ve uygulamalarını anlamak adına tarihsel tecrübe özelliği taşımaktadır. Buradaki araştırmalarda, Türk eğitim yapılanmasındaki yükseköğretimin tarihine odaklanılmış; fakat buna karşılık çağdaş dönemlerde Dünya'nın farklı coğrafyalarındaki farklı kültürlerde yükseköğretimin tarihini inceleyen, Türk yükseköğretimiyle karşılaştırmasını yapan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

⁵³ İHSANOĞLU, Ekmeleddin, “Dârülfünûn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, c. 8, 521-525, 1993.

⁵⁴ Bkz. Ek 1, Tez no: 6, 8, 12, 50, 63, 95.

3.2.12. Ortaöğretim Tarihi

Genel anlamda eğitim sistemleri ilk, orta ve yüksek öğretim olmak üzere üç temel aşamada gerçekleşmektedir. İlköğretim ile yükseköğretim arasındaki aşamayı oluşturan ortaöğretim kurumları, ilköğretimin sağladığı temel bilgi ve becerilerin ötesinde, genel ya da mesleki-teknik alanlarda öğrencilere daha geniş ve derin mesleki kültür kazandıran kurumlar olarak önemli bir eğitim basamağını oluşturmaktadır⁵⁵. Osmanlı Devleti eğitim sisteminde de ilk kademeyi oluşturan sıbyan mektebinin üst kademelerini oluşturan idadi, rüştiye, sultani mektepleri ortaöğretim kurumları olarak işlev görmüşlerdir. Bu çerçeveden bakıldığında ortaöğretim tarihi teması, geçmişteki ortaöğretim kurumları ile ilgili öğretmen öğrenci durumları, teşkilat yapısı, yasal düzenleme, politika ve uygulamaları inceleyen bir konu alanını ifade etmektedir.

Bu araştırmada incelenen doktora tezleri arasından, bu tema dâhilinde toplamda beş tez yer aldığı görülmüştür (n=5)⁵⁶. Bu çalışmaların başlıkları ise şu şekildedir:

- “Mekteb-i İdâdî,
- Osmanlı Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri,
- Tanzimât’tan Cumhuriyet’e Rüşdiye Mektepleri,
- Moğolistan’da Ortaokul ve Liselerde Tarih Eğitiminin Gelişimi,
- Konya Gazi Lisesi ve Tarihi Gelişimi”

Başlıklarından da anlaşılacağı üzere bu araştırmalarda, ortaöğretimin tarihini ilgilendiren konular işlenmiştir. Tezlerin ikisinde, Osmanlı Dönemi’ndeki ortaöğretim kurumları arasından İdadi mektepleri ve Rüştiye mektepleri müstakil bir şekilde incelemiştir. Birinde, günümüzde de öğretime devam eden Konya Gazi Lisesi’nin tarihçesi ele alınmıştır. Diğerinde ise; tarihsel süreçte Moğolistan’daki ortaöğretim kurumları incelemeye alınmıştır. Bu konu alanında yapılan çalışmalar, bugünün eğitim sistemini anlamak ve özel olarak ortaöğretim politikalarını oluşturmada daha iyi adımlar atabilmek adına tarihsel tecrübe özelliği taşımaktadır.

⁵⁵ SÖZER, Ersan, “Türk Eğitim Sisteminde Ortaöğretim Programları ve Uygulamalar”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, Sayı: 2(1), 1996, (116-128).

⁵⁶ Bkz. Ek 1, Tez no: 11, 41, 45, 60, 69.

3.2.13. Medrese Sistemi

Medrese, İslam eğitim sisteminin temel kurumudur. Karahanlılar Dönemi'nden başlamak üzere Türk İslam kültür ve medeniyetinin senteziyle birlikte sistemli bir eğitim kurumu olarak gelişen medreselerin, Selçuklu ve Osmanlı Devleti Dönemi'nde en gelişmiş örnekleri verilmiştir. Özellikle Osmanlı'da Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde yapılan Sahn-ı Seman Medreseleri ile Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde yapılan Süleymaniye Medreseleri birer yükseköğretim kurumu olarak işlev gören en gelişmiş medrese örnekleridir. Bu bağlamda; tarihsel süreçte faaliyet göstermiş olan medreselerin fizikî şartları, mimari özellikleri, dersler, ders programları, temsil ettiği zihniyet, eğitim öğretim durumları, müderrisler vs. gibi konular bu tema altında değerlendirilebilecek konulardır.

Bu kapsamda incelenen doktora tezlerinin beşi, medrese sistemi temasında yer almaktadır (n=5)⁵⁷. Bunların başlıkları şu şekildedir:

- “Teşkilat ve İdare Bakımından Osmanlı Medrese Sistemi (Klasik Dönem),
- Osmanlı Medreselerinde Kelam Öğretimi (İznik, Bursa, Edirne, İstanbul),
- Zengîler ve Eyyübîler Dönemi'nde Dımaşk'ta Medrese: 1154-1260,
- Memlûkler Dönemi'nde Halep'te Eğitim-Öğretim Müesseseleri ve Ulemâ,
- Osmanlı Medreseleri İle Avrupa Üniversitelerinin İşleyişleri Bakımından Mukayesesi: 1450-1600”

Geleneksel bir eğitim kurumu olan medreselerin bir bütün halinde ele alınıp incelenerek temel felsefesinin net olarak ortaya koyulması eğitim ve düşünce tarihi açısından önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Yukarıdaki çalışma başlıklarından da anlaşılacağı üzere farklı tarihi dönemlerdeki medrese sistemini inceleyen bu araştırmalar, medrese sistemi ve medrese eğitimi tarihi konu alanındaki çalışmalardır. Özellikle medreselerin Osmanlı klasik çağında birer yükseköğretim kurumu olarak faaliyet gösterdiği düşünüldüğünde, bu tema başlığı altında incelenen konuların Türk yükseköğretiminin tarihi temellerinin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi bakımından da fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

⁵⁷ Bkz. Ek 1, Tez no: 4, 64, 85, 86, 98.

3.2.14. Eğitim Teşkilatlanması Tarihi

Eğitim teşkilatlanması tarihi temasında; geçmişte faaliyet göstermiş olan eğitim kurumlarının açılış amaçları, kurumsal kimlikleri, yapısal işleyişi, gelir kaynakları ve giderleri, öğrenci kabul şartları, eğitimci kadrosu, disiplin konuları, sınav sistemi vs. gibi teşkilata dair tüm hususları ayrıntılı ve bütünlük içinde incelenmeyi esas alan araştırmalar bir araya getirilmiştir. Teşkilatlanma konusu, özellikle yeni bir eğitim kurumunun kuruluşu ve gelişimi sürecinde veya eğitim sisteminde köklü bir değişim ve yenilik yapıldığı süreçte önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Resmi makamlar tarafından çıkarılan yasa, tüzük, yönetmelik, genelge ve yönergeler gibi yasal düzenlemeler geçmişteki bir eğitim kurumunun kurumsallaşma ve teşkilatlanma sürecine dair bilgiler sağlayan önemli veri kaynaklarıdır.

Bu kapsamda eğitim teşkilatlanması tarihi çerçevesinde değerlendirilen dört doktora tezi bulunmaktadır (n=4)⁵⁸. Bunların başlıkları aşağıda gösterildiği gibidir:

- “Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Askeri Akademik Eğitim,
- Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Rüşdiye Mektepleri,
- İttihad ve Terakki Devri Eğitim Teşkilatı (1913-1918),
- Osmanlı’da Mekteplerin Ortaya Çıkışı ve Gelişmeleri”

Yukarıdaki doktora tezlerinin başlıklarından anlaşılacağı üzere, bu çalışmalar Osmanlı modernleşme döneminde eğitim alanındaki yenilik, oluşum, yapılanma vs. durumları konu almaktadır. Osmanlı’nın modernleşme döneminde, devletin yeni kurulan her kurumunda olduğu gibi eğitim kurumlarında da teşkilatlanma süreci çok boyutlu bir görünüm arz etmektedir. Buradaki doktora tezleri de Osmanlı’da modern eğitiminin teşkilatlanması sürecinde başta sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olmak üzere eğitimin çeşitli boyutlarını hesaba katarak inceleyen araştırmalardır.

3.2.15. Eğitimin Felsefi Tarihi

Eğitim felsefesi, eğitim politikalarına ve uygulamalarına yön veren varsayım, inanç, karar ve ölçütleri tutarlık ve anlam yönünden inceleyerek eğitim uygulamalarıyla neye ulaşılması gerektiğini belirlemeye çalışır. Eğitim sistemlerinin

⁵⁸ Bkz. Ek 1, Tez no: 2, 47, 51, 60.

temeline konan insan anlayışlarını değerlendirerek; birey, toplum, öğrenme gibi konulardaki felsefî ve eğitsel yaklaşımları bir araya getirir ve bunlardan bir bütün çıkarmaya çalışır⁵⁹. Tüm bu bahsedilen işlevler ve alt konular, eğitimin felsefi tarihi temasında değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede dört doktora tezi olduğu görülmüştür (n=4)⁶⁰. Bunlar, şu başlıkları ihtiva etmektedir:

- “John Dewey’in Eğitim Görüşleri ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri,
- İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun Düşünce Dünyası,
- Eğitimci Olarak Kant: Immanuel Kant’ın Eğitim Üzerine Düşünceleri,
- Atatürk Dönemi Yurt Bilgisi Ders Kitaplarının Eğitim Felsefesi ve Sosyolojisi Açısından Değerlendirilmesi”

Buradaki başlıklardan da anlaşılacağı üzere, söz konusu doktora tezleri geçmişteki eğitim düşünürlerini incelemek suretiyle; onların eğitim felsefesi tarihine ışık tutan yönlerini konu alan araştırmalardır. Özellikle başlıkları verilen ilk iki tez, Cumhuriyet Dönemi Türk eğitim sisteminin felsefi temellerinin oluşumuna etki eden John Dewey ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nu incelemesi, dolayısıyla mevcut eğitim sisteminin temelinde yatan dinamiklerin anlaşılması bakımından önemlidir.

3.2.16. Eğitim Programları Tarihi

Eğitim programı, bireye okul içinde veya dışında sistemli bir yapılanma ve bir düzen dahilinde, planlanmış etkinliklerin gerçekleştirilmesi yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıdır⁶¹. Eğitim programları tarihi temasıyla da geçmişteki eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programları, programda yer alan dersler ve saatleri, programın temel öğeleri olarak ifade edilen hedef, konu (içerik), öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme boyutları vs. konular kastedilmektedir. Bir diğer deyişle bu tema başlığı altında “geçmişte insanlar niçin, ne, nasıl ve ne kadar öğreniyordu?” sorusuna cevap aranabilir.

⁵⁹ ERGÜN, Mustafa, *Eğitim Felsefesi*, 4. Baskı, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2014.

⁶⁰ Bkz. Ek 1, Tez no: 81, 83, 97, 99.

⁶¹ DEMİREL, Özcan, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 18. Baskı, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2012, s. 4.

Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezleri arasında, bu kapsamda değerlendirilen dört doktora tezi bulunmaktadır (n=4)⁶². Bunların başlıkları şu şekildedir:

- “Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Programlarının Faydacı ve İlerlemeci Ekole Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi,
- 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve Tarih ğretimine Etkileri,
- Cumhuriyet Dönemi Yabancı Dil ğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırması,
- Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttalış Bilgisi ğretimi”

Başlıklarından da anlaşılabileceği üzere buradaki tezler, geçmişteki eğitim programlarını çeşitli açılardan inceleyerek eğitim tarihi alanyazınına katkıda bulunan araştırmalardır.

3.2.17. Eğitimin Sosyolojik Tarihi

Eğitim sosyolojisinin kurucusu sayılan Emile Durkheim’a göre eğitim sosyolojisi, toplumun sosyal yapısını bir bütün kabul ederek onun kurumlarından birisi olan eğitimi ele alıp inceleyen bilim alanıdır. Sosyal bir kurum olarak dşnldğnde; eğitim, toplumlara özgü bir biçimde ve toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Bireylerin belirli bir düzeyde ve toplumun istediği şekilde bedensel, ahlaki ve zihni düzeye çıkarılmasıdır. Eğitimin sosyolojik tarihi temasıyla da eğitim tarihini ilgilendiren olay ve olguların toplumsal değişme, toplumsal norm ve değerler, toplumsal kurum, sosyal hareketlilik vs. gibi sosyolojinin temel kavramlarıyla birlikte incelendiği konular ifade edilmek istenmiştir.

Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezleri arasından dördü bu kapsamda değerlendirilmiştir (n=4)⁶³. Bu tezlerin başlıkları ise şu şekildedir:

- “Amerikalı Misyonerlerin Osmanlı Anadolu’sundaki Eğitim Faaliyetleri (1820-1900) ve Bunun Osmanlı Toplum Yapısına Etkileri,
- Cumhuriyet Dönemi’nde Din Eğitimi,

⁶² Bkz. Ek 1, Tez no: 54, 57, 77, 101.

⁶³ Bkz. Ek 1, Tez no: 44, 46, 48, 97.

- Atatürk Dönemi Yurt Bilgisi Ders Kitaplarının Eğitim Felsefesi ve Sosyolojisi Açısından Değerlendirilmesi,
- Education in The Turcophone Orthodox Communities Of Anatolia During The Nineteenth Century”

Başlıkları verilen söz konusu tezler, eğitimin sosyolojik tarihi kapsamında değerlendirilen araştırmalardır. Bu araştırmalar, Türk toplumunda eğitim olgusunun topluma ve toplumdaki diğer sosyal kurumlara etkisini tarihsel perspektiften incelemektedir.

3.2.18. Mesleki Eğitim Tarihi

Türkiye merkezinde düşünüldüğünde, mesleki teknik eğitimin tarihi, Anadolu'nun Türkleşmeye başladığı dönemlere kadar geri götürülebilmektedir. Bu tarihlerden itibaren, mesleki teknik eğitim yaygın eğitim olarak Ahilik, Gedik ve Loncalarla Anadolu'da yayılmaya başlamıştır. Usta-çırak ilişkisi geleneği ile doğarak özellikle Osmanlı Dönemi'nde büyük gelişme gösteren mesleki teknik eğitim sisteminde, Osmanlı Duraklama Dönemi'nden sonra mevcut yapının köhneleşmesi ve kendini yenileyememesinden ötürü çeşitli açılardan bozulmalar meydana gelmiştir. Osmanlı modernleşme döneminde yapılan yenilikler, açılan Batı tarzı okullar ve benimsenen programlarla mesleki teknik eğitimde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde mesleki teknik eğitimi şekillendirmek için Türkiye'ye yabancı uzmanlar davet edilmiş, bu alanda uzmanları için yurt dışına öğrenciler gönderilmiştir.⁶⁴ Özetle, mesleki eğitimin tarihsel süreçte çeşitli değişim ve dönüşümler geçirerek bugünkü yapısına kavuştuğu ifade edilebilir. Bu noktadan hareketle, bir bütün olarak eğitim olgusunun mesleki ve teknik eğitim kısmını ilgilendiren konular bu tema başlığı ile ifade edilmektedir.

İncelenen doktora tezleri arasından dördü, bu tema doğrultusunda değerlendirilmiştir (n=4)⁶⁵. Bu tezlerin başlıkları ise şu şekildedir:

- “Ahiliğin Işığında Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Meslek Eğitimi,

⁶⁴KILINÇ, Mustafa, *Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim Tarihi (1886-1986)*, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2016.
(1886-1986)

⁶⁵ Bkz. Ek 1, Tez no: 1, 52, 74, 96.

- Tanzimat Dönemi'nde Meslek Okulları,
- Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi,
- Osmanlı Devleti'nde Mesleki ve Teknik Okullar (1876 – 1908)”

Söz konusu doktora tezlerinin başlıklarından da anlaşılacağı üzere bu araştırmalar, Türkiye'de tarihsel süreçteki mesleki teknik eğitim yapılanmasını, açılan okulları, eğitim programlarını vs. hususları devlet-toplum ve politika-uygulama çerçevesinde inceleyerek eğitim tarihi alanyazınına önemli katkı sunmaktadır. Bununla birlikte diğer tema alanlarında da olduğu gibi; yapılan doktora tezlerinin Türk eğitim tarihi ekseninde bir çerçeve çizdiği, bunun dışında Dünya'nın diğer bölgelerinde mesleki eğitim tarihinin durumuyla ilgili henüz doktora tezi düzeyinde bir araştırma yapılmamış olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.19. Azınlık Eğitimi Tarihi

Azınlık kavramı, Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde toplumsal açıdan “*Bir ülkede ayrı soydan veya inançtan olan ve sayıca az bulunan topluluk, ekalliyet*”⁶⁶ olarak tanımlanmaktadır. Bir başka kaynakta; günümüzde farklı bir dinsel, etnik veya dilsel kimliğe sahip olan, bu kimliği muhafaza etmek isteyen, toplum içerisindeki diğer gruplardan sayıca daha küçük olan ve hakim konumda bulunmayan bir grubun azınlık olarak tanımlanabileceği ifade edilmektedir.⁶⁷ Küresel bir anlam taşıyan azınlık, azınlık hakları, azınlık eğitimi vb. kavramlar tarih boyunca çoğu toplumu yakından ilgilendiren bir olgu olmuştur. Mesela Osmanlı Devleti idaresi altında yaşayan, aralarında dil, din, ırk farkı bulunan başta Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler olmak üzere birtakım gruplar azınlık statüsündedir. Bu araştırmada incelemeye alınan doktora tezlerinin konu bakımından analiz ve kodlaması sonucu ortaya çıkan “azınlık eğitimi tarihi” teması, tarihsel süreçte azınlıkların eğitimindeki politika ve uygulamaları ilgilendiren konulardan oluşmaktadır.

⁶⁶ TÜRK DİL KURUMU, Güncel Türkçe Sözlüğü, <http://www.tdk.gov.tr> (01.06.2017).

⁶⁷ KAYA, Nurcan, “Türkiye'nin Eğitim Sisteminde Azınlıklar ve Ayrımcılık: Kavramsal Çerçeve ve Temel Sorunlar”, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar İçinde*, K. Çayır ve M. A. Ceyhan (Der.), İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yay., 2012.

Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezleri arasından üçü, bu doğrultuda değerlendirilmiştir (n=3)⁶⁸. Bu tezlerin başlıkları şu şekildedir:

- “Modernleşme Sürecinde İzmir’de Müslim ve Gayrimüslimlerin Eğitimine Karřılařtırılmalđ Bir Yaklaşım,
- İmparatorluğun Son Yıllarından Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarına Kadar Osmanlı Yahudilerinin Eğitim Faaliyetleri: Türk ve Fransız Arşiv Belgeleri Işığında Alyans İsrail Universel Deneyimi (1860-1937),
- Türkiye’de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları”

Başlıklarından da anlaşılabilceği üzere söz konusu tezler, Türkiye’deki azınlıkların eğitimine dair yapılmış tarihsel incelemelerden oluşmaktadır. Bir imparatorluk hüviyetine sahip olan Osmanlı Devleti’nde çok sayıda azınlık unsurun bulunması, alanyazında böyle bir araştırma alanını da doğal olarak beraberinde getirmektedir. Osmanlı Devleti’nde toplum *Müslümanlar* ve o dönemki azınlıklar olarak tanımlanabilecek *gayrimüslimler* olarak iki ayrılmıştır. 19. yüzyılda Tanzimat’ın ilanıyla başlayan azınlıkların hak ve özgürlüklerinin tanınması yönünde adımların atıldığı dönemde, azınlıkların kendi okullarını kurup yönetme hakları da resmî olarak güvenceye altına alınmıřtır⁶⁹. 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde İmparatorluk bünyesinde çeşitli topluluklar tarafından kurulmuş çok sayıda okul eğitim hizmeti vermekteydi. Yapılan bir araştırmada, 1894 yılında Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde 6.437 azınlık okulu bulunduğu belirtilmektedir.⁷⁰

3.2.20. Değerler Eğitimi Tarihi

Değerler eğitimi; eğitim alanında son yıllarda Dünya genelinde popülarite kazanan bir husustur. Bu çerçevede, 1995 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” (YDEP) kapsamında; “Daha İyi Bir Dünya İçin Değerlerimizi Paylaşalım” projesi ile önemli bir uygulama başlatılmıştır. Dünyanın birçok ülkesinde uygulanmakta olan bu proje *sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, özgürlük, barış, mutluluk, dürüstlük, işbirliği,*

⁶⁸ Bkz. Ek 1, Tez no: 40, 78, 102.

⁶⁹ KAYA, “... Temel Sorunlar”.

⁷⁰ KAYA, Nurcan, “Unutmak mı Asimilasyon mu? Türkiye’nin Eğitim Sisteminde Azınlıklar”, Mart 2009, http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/07/MRG_Rep_TurkeyMinEd_TURK_2009.pdf (01.06.2017).

alçak gönüllülük, sadelik olmak üzere 12 evrensel değerın öğretimini temel alan eğitsel bir programdır. Günümüz dünyasında gittikçe yaygınlık kazanan değerler eğitimine dair geçmiş bilgilerin öğrenilerek tecrübe edilmesi, tarihin farklı dönemlerindeki eğitim sistemlerinde değerler eğitiminin nasıl gerçekleştiğinin öğrenilmesi vs. gibi hususlar önemli görünmektedir. Bu noktadan hareketle, eğitim tarihinde değerler eğitimin yeri, eğitim programlarında ne şekilde yer aldığı, topluma ve yaşanan döneme bağlı olarak değişen değerler, değerler öğretiminde kullanılan ders kitapları, fikirleriyle değerler eğitimi açısından tarihe mal olmuş şahsiyetler vs. konular değerler eğitimi temasında yer alabilecek konulardır.

Eğitim tarihi alanında bu temada toplamda üç doktora tezi belirlenmiştir (n=3)⁷¹. Bu tezlerin başlıklar ise şu şekildedir:

- “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Mekteplerde Ahlâk Eğitim ve Öğretimi,
- 1839-1923 Tarihleri Arasında Osmanlı’da Ahlâk Eğitimi,
- II. Meşrutiyet Dönemi Sıbyan/İptidai ve Rüştüye Mekteplerinde Ahlâk Eğitim ve Öğretimi”

Başlıklarından da anlaşıldığı üzere, değerler eğitimi tarihi temasına dâhil edilen bu tezler, Osmanlı Dönemi’nde değerler eğitimi çerçevesinde çeşitli eğitim kurumlarındaki ahlak eğitimi ve öğretimi konularını merkeze alan araştırmalardır.

3.2.21. Köy Enstitüleri Tarihi

Bu tema başlığı, eğitim tarihinin Türk eğitim tarihi konu alanına girmektedir. Bu çerçevede Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’nde köye eğitmen ve öğretmen yetiştirme modeli olarak uygulamaya koyulan köy enstitüsü sistemini, bu sisteminin düşünsel temellerini, kuruluşunu ve gelişimini, dayandığı temel ilkeleri, köy enstitüsü programlarını, öğretmen ve öğrencilerini vs. gibi diğer tüm yönlerini ortaya koymaya yönelik konular köy enstitüleri tarihi teması dâhilinde yer almaktadır.

Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezleri arasından üçü, bu minvalde değerlendirilmiştir (n=3)⁷². Bu tezlerin başlıkları ise şu şekildedir:

- “Köy Enstitüleri’nde Bir Öncü: Özgün Arşiv Işığında Göl Köy Enstitüsü,

⁷¹ Bkz. Ek 1, Tez no: 60, 68, 82.

⁷² Bkz. Ek 1, Tez no: 34, 59, 101,.

- Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi,
- Köy Enstitülerinde verilen Görsel Sanatlar Eğitiminin Günümüz Görsel Sanatlar Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”

Başlıkları verilen bu doktora tezleri, eğitim tarihi alanyazını içerisinde müstakil bir çalışma alanı olarak düşünülen köy enstitüleri tarihi konu alanında değerlendirilmiştir. Köy enstitüsü sistemi ile ilgili olarak birçok tartışmalı görüş ileri sürülmüşse de günümüzde bu sistemin, Türk devriminin gerekleri ve ülke gerçekleri ile çağdaş eğitim bilimlerinin sentezinden yaratılan özgün bir model olduğu belirtilmektedir⁷³. Bu modelin, tarihsel araştırmalarla birçok farklı açılardan incelenerek ortaya konulması, eğitim tarihinin aydınlanmaya muhtaç yanlarına ışık tutmakla beraber, günümüz eğitimcilerine, politika yapıcılarına ve uygulayıcılarına deneyim temeli oluşturması açısından önemlidir.

3.2.22. Eğitim Yönetimi ve Denetiminin Tarihi

Eğitim yönetimi ve denetimi alanı eğitim yapılacak alan ve konuların belirlenmesi, eğitim programlarının geliştirilmesi, eğitim planının hazırlanması, çalışanların eğitim ihtiyaçlarının saptanması ve eğitim alacak olanların seçilmesi, eğitimlerin politika, plan ve programlar dâhilinde uygulanması, eğitim kurumlarının teftiş ve denetimi konularını içermektedir. Eğitim yönetimi ve denetiminin tarihi temasıyla da söz konusu, bu konuların tarihsel süreçteki durumlarını inceleyen araştırmalar kastedilmiştir.

Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezleri arasında eğitim yönetimi ve denetiminin tarihi temasına giren üç tez bulunmaktadır (n=3)⁷⁴. Bu tezlerin başlıkları aşağıda verilmiştir:

- “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi,
- “Türk Eğitiminde İktidar-Eğitim İlişkileri ve İnsan Yetiştirme Politikalarının Michel Foucault’un Panoptikon Metaforuna Göre İncelenmesi (1795-1946)”
- Cumhuriyet Dönemi’nde Halk Eğitimi ve Yönetim”

⁷³ ALTUNYA, Niyazi, *Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış*, Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği (KAVEG), 2009.

⁷⁴ Bkz. Ek 1, Tez no: 3, 43, 73.

Başlıklarından da anlaşılacağı üzere, bu temada değerlendirilen doktora tezleri geçmişteki eğitim yönetimi ve denetimi ile ilgili teori ve uygulamalar hakkındadır.

3.2.23. Yabancı Eğitim Kurumları Tarihi

Osmanlı Devleti'nde yabancı eğitim kurumları ve bunların çeşitli faaliyetleri, Türk eğitim tarihi alanının önemli araştırma konularından birini oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nde yabancı okul (ecnebi mektep) kavramı, gayrimüslim toplulukların açtıkları ve sonradan yabancı devletler tarafından himaye edilen okullar ile doğrudan yabancı devletler tarafından açılan okullar için kullanılmaktadır. Örneğin Osmanlı'da İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan vs. devletler tarafından veya bunların himayesinde açılan okullar yabancı okullar kapsamında değerlendirilmektedir. Öte yandan Osmanlı Devleti'nde Rum milleti, Ermeni Milleti, Yahudi Milleti gibi azınlık statüsünde bulunan milletlerin açmış olduğu kurumlar ise azınlık eğitim kurumları olarak tabir edilmektedir⁷⁵.

İncelenen doktora tezleri arasından ikisi, yabancı eğitim kurumları temasında değerlendirilmiştir (n=2)⁷⁶. Bu tezlerin başlıkları şu şekildedir:

- “Amerikalı Misyonerlerin Osmanlı Anadolu'sundaki Eğitim Faaliyetleri (1820-1900) ve Bunun Osmanlı Toplum Yapısına Etkileri,
- Türkiye'de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları”

Yabancı eğitim kurumları tarihi temasında değerlendirilen bu doktora tezlerinde, Türkiye tarihinde özellikle batı menşeli yabancı devletlerce kurulmuş eğitim kurumları, bunların eğitimsel ve eğitim dışı fonksiyonları vs. gibi yabancı okullarla ilgili konu başlıkları dönemin eğitim politikaları ve yasal düzenlemeleri çerçevesinde incelenmiştir.

⁷⁵ YÜCEL, Mustafa Serhan, *Türkiye'de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Bilecik, 2016.

⁷⁶ Bkz. Ek 1, Tez no: 44, 102.

3.2.24. Askeri Eğitim Tarihi

Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nde kuruluş döneminden itibaren kurumsal bir yapıda ordu ve devlet yöneticisi yetiştiren saray okulları 17. ve 18. yüzyıllarda etkinliğini kaybetmiş, sonrasında ise modernleşme döneminin ürünü olarak yeni ve kurumsal bir eğitim sistemi kurulmuştur. Askeri eğitim kapsamında Avrupa'dan uzmanlar getirtilerek yeni bir yapılanmaya girişilmiş ve birçok yeni eğitim kurumu tesis edilmiştir. Eğitimin birçok boyutundan biri olarak askeri eğitime tarihsel bir perspektifle bakışı ifade eden bu tema başlığı altında; akademik ağırlıklı ve uygulamalı askerî eğitimin tarihî gelişimi, etkilendiği müesseseler, öğrenci ve personel durumu, askeri eğitim için açılan eğitim kurumları, verilen dersler ve ders programları vs. gibi konu başlıkları yer almaktadır.

Bu araştırmada doktora tezlerinin konu bakımından incelenmesi sonucu, *askeri eğitim tarihi* tema alanında iki çalışmanın yer aldığı ortaya çıkmıştır (n=2)⁷⁷. Bunların başlıkları şu şekildedir:

- “II. Abdülhamit Dönemi Eğitim Sistemi Eğitim Yapıları ve Askeri Rüştüyeler,
- Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Askeri Akademik Eğitim”

Yukarıda başlıkları zikredilen tezler, askeri eğitim tarihi teması altında değerlendirilmiş olup, bu konu alanında detaylı incelemelerdir. Osmanlı modernleşme döneminde askeri eğitim yapılanmasını çeşitli yönleriyle ele almışlardır. Özellikle başlığı ikinci sırada verilen tez Osmanlı'dan Cumhuriyet'e tevarüs eden askeri eğitimi göstermesi bakımından dikkate şayandır. Günümüz Türkiye'sindeki askeri eğitimin doğru anlaşılıp değerlendirilebilmesi ve gelecekte bu alanda daha sağlam adımlar atılabilmesi için askeri eğitim tarihi konu alanında yapılan/yapılacak olan araştırmaların büyük önemi olduğu düşünülmektedir.

3.2.25. Karşılaştırmalı Eğitim Tarihi

Karşılaştırmalı eğitim çeşitli toplumlarda, ülkelerde, bölgelerde tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bir bütün olarak veya bazı açılardan

⁷⁷ Bkz. Ek 1, Tez no: 32, 47.

mukayese ederek benzerlik ve farklılıklarına ilişkin bulgulara ulaşır; eğitimle ilgili geliştirilecek teori, pratik, politika, planlama, reform vb. süreçlerde, uluslararası ilişkilerin yumuşatılmasında vs. konularda bu bulgulardan faydalanmaya çalışan bir bilim olarak tanımlanabilir.⁷⁸ Bu başlık altında yer alan karşılaştırmalı eğitim tarihi temasıyla anlatılmak istenen ise karşılaştırmalı eğitimin tarihsel bir araştırma ile incelenmesidir. Karşılaştırmalı eğitim tarihi, bilimsel çerçevede eğitim olgusunu etkileyen etmenlerin Dünya'nın farklı yerlerinde ve farklı eğitim sistemlerinde nasıl sonuçlar doğurduğunu tarihsel uygulama örneklerine bakarak inceler.

Karşılaştırmalı eğitim tarihi teması, eğitim bilimlerindeki "karşılaştırmalı eğitim" bilim ve araştırma alanının bakış açısını kullandığı gibi diğer yandan tarih biliminde kullanılan bir araştırma yöntemi olarak kabul edilen "karşılaştırmalı tarih" yaklaşımından istifade eder. Bir bakıma bunların birleşimidir. Bilindiği üzere karşılaştırmalı tarih kavramı, Fransız tarih ve tarihçilik ekolü olan Annales Okulu'ndan March Bloch'un çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Bloch'un açıklamalarına göre karşılaştırmalı tarih; zaman ve mekan açısından farklı ya da birbirine benzer ve yakın olan iki toplumun karşılaştırılmasıdır. Bu yöntemde detaylı inceleme ve karşılaştırma için farklı türden tarihsel bilgiler toplanır ve benzerlik ve farklılıklar tespit edilerek karşılıklı olarak tanımlanmaya çalışılır.⁷⁹

Karşılaştırmalı eğitim tarihi, karşılaştırmalı eğitim alanının karşılaştırmalı tarih yöntemiyle incelenmesidir. Karşılaştırmalı eğitim tarihi araştırmaları, farklı toplumlardaki eğitim yapılanmalarını, süreç ve uygulamalarını mukayeseli bir şekilde inceler. Bununla birlikte aynı bölgede, farklı zamanlardaki eğitim özellikleri de karşılaştırılabilir. Eğitim düşüncesi, eğitim değerleri, eğitim müesseseleri, eğitim yapılanmaları ile birlikte öğretimle ilgili okul, araç-gereç, personel başta olmak üzere tüm öğretim süreç ve uygulamaları, karşılaştırmalı eğitim tarihinin konusu olabilir.

Bu tema başlığı altında sadece bir teze yer verilmiştir (n=1)⁸⁰. Tezin başlığı ise şu şekildedir:

⁷⁸ERGÜN, Mustafa. *Karşılaştırmalı Eğitim*, Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 1985, <http://www.egitim.aku.edu.tr/> (05.06.2017), S. 2-3.

⁷⁹ATİK, Kayhan, "Tarih Araştırmalarında Yeni Bir Yöntem: Karşılaştırmalı Tarih", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 5 (16), 2014, http://www.ijoess.com/Makaleler/26770852_272-291kayhan%20atik.pdf (05.06.2017).

YALANSIZ, Nedim, "Karşılaştırmalı Tarih: Tarih Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 2 (9), 2009, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi9pdf/yalansiz_nedim.pdf (05.06.2017).

⁸⁰ Bkz. Ek 1, Tez no: 98.

- “Osmanlı Medreseleri İle Avrupa Üniversitelerinin İşleyişleri Bakımından Mukayesesi: 1450-1600,

Başlığından da anlaşılacağı üzere söz konusu doktora tezi, Osmanlı Devleti'nin eğitim kurumlarından biri olan medreseler ve Avrupa üniversitelerinin gelişim özelliklerini kıyaslamalı bir şekilde ele alan *karşılaştırmalı eğitim tarihi* temasında değerlendirilen bir çalışmadır. Biraz daha ayrıntıya girilecek olursa, 15. yüzyılda tam anlamıyla kurumsallaşmaya başlayan Osmanlı medreselerinin hangi amiller ve etkiler karşısında şekillendiği ve bunun nasıl olduğu, dolayısıyla medreselerin nasıl kurulduğu ve işlediği, şekillendiği, çağdaşı olan Avrupa üniversiteleri ile mukayeseli bir şekilde incelenmiştir.

3.2.26. Yurt Dışı Eğitiminin Tarihi

Yurt dışı eğitimi kavramı, ülke sınırları dışındaki yerlere öğrenci, öğretmen ve bürokratların eğitim, bilgi, görgü artırmak, araştırma ve inceleme yapmak için gönderilmesi anlamına gelmektedir. Yurt dışı eğitimi tarihi de bu kavramın tarihsel bir araştırmaya konu olmasıyla ortaya çıkar. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yurt dışına ilk öğrenci gönderme durumu II. Mahmut Dönemi'nde gerçekleşmiştir. Daha öncesinde Batılı tarzda tesis edilen askeri eğitim kapsamında yurtdışından uzmanlar getirtilerek yetişmiş eleman sıkıntısını çözülmüştü. Ancak II. Mahmut Dönemi'nde özellikle yabancı subay, uzman ve hocalara olan bağımlılıktan kurtulmak ve eğitilmiş insan sorununu kendi kaynaklarından temin etmek maksadıyla yurtdışına öğrenci gönderilmiştir. Bu dönemde başlayan yurt dışına öğrenci gönderme olgusu Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri'nde hız kazanmıştır. Daha sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde de bu süreç aynı şekilde devam etmiştir.⁸¹

Tarihsel bir olgu olarak yurt dışı eğitimi ifade eden bu tema başlığı altında bir tez çalışması bulunmaktadır (n=1)⁸². Bu tezin başlığı şu şekildedir:

- “Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim Bilimleri Alanında Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi Olgusu (1923-1940)”

⁸¹ Bu konuyla ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. ERDOĞAN, Aynur, *Osmanlı'da Yurt Dışı Eğitim ve Modernleşme*, Büyüyenay Yay., 2016.

⁸² Bkz. Ek 1, Tez no: 84.

Bu tema başlığı altında değerlendirilen doktora tezi, Cumhuriyet'in Erken Dönemi'nde Batı model alınarak sürdürülen modernleşme düşüncesinin sonucu olarak yurt dışına öğrenim amacıyla gönderilen eğitim bilimi alanından öğrencilerin belirlenmesi ve bu öğrencilerin eğitim sistemine ilişkin görüşleri ve uygulamalarının değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

3.2.27. Karma Eğitimin Tarihi

Karma eğitim, cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırarak kadınların ve erkeklerin aynı çatı altında eğitim-öğretim görmelerini öngören bir eğitim yaklaşım ve modelidir. Bilindiği üzere Avrupa ve Amerika'da sistemli karma eğitime geçiş 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. Buna karşın Osmanlı'da da II. Meşrutiyet Dönemi'nde konu ile ilgili yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde, Dârülfünûn Fen Fakültesi Kurulu kız ve erkeklerin bir arada öğrenim görmesine ilişkin 16 Eylül 1921 tarihinde bir karar alarak Edebiyat ve Fen fakültelerinde ilk kez karma eğitime geçilmiştir.⁸³ Eğitim tarihinde karma eğitimin tarihinin incelenmesi kadınların eğitim ve kültür seviyesinin yükselmesi, yeni çalışma alanlarına kavuşması ve bunun neticesinde sosyo-kültürel hayatta yer edinmeleri süreçlerinin bilinmesi bakımından oldukça önemlidir.

Karma eğitimin tarihi temasına bir doktora tezi dâhil edilmiştir (n=1)⁸⁴. Bu tezin başlığı ise şu şekildedir:

- “Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)”

Söz konusu tez çalışması, başlığından da anlaşılacağı üzere Türk eğitim sisteminde 1908-1950 yılları arasında karma eğitime ilişkin fikirlerin, tartışmaların ve uygulamaların incelenmesini konu almaktadır. Ayrıca sosyo-kültürel hayatta önemli boyutlar içeren bir olgu olarak karma eğitime ilişkin eğitimcilerin ve aydınların değerlendirmeleri incelenmiştir.

⁸³ TÜMER ERDEM, Yasemin, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay., 2013; BASKIN, Bahar, “II. Meşrutiyet'te Kadın Eğitimine Yönelik Bir Girişim: İnas Dârülfünûnu”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 38, (89-123), <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusiyasal/article/view/1023009377/1023008715>, (05.06.2017).

⁸⁴ Bkz. Ek 1, Tez no: 76.

3.2.28. Eğitimde Özelleştirmenin Tarihi

Eğitimde özelleştirme, devletin eğitim alanında daha az müdahale ve kontrol uygulamasıyla ilgilidir. Devlet etkisinin yanında özel teşebbüsün eğitim alanına daha fazla girmesini öngören bu yaklaşım devletin sorumluluklarını azaltıp, özel teşebbüsün eğitimle ilgili yönetim, program ve finans konularında daha etkin bir şekilde karar vermesini sağlar.⁸⁵ Avrupa ve Amerika’da bugünü anlamda özel teşebbüsle kurulmuş ve faaliyet göstermiş okulların 19. yüzyılda ortaya çıktığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti’nde de modern eğitim bağlamındaki özel okulların tarihi Tanzimat Dönemi’yle başlamıştır. Özellikle 1856 yılında Islahat Fermanı’nın yayınlanmasıyla birlikte önce Rumlara, daha sonra ise sırasıyla Ermeni ve Yahudilere Eğitim-öğretim serbestliği verilmiştir. Bu dönemde özel teşebbüsün kurduğu bu okulların sayısı, Osmanlı Devleti eliyle kurulan okul sayısından oldukça fazladır. Ayrıca yabancı özel teşebbüse ek olarak Türk özel girişimciler de özel okul açma faaliyetlerinde bulunmuşlardır. İlk Türk özel okulu 15 Ocak 1884 tarihinde İstanbul’da açılmış ve bu tarihten itibaren Türk özel okullarının sayısı da bir hayli yükselmiştir.⁸⁶ Eğitim tarihinde özel okulların gelişim ve etkileri, eğitimde özelleştirme politika ve uygulamaları eğitimde özelleştirmenin tarihi teması altında incelenebilir.

Bu tema dâhilinde bir tez yer almaktadır (n=1)⁸⁷. Söz konusu doktora tezinin başlığı şu şekildedir:

- “Osmanlı Devleti’nde Özel İslam Mektepleri”

Başlığından da anlaşılacağı üzere söz konusu çalışmada, Osmanlı Devleti’nde 1876 ile 1918 yılları arasında açılan özel İslam Mekteplerinin kurulduğu yerler, amaçları, kurucuları, ders programları, kıyafetleri, idareci ve öğretmen kadrosu, okul kuralları vs. durumları incelenmiştir. Bu mektepler, Osmanlı eğitiminin modernleşmesi kapsamında Maarif Nezareti’nin gözetimi ve denetimi altında faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Müslüman halkın daha iyi bir eğitim alması ve bu alanda yabancı okullarla rekabete girebilmesi amacıyla açılan bu okullar, Osmanlı’nın çok sıkıntılı ve çalkantılı bir döneminde faaliyet göstermişlerdir.

⁸⁵ KISHAN, Neelam Ramnath, *Privatization of Education*, New Delhi: APH Publishing Corporation. 2008.

⁸⁶ UYGUN, Selçuk, *Türkiye’de Düünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri)*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı: 36 (1-2), 2003, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/141/999.pdf> (05.06.2017).

⁸⁷ Bkz. Ek 1, Tez no: 55.

3.2.29. Eğitim Ekonomisi Tarihi

Bir toplumun/ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasına olumlu etkisi, ekonomik istikrarına olumlu etkisi, gelir seviyesinde artış ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri, teknoloji yaratma ve yeni teknoloji kullanımını kolaylaştırma, demokratikleşme, suç oranlarında düşüş, lider yetiştirme ve girişimci yaratma işlevleriyle eğitim toplum hayatında oldukça etkili bir olgudur. Eğitim toplumun ve bireyin yarar sağladığı, çoğunlukla devletçe finanse edilen veya maliyetinin bir kısmının bireyler tarafından karşılandığı bir hizmettir.⁸⁸ Bu görüşler, eğitim ve ekonomi ilişkisini temele alan eğitim ekonomisi alanının bakış açısının ürünüdür.

Eğitim ekonomisi tarihi konu alanına bir doktora tezi dâhil edilmiştir (n=1)⁸⁹. Bu tezin başlığı şu şekildedir:

- “Ekonomik Kalkınma ve Küreselleşme Sürecinde Eğitim”

Ekonomik kalkınma ve küreselleşme sürecinde eğitim olgusunu inceleyen söz konusu doktora tezi araştırmasında, 1963-2009 yılları arasında Türkiye’de uygulamaya konulan kalkınma planları, özellikle nüfusun farklı eğitim kademelerine göre okullaşma oranları açısından ele alınmıştır. Bununla birlikte eğitim hizmetinin bir toplumun en önemli modernleşme aracı olduğu, bilimsel ve teknik devrimin eğitime yapılan yatırımlarla gerçekleşmesi, işgücünün eğitim durumuna göre yapısının incelenmesi konuları üzerinde durulmuştur.

3.3. DOKTORA TEZLERİNDEKİ GEÇERLİK ve GÜVENİRLİK ÖNLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümünde, Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi konusunda yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde kayıtlı olan 97 doktora tezindeki, bilimsel geçerlik ve güvenilirlik önlemlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, 1987-2016 yılları arasında eğitim tarihi konusunda Türkiye’de yapılmış 97 doktora tezi araştırmasının tam metnine ulaşılabilen 61 tanesi, betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve ilgili kodlamalar yapılmıştır. Bu kod listesine

⁸⁸ ÖZEN, Fatmanur, “Eğitimin Ekonomik Temelleri”, *Eğitim Bilimine Giriş*. Ed: Mustafa Onur ve Mustafa Şanal. Pegem Akademi Yay., Ankara, 2016, (171-192).

⁸⁹ Bkz. Ek 1, Tez no: 37. Bu doktora tezi konusu itibariyle “eğitimde küreselleşmenin tarihi” başlıklı yeni bir tema daha da oluşturulabilirdi. Ancak tez konusunun büyük ölçüde eğitim ekonomisini içermesi dolayısıyla sadece *eğitim ekonomisi tarihi* temasında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

bağlı olarak tezler, betimsel analiz yöntemiyle tekrar incelenerek araştırma bulguları oluşturulmuştur.

Bilimsel bir araştırmanın değeri geçerlik ve güvenilirlik olmak üzere iki temel ölçüte göre şekillenir. Sharan B. Merriam (2013)'a göre geçerlik ve güvenilirlik; herhangi bir araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması, verilerinin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması ile bulgularının sunulması aşamalarını ilgilendiren önemli kaygılardır.⁹⁰ Bu kaygılar bilimsel araştırmaların nicel yöntemle ya da nitel yöntemle gerçekleştirilmesine bağlı olarak değişmektedir. Nicel araştırmalarda; araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının, desenin, bulgu ve sonuçların belirlenmiş nicel istatistiksel, deneysel çalışmalarla test edilmesi ve sonuçların okuyucuya rapor edilmesi şeklinde gerçekleştirilen geçerlik ve güvenilirlik, bilimselliği belirleyen en önemli iki ölçüt olarak görülmektedir. Nitel araştırmalarda ise geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için farklı yöntemler izlenir. Nitel araştırmalar, sosyal bir olay ve olgunun varlığını anlamaya çalışır. Algıların ve olayların kendi doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulması için çaba sarf eder.⁹¹ Bu temel özellikleri itibarıyla nitel araştırmalardaki geçerlik ve güvenilirlik konusu nicel araştırmalarla büyük ölçüde farklılaşmaktadır.

Nitel araştırmalarda geçerlik, bulguların doğruluğunu değerlendirmedir.⁹² Bunu sağlamak için araştırma verilerinin elde edildiği kaynağa yeterince yoğunlaşma, araştırmanın tüm süreçlerini detaylı ve yoğun bir şekilde betimleme yapılabilir. Böylelikle, araştırmanın doğruluğu ve dolayısıyla geçerliği artırılabilir. Diğer yandan güvenilirlik ise araştırmanın inandırıcılığını artırmaya yönelik bir çabadır. Araştırma verilerinin güvenilir kaynaklardan seçilmesi, verilerin toplanması ve analizi süreçlerinde mümkün olduğunca şeffaf ve yansız davranılması, söz konusu bu süreçlerin araştırma raporunda detaylı bir şekilde tasvir edilmesi, ulaşılan araştırma sonucunun incelenen verilerle teyit edilebilir olması vb. özellikler araştırmanın bilimselliğini ve güvenilirliği artıran hususlardır.⁹³ Bu iki kavrama ilişkin farklı açıklamalardan doğan benzerlikten dolayı nitel bir araştırmada, geçerlik için alınan önlemlerin güvenilirliğin sağlanmasına da destek olduğu söylenebilir.

⁹⁰ MERRIAM. Sharan B., *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, 3. Basım, Çev. Ed: Selahattin Turan, Nobel yayıncılık, Ankara, 2013, s. 200-203.

⁹¹ YILDIRIM ve ŞİMŞEK, ... *Araştırma Yöntemleri*, s. 39.

⁹² CRESWELL, *Nitel Araştırma ...*, s. 249.

⁹³ YILDIRIM ve ŞİMŞEK, ... *Araştırma Yöntemleri*, s. 265.

Genel olarak bilimsel bir araştırmada yer alması gereken geçerlik ve güvenirlik önlemlerine ilişkin araştırmacıların farklı tanımlama ve sınıflamalar üzerinde durdukları, buna karşın benzer geçerlik ve güvenirlik önlemlerine değindikleri görülmüştür. Bu doğrultuda yaygın olarak kullanıldığı düşünülen bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen geçerlik ve güvenirlik önlemleri, aşağıda yer alan Tablo 3.4.'de ortaya konmuştur. Tablo 3.4.'de, geçerlik ve güvenirlik olarak ikiye ayrılmış bir şekilde verilen bu önlemlerin, birbirinden tam olarak ayrılmadığı hem geçerliliğe hem de güvenirliğe katkısı olduğunu belirtmek gerekir.

Tablo 3. 4. Araştırma Yöntemleri Kitaplarında Önerilen Temel Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri⁹⁴

	Önerilen Önlemler	Best ve Kahn (2014) ⁹⁵	Bogdan ve Biklen (2007) ⁹⁶	Brinberg ve McGraft (1985) ⁹⁷	Büyüköztürk vd. (2014) ⁹⁸	Cresweell (2015) ⁹⁹	Fraenkel ve Wallen (2015) ¹⁰⁰	Johnson ve Christensen (2008) ¹⁰¹	Merriam (2013) ¹⁰²	Miles ve Huberman (1994) ¹⁰³	McMillan ve Schumacher (2014) ¹⁰⁴	Patton (2014) ¹⁰⁵	Yıldırım ve Şimşek (2011) ¹⁰⁶	Kütükoğlu (2014) ¹⁰⁷	Özçelik (2011) ¹⁰⁸
		Geçerlik Önlemleri	1. Veri toplama aracı ve sürecinin açıklanması		X	X	X				X	X	X		X
2. Veri analiz sürecinin açıklanması				X	X				X				X	X	X
3. Varsayımlar ve sınırlıkların betimlenmesi			X	X	X								X	X	X
4. Veri kaynağı- Evren/Örneklem özelliklerinin açıklanması				X	X				X	X	X		X	X	X
5. Veri kaynağı- Evren/Örneklem seçim şeklinin belirtilmesi				X					X				X		
6. Katılımcı gönüllülüğünün									X		X				

⁹⁴ Bu tablo TOPU, Fatma Burcu; BAYDAŞ, Özlem; TURAN BUDAK, Zeynep; GÖKTAŞ, Yüksel, "Öğretim Teknolojisi Araştırmalarında Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri," *Çukurova University Faculty of Education Journal*, Sayı: 42(1), (110-126)'den revize edilerek alınmıştır.

⁹⁵ BEST, John W.; KAHN, James V., *Research in Education*, 10th Edition, Pearson Education Limited, USA, 2014.

⁹⁶ BOGDAN, Robert C.; BİKLEN, Sari Knopp, *Qualitative Research For Education*, 5th Edition, USA, Pearson Education Limited, 2007.

⁹⁷ Brinberg, David.; McGrath, Joseph Edward, *Validity And The Research Process*, Newbury Park, CA: Sage Publications, 1985.

⁹⁸ BÜYÜKÖZTÜRK, Şener; KILIÇ ÇAKMAK, Ebru; AKGÜN, Özcan Erkan; KARADENİZ, Şirin; DEMİREL, Fatih, *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (18. Baskı), Pegem Akademi Yay., Ankara, 2014.

⁹⁹ CRESWELL, *Nitel Araştırma ...*

¹⁰⁰ FRAENKEL, Jack R.; WALLEN, Norman E., *How To Design and Evaluate Research In Education*, 9th Edition, USA, McGraw Hill Education, 2015.

¹⁰¹ JOHNSON, Burke; CHRISTENSEN, Larry, *Educational Research: Quantitative, Qualitative, And Mixed Approaches*, 3rd Edition, USA, Sage Publications, 2008.

¹⁰² MERRIAM, *Nitel Araştırma...*

¹⁰³ MİLES, Mattew B.; HUBERMAN, A. Michael, *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*, 2nd Edition, USA, Sage Publications, 1994.

¹⁰⁴ MCMILLAN, James H.; SCHUMACHER, Sally, *Research In Education: Evidence Based Inquiry* 7th Edition, England-London, Pearson Education Limited, 2014.

¹⁰⁵ PATTON, Michael Quinn, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (Qualitative Research& Evaluation Methods)*, (3. Baskıdan çeviri), Çev. Ed: Mesut BÜTÜN; Selçuk Beşir DEMİR, (1. Baskı), Pegem Akademi Yay., Ankara, 2014.

¹⁰⁶ YILDIRIM ve ŞİMŞEK, ... *Araştırma Yöntemleri*.

¹⁰⁷ KÜTÜKOĞLU, *Tarih Araştırmalarında Usul*.

¹⁰⁸ ÖZÇELİK, İsmail, *Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler*, Ankara, Nobel Yay., 2011.

	alınması																	
	7.Araştırmanın uygulama sürecinin betimlenmesi			X			X		X			X						
	8.Araştırmacının rolünün betimlenmesi	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X					
	9.Kullanılan yöntemin seçim gerekçesinin açıklanması						X						X					
	10. Geçerlik ve güvenilirlik önlemlerinin açıklanması	X		X			X											
	11. Veri kaynağı-Evren/Örneklemin tanımlanması			X					X		X							
Güvenlik Önlemleri	12. Uzman görüşünün alınması	X		X	X	X		X	X	X	X							
	13. Güvenlik hesaplamalarının belirtilmesi			X	X		X											
	14. Veri-Kaynak çeşitlemesi yapılması		X	X	X	X		X	X	X			X	X	X			
	15. Kayıt cihazı kullanılarak veri kaybının önlenmesi	X	X		X				X				X					
	16. Meslektaş değerlendirmesi yapılması	X				X		X	X									
	17. Değerlendiriciler arası güvenilirlik çalışmasının yapılması	X			X	X		X	X	X	X	X	X					
	18. Katılımcı görüşünün (kontrolünün) alınması		X		X	X		X	X			X						
	19. Veriler arasında tutarlılığın kontrol edilmesi		X		X		X		X	X	X	X	X					
	20. Uzmanlarca dil kontrolünün yapılması																	
	21. Veri kaynaklarının “İç tenkit” yöntemiyle incelenmesi															X	X	
	22. Veri kaynaklarının “dış tenkit” yöntemiyle incelenmesi															X	X	

Tablo 3.4.’de belirtildiği üzere veri toplama aracının, uygulama ve veri analiz sürecinin açıklanması, örneklem özelliklerinin ve seçim şeklinin belirtilmesi bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen geçerlik önlemleri arasındadır. Bununla birlikte araştırmanın varsayım ve sınırlıklarının açıklanması, araştırmacının rolünün

betimlenmesi de alanyazında önerilen geçerlik önlemleri arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra uzman, katılımcı ve akran görüşünün alınması, güvenilirlik hesaplamalarının belirtilmesi, çeşitleme yapılması, veriler arasında tutarlığın kontrol edilmesi, değerlendiriciler arası güvenilirlik çalışması yapılması ise önerilen güvenilirlik önlemleri olarak alanyazındaki araştırma yöntemleri kitaplarında belirtilmiştir.

Bu listeye ek olarak, araştırma raporunun yazımına, bu yazımda dikkat edilecek geçerlik ve güvenilirlik hususlarına dair bilgiler içeren daha birçok bilimsel araştırma yöntemi kitap ve makale çalışması mevcut olup liste genişletilebilir. Bilim dünyasında yaygın olarak kullanılan araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen; geçerlik ve güvenilirlik önlemlerinin araştırmalarda ne düzeyde kullanıldığının belirlenmesi, çalışmaların bilimsel değerinin artırılması açısından önemlidir. Bununla birlikte, bu çalışma, araştırmacılara, çalışmalarının geçerlik ve güvenilirliklerinin artırılması noktasında alabilecekleri önlemler açısından önemli bir rehber niteliğindedir.

Bu doğrultuda araştırmanın bu kısmında, Türkiye’de eğitim tarihi alanında yapılmış, YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde kayıtlı doktora tezlerinde alınan geçerlik ve güvenilirlik önlemlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu 97 doktora tezi arasından tam metnine ulaşılabilen 62 tez üzerinden gerçekleştirilen analiz çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıda yer alan Tablo 3.5.’de sunulmuştur. Bununla birlikte, bulguların sunumunda gerekli yerlerde açıklamalar yapılmış ve bulguların, eğitim tarihi alanyazını açısından ifade ettiği anlam çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 3.4.’de belirtildiği üzere araştırma yöntemleri kitaplarında bilimsel bir araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini artırmak için birçok önlem yer almaktadır. Bu araştırmada incelemeye alınan doktora tezlerinin, sosyal bilimlerin çatısı altındaki tarih bilimi araştırması olması nedeniyle, söz konusu geçerlik güvenilirlik önlemlerinin tamamı göz önünde bulundurulmamıştır. Tarih bilimi araştırma alanının doğası gereği birtakım önlemler elenerek tez incelemesinde kullanılacak olan kontrol listesinin tarih araştırmaları için uygun olması sağlanmıştır. Bu çerçevede, araştırmada tam metinlerine ulaşılarak incelenen toplam 61 doktora tezlerindeki geçerlik güvenilirlik önlemlerini ortaya çıkarabilmek adına kontrol listesinde yer alan önlemler, frekans ve yüzde değerleriyle birlikte Tablo 3.5’de sunulmuştur:

Tablo 3. 5. Doktora Tezlerindeki Geçerlik ve Güvenirlik Önlemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Önerilen Önlemler	(f)	(%)
1. Veri toplama aracı ve sürecinin açıklanması	51	84
2. Veri analiz sürecinin açıklanması	35	57
3. Kapsam ve sınırlıkların betimlenmesi	59	97
4. Veri kaynağı özelliklerinin açıklanması	49	80
5. Veri kaynağının tanımlanması	46	75
6. Veri kaynağı seçim şeklinin belirtilmesi	44	72
7. Araştırmanın uygulama sürecinin betimlenmesi	37	61
8. Kullanılan yöntemin seçim gerekçesinin açıklanması	29	48
9. Geçerlik ve güvenirlilik önlemlerinin açıklanması	8	13
10. Uzman görüşünün alınması	7	11
11. Güvenirlilik hesaplamalarının belirtilmesi	2	3
12. Kaynak çeşitlemesi yapılması	54	89
13. Veriler arasında tutarlılığın kontrol edilmesi	45	74
14. Uzmanlarca dil kontrolünün yapılması	1	1
15. Veri kaynaklarının “İç tenkit” yöntemiyle incelenmesi	3	3
16. Veri kaynaklarının “dış tenkit” yöntemiyle incelenmesi	3	3
TOPLAM	61	%100
Frekans ve yüzde değerlerinin aritmetik ortalaması:	30	48

Yukarıdaki tabloda Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezinde kayıtlı olan 61 doktora tezinde mevcut bilimsel geçerlik ve güvenirlilik önlemlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır. Görüldüğü üzere toplamda 61 doktora tezinin genel ortalaması dikkate alındığında %48’inde geçerlik ve güvenirlilik önlemlerinin araştırma yöntemleri kitaplarında belirtildiği şekilde alındığı görülmektedir. Genel ortalamanın geriye kalanını oluşturan %52’lik kısımdaki tezlerde ise geçerlik ve güvenirlilik önlemleri alınmamıştır. Netice itibarıyla bu araştırmada incelemeye alınan -yaklaşık olarak- her iki tezden birinin bilimsel araştırma yöntemi kitaplarında belirtilen geçerlik-güvenirlilik önlemlerine sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu tabloda yer alan geçerlik ve güvenirlilik önlemleri daha birçok araştırma yöntemleri kitaplarından incelenip genişletilebilir olmakla birlikte bu araştırmanın kapsam ve sınırlıkları çerçevesinde yeterli görülmüştür.

Eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinin nerdeyse yarısında, bilimsel bir araştırmanın değerini artıran geçerlik ve gúvenirlik önlemleri kullanılmamıştır. Bu durumuna ilişkin tezlerin bilimsel niteliklerine dair yorum ve değerlendirmede bulunmak için konuya ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Bu noktada, söz konusu doktora tezlerinde, listesi verilmiş olan geçerlik ve gúvenirlik önlemlerine dikkat edilmiş, ancak bunun araştırma raporuna kaydedilmemiş olabileceği durumu kuvvetle muhtemeldir. Örneğin başlıkları, “*Türk Yükseköğretiminde İşletme Eğitimi (1883-1954); Türkiye’de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926)*” şeklindeki doktora tezlerinde araştırmanın kapsam ve sınırlıklarının tez metninin giriş bölümünde veya ayrı bir başlık altında belirtilmemiş olsa bile; bu araştırmaların konu, zaman, mekan sınırlıkları belirlenmiş ve belli kaynaklar kapsamında ele alınmış olduğu başlıklardan anlaşılabilmektedir. Bu çerçevede düşünöldüğünde, tarih araştırmalarında geçerlik ve gúvenirlik önlemlerinin çeşitli şekillerde alındığı; ancak bu hususların araştırmaların metin içinde açık seçik rapor edilmeyebildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte tezlere ilişkin yapılacak değerlendirmelerin, şu temel noktalar göz önünde bulundurularak yapılması gerekmektedir:

- *Tarih alanı yazıcılığı çerçevesinde değerlendirildiğinde bu geçerlik-gúvenirlik önlemlerinin araştırmada açık bir şekilde yer almasıyla ilgili bir geleneğin henüz tam anlamıyla oluşmamış olması,*
- *Tezleri yapan araştırmacıların bu konuda yönlendirilmemeleri.*

Bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarında geçerlik ve gúvenirlik önlemlerinin araştırmanın bilimsel değerini artıracadı ifade edilmekle birlikte; bu önlemlerin bir kısmının veya tamamının bir araştırmada yer almaması, araştırmanın bilimsel değerinin kaybolacadı anlamına gelmemektedir. Bir araştırmanın tam olarak bilimsel değerinin tespiti işi, söz konusu araştırmanın bilimin temel ilke ve yöntemlerine uygunluğu, alan uzmanlarının çeşitli şekillerdeki (yayın hakemliği, tez jüri üyesi vb.) görüş ve değerlendirmesi, daha önceden belirlenmiş ve alanda kabul görmüş araştırma standartlarına uygunluğu vs. gibi birçok farklı parametre çerçevesinde ayrıntılı incelemeler sonucu yapılabilir.

Bu çalışmadaki üçüncü araştırma sorusunu oluşturan, *Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerindeki bilimsel geçerlik ve gúvenirlik önlemleri nelerdir?* sorusunu cevaplamaya yönelik olarak yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkan bulgular bu bölümde sunulmuştur. Bu bağlamda

tam metinlerine ulaşılarak incelemeye alınan 61 doktora tezindeki, toplamda 16 geçerlik güvenirlik önlemi aşağıda yer alan başlıklarda ayrı ayrı ele alınmıştır.

3.3.1. Veri Toplama Aracı ve Sürecinin Açıklanması

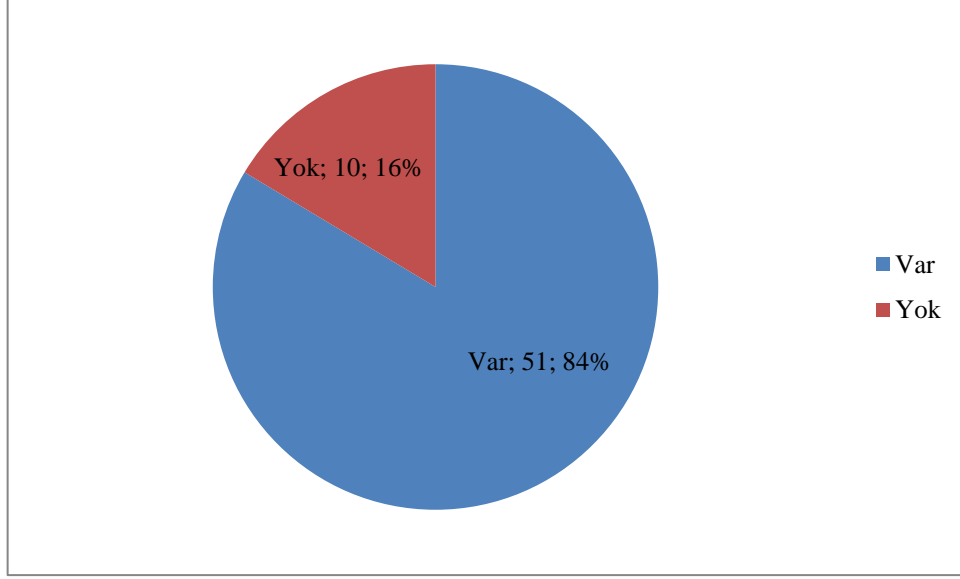
Nitel araştırmalarda temel veri toplama aracı olarak gözlem ve görüşmenin yanı sıra dokümanlar kullanılır. Özellikle tarihi araştırmaların nesnesi, geçmişteki insan toplulukları olduğu için araştırmacılar, veri kaynağı olarak geçmişten geleceğe aktarılmış çeşitli yazılı, görsel ve işitsel dokümanları kullanırlar. Belli bir problemi tanımlamaya, çözmeye çalışan bilimsel bir araştırmaya temel oluşturan verilerin ve bu verileri temin ederken yaşanan sürecin net olarak açıklanması gerekmektedir. Araştırma yöntemleri kitaplarında veri toplama aracı ve sürecinin açıklanması, önerilen bilimsel geçerlik önlemlerinden biridir (Bkz. *Tablo 3. 4.*).

Bir araştırmada veri toplama aracı ve sürecinin şeffaf bir biçimde tüm yönleriyle açıklanması, okuyucuya bir çeşit ikna argümanı sağladığı gibi diğer yandan yeni yapılacak araştırmalar için de bir nevi rehber olur. Söz gelimi, veri toplama aracı olarak İngiltere Milli Arşivleri'nden elde edilen çeşitli arşiv kayıtlarının kullanıldığı bir tarih araştırmasında;

- Söz konusu arşivin tarih araştırmaları için ifade ettiği anlam,
- Arşiv çalışması için gerekli izin ve başvuru işlemlerinin nasıl gerçekleştirildiği,
- Arşivde yer alan belge türleri, kataloglar ve araştırılan konuya dair belgeler,
- Arşiv çalışmasının ne şekilde gerçekleştirildiği,
- Arşiv çalışması sürecinde yaşanan zorluklar ve kolaylıklar,
- Araştırma için gerekli dokümanların nasıl tespit ve temin edildiği,

vb. gibi hususların ayrıntılı bir şekilde açıklanması araştırmanın bilimsel geçerliğini artıran bir durumdur.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *veri toplama aracı ve sürecinin açıklanması* açısından incelenmesi neticesinde ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 8. *Veri Toplama Aracı ve Sürecinin Açıklanması*

Grafik 3.8.'de belirtildiği üzere bu araştırma dâhilinde içeriği incelenen 61 doktora tezinden 51'inde (%84) veri toplama aracı ve sürecinin açıklandığı görülmüştür. Geriye kalan 10 tez tezde ise söz konusu geçerlik önlemine dair bir açıklamanın yapılmadığı tespit edilmiştir.

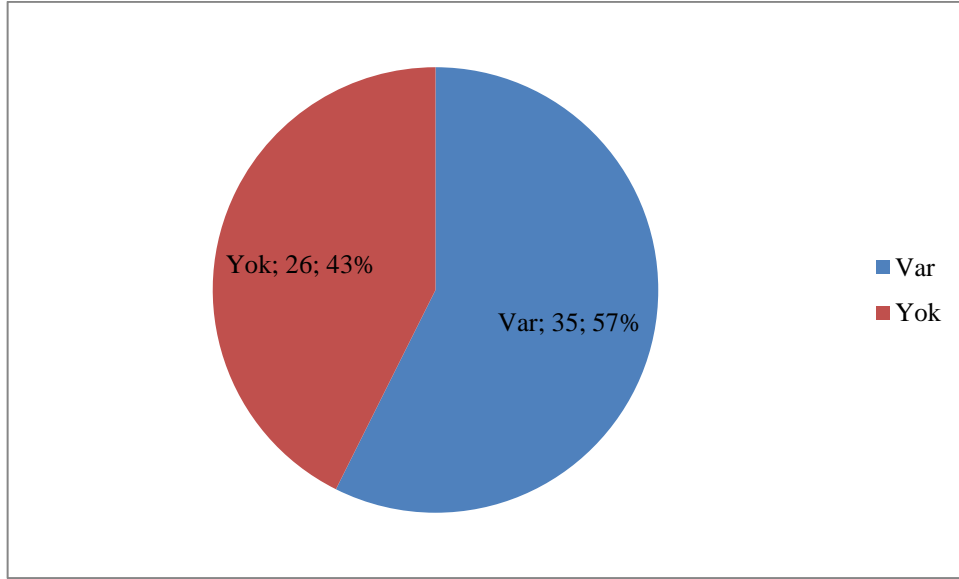
Burada bir hususu ayrıca belirtmek gerekmektedir. Veri toplama aracı ve sürecinin açıklandığı 51 tezin büyük kısmında, söz konusu bu işlem tezlerin önsöz ve teşekkür kısımlarında yer almaktadır. Yani bilimsel bir araştırma yazımının temel aldığı genel şablona göre, *Veri toplama aracı ve sürecinin açıklanması* konusu araştırmanın yöntem bölümünde bir alt başlık olarak yer alması gerekirken; buradaki 51 tezin önemli bir kısmında böyle bir başlık bulunmamaktadır. Bu tezlerin, araştırmada kullanılan birincil kaynakların edinildiği arşiv/kütüphane vs. kurumların çalışanlarına teşekkür edilen *teşekkür ve önsöz* kısımlarında, kaynakların ne olduğu ve bu kaynakları edinme süreci açıklanmıştır. Tarih alanında yapılan araştırmaların çoğunluğunda olduğu gibi burada incelemeye alınan doktora tezlerinde de *yöntem, araştırmanın modeli, veri toplama aracı ve süreci, verilerin analizi* vs. konular ayrı başlıklar altında işlenmemiştir.

3.3.2. Veri Analiz Sürecinin Açıklanması

Araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen bilimsel geçerlik önlemlerinden bir diğeri veri analiz sürecinin açıklanmasıdır (Bkz. *Tablo 3. 5.*). Bu, bir diğere ifadeyle

nitel analiz yapan araştırmacının, alandan toplamış olduğu verilerden hareket ederek bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetme ve ortaya çıkartma çabasının açıklanmasıdır.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *veri analiz surecinin açıklanması* açısından incelenmesi neticesinde ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 9. *Veri Analiz Surecinin Açıklanması*

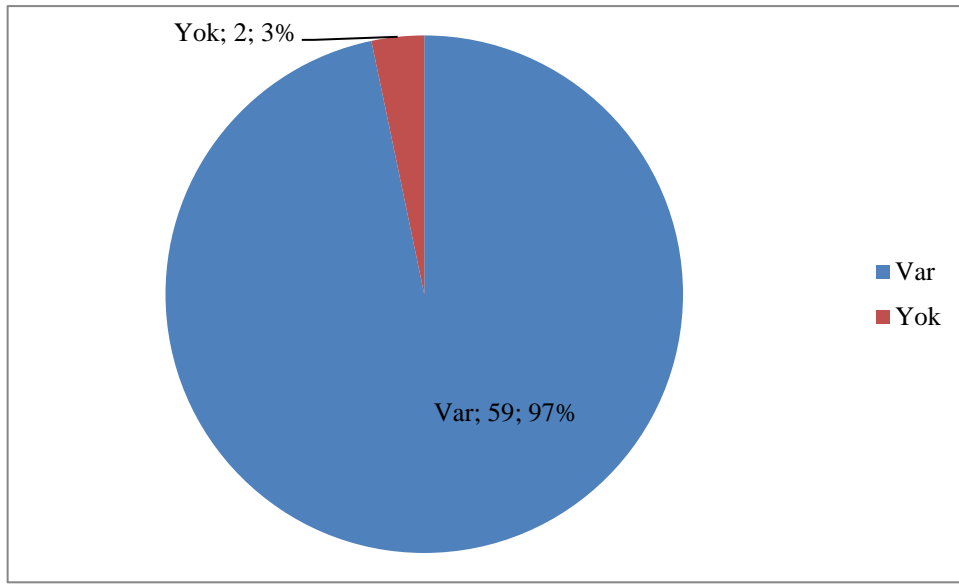
Grafik 3.9.'da grldđđ üzere incelemeye alınan 61 doktora tezinin 35'inde (%57) veri analiz sureci açıklanmış olup, 26 tezde (%43) bu geçerlik önlemine dair bir ibareye rastlanmamıştır. Örneğin, bu 26 tez arasından birinde araştırmada kullanılan temel veri toplama aracı olarak ifade edilebilecek olan arşiv belgeleri, araştırmanın giriş kısmında listelenmiş ve açık bir şekilde sunulmuştur. Ancak buna karşın söz konusu belgelerin ilgili araştırma için nasıl ve ne şekilde veri sağladığı, belgelerin nasıl ve hangi teknik ve yöntemlerle analiz edildiği vs. süreçlere ilişkin hiçbir açıklama yapılmamıştır.

3.3.3. Kapsam ve Sınırlıkların Betimlenmesi

Kapsam ve sınırlıkların betimlenmesi, araştırmanın sınırlarının çizilerek konu, yer ve zaman bakımından neleri kapsayacağının/kapsamayacağının belirtilmesi

anlamına gelir. Ayrıca araştırma konusuyla ilgili olmakla birlikte araştırma sürecinde ele alınmayacak konular gerekçesi (veri, kaynak, güçlük, zaman, varsa maliyet sınırlamaları vb. durumlar) ile birlikte belirtilerek, açıklığa kavuşturulmalıdır. Kapsam ve sınırlıkların belirlenmesi araştırma yöntem kitaplarında sıkça belirtilen bir geçerlik önlemidir (Bkz. *Tablo 3.5.*).

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin bu bağlamda incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

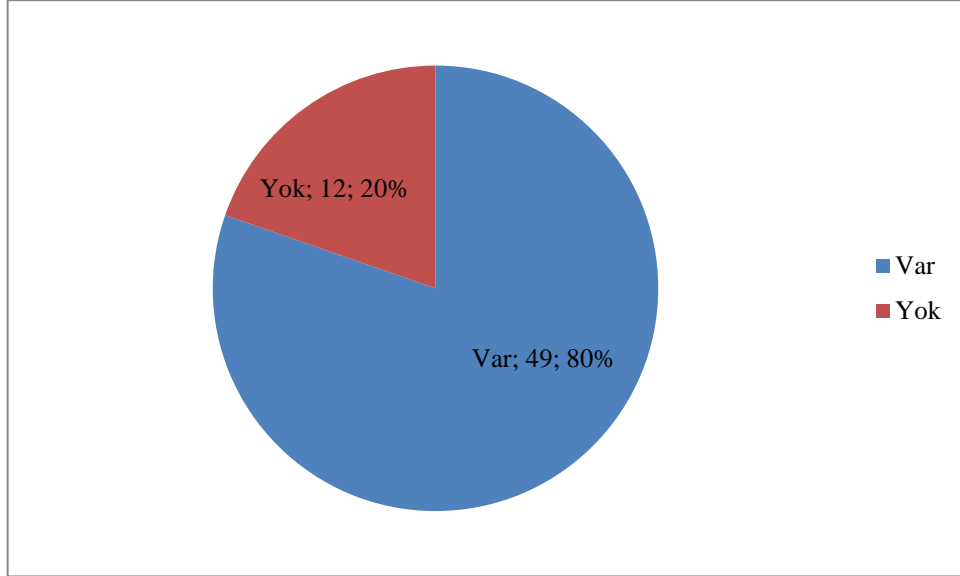
Grafik 3. 10. Kapsam ve Sınırlıkların Betimlenmesi

Grafik 3.10.'a bakıldığında araştırma dâhilinde incelenen 61 tezin 59'unda (%97) araştırmanın kapsam ve sınırlıklarının betimlendiği, yalnızca 2 doktora tezinde (%3) bu geçerlik önleminin göz ardı edildiği anlaşılmaktadır.

3.3.4. Veri Kaynağı Özelliklerinin Açıklanması

Araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen bilimsel geçerlik önlemlerinden bir diğeri, veri kaynağı özelliklerinin açıklanmasıdır (Bkz. *Tablo 3.5.*). Araştırmaya veri sağlayan kaynağa ait özelliklerin ayrıntılı bir şekilde betimlenmesi, araştırmanın niteliğini etkileyen bir unsur olarak ifade edilmektedir. Böylelikle aynı veri kaynağına dayalı olarak yeni yapılacak araştırmalara fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *veri kaynağı özelliklerinin açıklanması* bakımından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

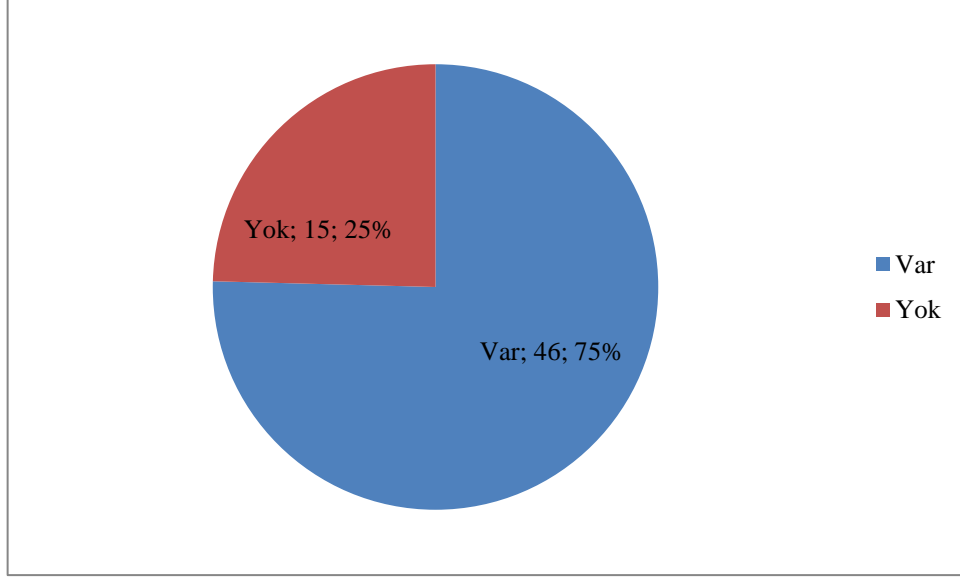
Grafik 3. 11. Veri Kaynağı zelliklerinin Açıklanması

Grafik 3.11.'da belirtildiği üzere veri kaynağı özelliklerinin açıklandığı 49 doktora tezi (%80) bulunmaktadır. Doktora tezlerinin büyük bir kısmında tezlerde veri kaynağı olarak kullanılan dokümanların içerik bilgisi, türü, sayısal ve niteliksel durumu, diğer doküman türleri içindeki konumu vb. gibi çeşitli özellikleri açıklanmıştır.

3.3.5. Veri Kaynağının Tanımlanması

Veri kaynağının tanımlanması, araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen bilimsel geçerlik önlemlerinden biridir (Bkz. *Tablo 3.5.*). Araştırma probleminin üzümünü sağlayan veri kaynağının net olarak tanımlanması gerekir.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *veri kaynağının tanımlanması* açısından incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

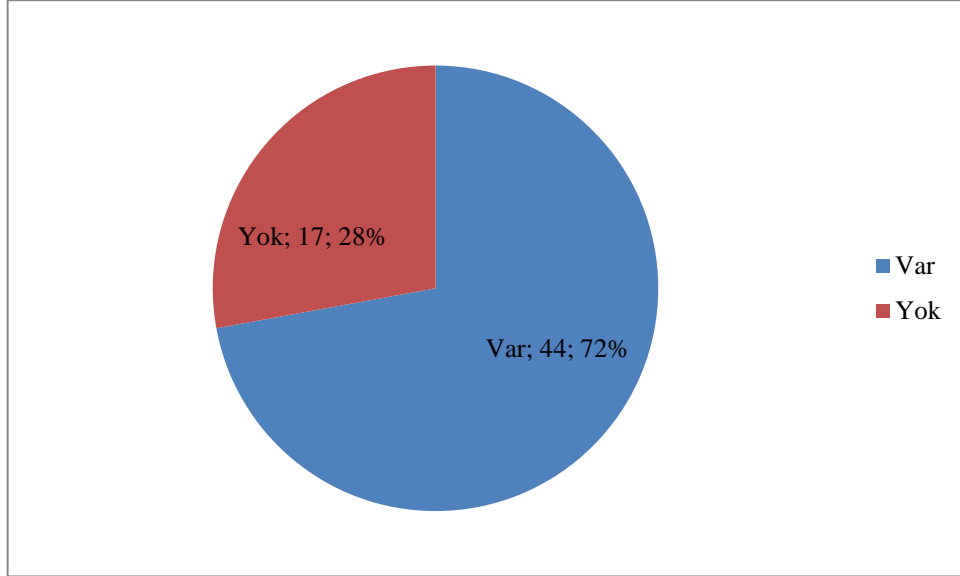
Grafik 3. 12. Veri Kaynağının Tanımlanması

Grafik 3.12.'de görüldüğü üzere, veri kaynağının tanımlandığı 46 doktora tezi (%75) bulunmaktadır. Doktora tezlerinin büyük bir kısmında tezlerde veri kaynağı olarak kullanılan dokümanların tanımına geniş bir şekilde yer verilerek ve ayrıntılı açıklaması yapılmıştır. Tezlerin 15'inde (%25) ise bu geçerlik önlemine dikkat edilmemiştir.

3.3.6. Veri Kaynağı Seçim Şeklinin Belirtilmesi

Araştırmaya veri sağlayan kaynakların ne şekilde seçildiğinin belirtilmesi, araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen bilimsel geçerlik önlemlerinden bir diğeridir (Bkz. *Tablo 3.5.*). Bir diğer ifadeyle, araştırma için incelemeye alınan veri kaynağının hangi özellikleri itibariyle değerli olduğunun, araştırma için öneminin ve başka kaynaklara nazaran araştırmaya avantaj katan yanlarının açıklanması anlamına gelmektedir. Örneğin; II. Meşrutiyet Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ndeki fikir hareketlerini konu alan bir araştırmada, o dönemde çıkarılan gazeteler birincil veri kaynağı olarak incelemeye alınmış olsun. Bu araştırmanın amacına uygun olarak söz konusu gazetelerin veri kaynağı olarak nasıl ve ne şekilde belirlendiği, bu araştırma için ne denli önemli olduğu, hangi gazetelerin veri kaynağı grubunda yer aldığı vb. hususların gerekçeleriyle birlikte açık bir şekilde belirtilmesi, araştırmanın bilimsel değerini artıran bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *veri kaynağı seçim şeklinin belirtilmesi* açısından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

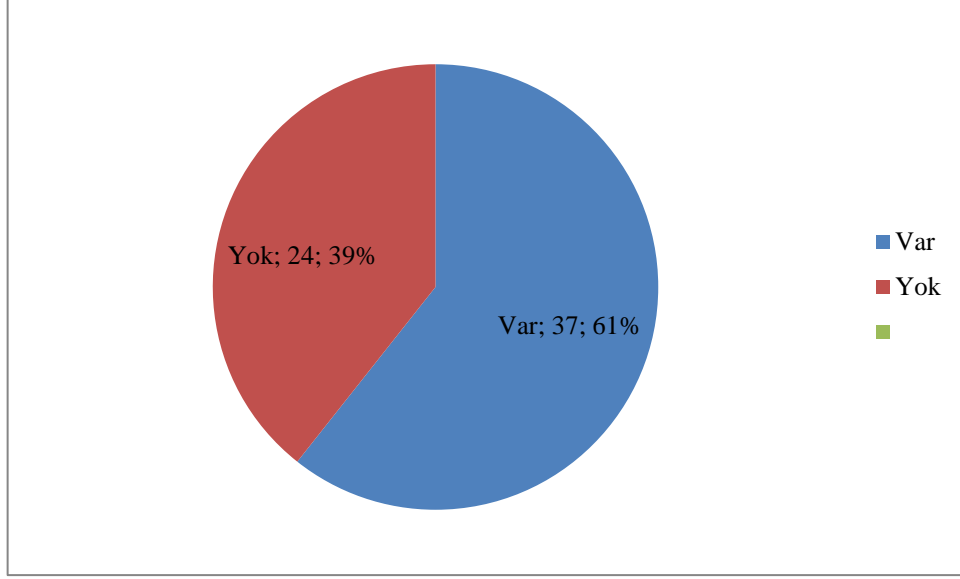
Grafik 3. 13. Veri Kaynağı Seçim Şeklinin Belirtilmesi

Grafik 3.13.'te görüldüğü üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 44'ünde (%72) veri kaynağı seçim şekli belirtilmiş olup, 17 tezde (%28) bu geçerlik önleminin alındığına dair bir ibareye rastlanmamıştır. Tezlerin çoğunluğunu oluşturan %72'sinde araştırmanın amacına uygun olarak veri kaynaklarının nasıl ve ne şekilde belirlendiğinin açıklandığı anlaşılmaktadır.

3.3.7. Araştırmanın Uygulama Sürecinin Betimlenmesi

Araştırmanın uygulama sürecinin etkili ve açık bir biçimde tanımlanarak betimlenmesi, araştırma sürecinde geerleştirilen tüm adımların bir bütün halinde okuyucuya sunulması anlamına gelmektedir. Araştırmanın nasıl geerleştirildiğini gösteren görsel akış şemaları, diyagramlar yoluyla araştırma süreci betimlenebilir. Bu işlem, araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen bilimsel geçerlik önlemleri arasında sıkça ifade edilmektedir (Bkz. *Tablo 3.5.*).

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinde, *araştırmanın uygulama sürecinin betimlenmesine* ilişkin ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 14. Araştırmanın Uygulama Sürecinin Betimlenmesi

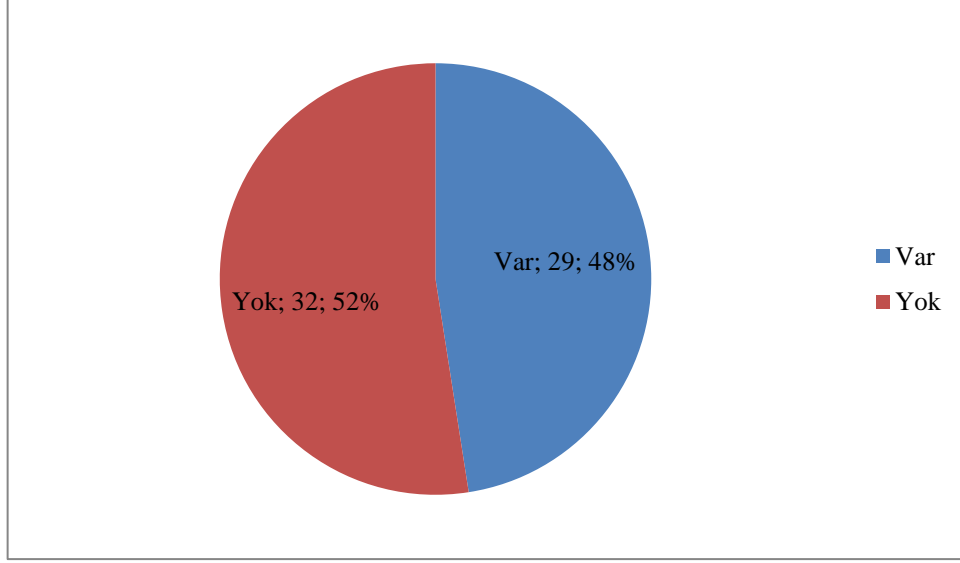
Grafik 3.14.'te görüldüğü üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 37'sinde (%61) Araştırmanın uygulama süreci betimlenmiş olup, 24 tezde (%39) bu geçerlik önleminin alındığına dair bir ibareye rastlanmamıştır.

3.3.8. Kullanılan Yöntemin Seçim Gerekçesinin Açıklanması

Araştırma yöntemleri kitaplarında önerilen bilimsel geçerlik önlemleri arasında, kullanılan yöntemin seçim gerekçesinin açıklanması yer almaktadır (Bkz. *Tablo 3.5.*). Buna göre, bir araştırmada kullanılan bilimsel yöntemin nasıl ve hangi şartlar altında seçildiğinin açıkça belirtilmesi gerekir. Örneğin Selçuk Uygun doktora çalışmasında¹⁰⁹, yakın tarihteki öğretmenlik mesleğinin ilişkin yazılı belgelerde olmayan bilgileri edinmeyi amaçlamasından ötürü, araştırmasını sözlü tarih yöntemini kullanarak gerçekleştirdiğini ayrıntılı bir gerekçe sunarak açıklamıştır.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinde *kullanılan yöntemin seçim gerekçesinin açıklanmasına* ilişkin yapılan incelenme sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

¹⁰⁹ Bkz. UYGUN, Selçuk, *Türkiye'de Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Bir Sözlü Tarih Araştırması (1937-1954)*, Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003.

Grafik 3. 15. Kullanılan Yöntemin Seçim Gerekçesinin Açıklanması

Grafik 3.15.'ten anlaşıldığı üzere, bu araştırma kapsamında incelemeye alınan 61 doktora tezinin 29'unda (%48) kullanılan yöntemin seçim gerekçesi açıklanmıştır. Buna karşılık, 32 tezde (%52) bu geçerlik önleminin alınmamış yani araştırmada kullanılan bilimsel yöntemin nasıl ve hangi şartlar altında seçildiği açıkça belirtilmemiştir.

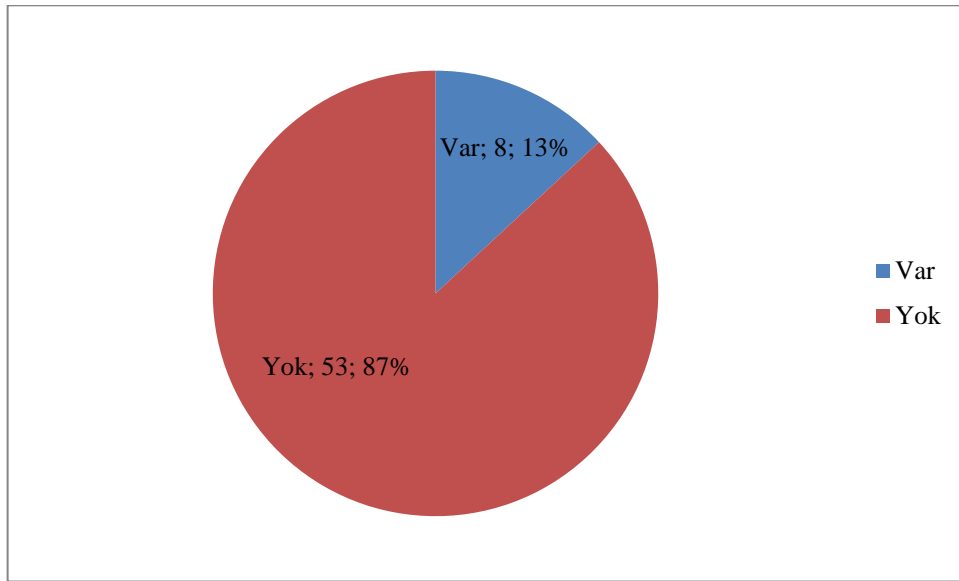
3.3.9. Geçerlik ve Güvenirlik Önlemlerinin Açıklanması

Nitel araştırmalar da geçerlik, bulguların doğruluğunu değerlendirme anlamına gelmekteyken; güvenilirlik, araştırmanın inandırıcılığını artırmaya yönelik bir çaba olarak ifade edilmektedir. Geçerlik ve güvenilirlik araştırma sürecinin başından sonuna kadar çok önemli bir görev üstlenerek araştırmanın bilimsel niteliğini belirler. Geçerlik ve güvenilirlik önlemlerinin açıklanması bilimsel bir araştırmada yer verilmesi gereken bir bölüm olarak, araştırma yöntemleri kitaplarında ifade edilmektedir (Bkz. *Tablo 3.5.*). İlgili alanyazında bir araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini dolayısıyla bilimsel değerini artıran birçok strateji olduğu, araştırmacının bu stratejilere göre hareket ederek birtakım önlemler alabileceği belirtilmektedir.

Bilimsel araştırmalarda gerekli geçerlik ve güvenilirlik önlemlerinin alınması ve araştırma raporunda ifade edilmesi; araştırma sürecinde karşılaşılan zorlukları

göstermenin iyi bir yoludur. Bu aynı zamanda araştırmacıları daha nesnel bir bakış açasına iterek, araştırmada hangi şartlar altında sonuca ulaşıldığının ortaya koyulması suretiyle okuyucunun araştırmaya olan güvenini artırabilir. Bir başka aćıdan da araştırmanın tüm gerćekliđiyle ortaya konulması benzer konuda araştırma yapacak olanlar için bir rehber vazifesi üstlenerek yol gösterip kaynaklık edebilir.

Bu arařtırmaya konu olan doktora tezlerinin *gećerlik ve güvenirlilik önlemlerinin açıklanması* aćısından incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular ařađıdaki grafikte sunulmuřtur:

Grafik 3. 16. Gećerlik ve Güvenirlilik Önlemlerinin Açıklanması

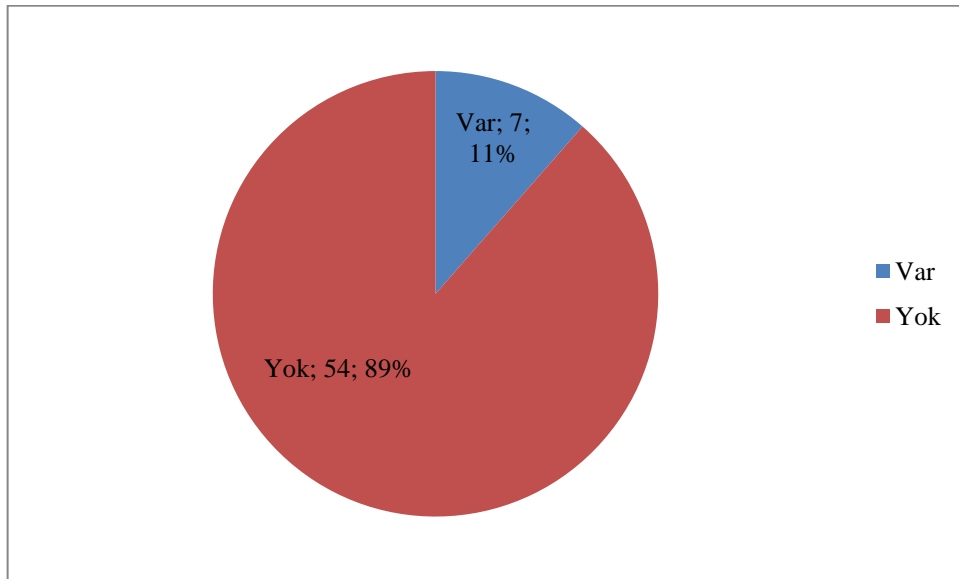
Grafik 3.16.'da görüldüğü üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 53'ünde (%87) gećerlik ve güvenirlilik önlemlerinin açıklaması yapılmamış olup, sadece 8 tezde (%13) bu gećerlik önlemine dikkat edildiği anlaşılmıştır. Gećerlik ve güvenirlilik önlemlerinin yerine getirilmesi ve açıklanması tüm bilimsel araştırmalar için önemli ve gerekli olmakla birlikte; özellikle tarih araştırmaları gibi nitel yaklaşımlarla gerćekleřtirilen araştırmalar için ifade ettiği önem ve değere henüz yeterince itibar edilmediği anlaşılmaktadır. Bu durum alandaki araştırmacıların benimsedikleri araştırma felsefesi, yaklaşımı ve içinde buldukları bilimsel paradigmanın etkisiyle açıklanabilir. Örneđin araştırmacıların yaptıkları çalışmalarda gerekli gećerlik ve güvenirlilik önlemlerini almaları; ancak bunu araştırma raporunda belirtmemeleri tarih yazıcılığında bu şekilde bir geleneğin oluşmamasından ileri geldiği şeklinde yorumlanabilir. Söz gelimi, araştırmada veri toplama aracı olarak

kullanılan dokümanların konuyla ilgili güvenilir birincil kaynakları içermesi, kaynak çeşitlenmesi yapılması, belgelere eleştirel yaklaşılması, araştırmacının olabildiğince yansız bir biçimde dokümanlara yaklaşması ve değerlendirme yapması vs. gibi birtakım hususlar tarih alanında genel kabul gören ve muhakkak dikkat edilmesi gereken hususlardır. Tarih alanındaki araştırmalar söz konusu hususlara uygun olarak gerçekleştirilmiş olsa bile; bu hususların kavramsallaştırılarak açık ve ayrıntılı bir biçimde araştırma raporunda betimlenmesi sık karşılaşılan bir durum değildir.

3.3.10. Uzman Görüşünün Alınması (Meslektaş Değerlendirmesi)

Bilimsel araştırmalarda, araştırmanın güvenilirliği için yer verilmesi gereken bir önlem olarak uzman görüşünün alınmasının yani meslektaş değerlendirme yapılmasının araştırmanın bilimsel değerini artırdığı ifade edilmektedir (Bkz. *Tablo 3.5.*). Araştırma konusuyla ilgili alanda uzman olan kişilerden araştırma sürecinde elde edilen veriler ve bulgular, ulaşılan sonuçlar ve sebepleri gibi çeşitli aşamalarda görüş ve değerlendirme alınması araştırmanın niteliğini artıran bir önlemdir.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *uzman görüşünün alınması* açısından incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 17. Uzman Görüşünün Alınması (Meslektaş Değerlendirmesi)

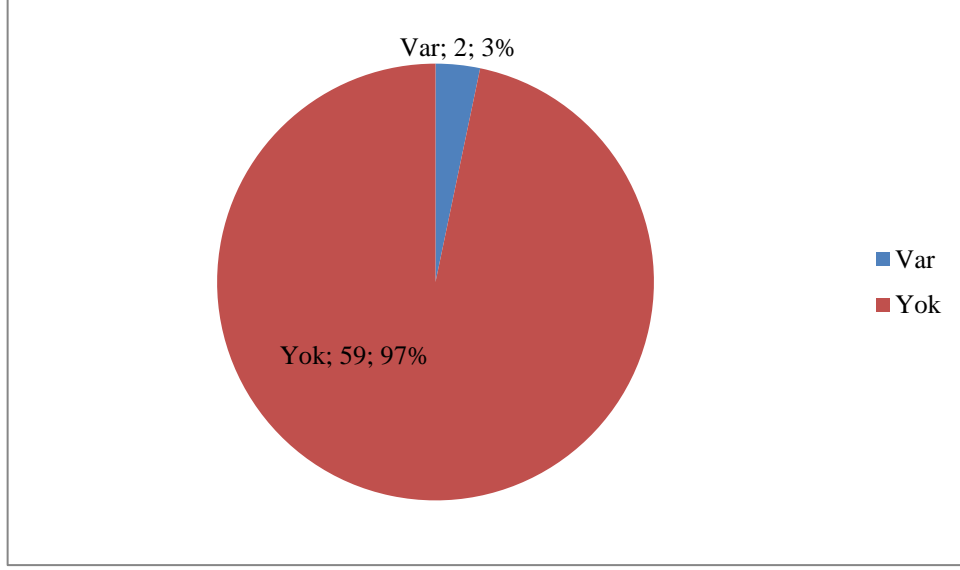
Grafik 3.17.'de görüldüğü üzere, bu araştırma dâhilinde incelemeye alınan 61 doktora tezinin 54'ünde (%89) uzman görüşünün alınması hususu belirtilmemiş olup, buna karşın 7 tezde (%11) bu güvenilirlik önleminin alındığı anlaşılmaktadır. Tezlerde %89 olarak belirlenen uzman görüşünün alınmaması durumu, yine ihtiyatla yorumlanması ve değerlendirilmesi gereken bir bulgudur. Çünkü burada incelemeye alınan çalışmaların doktora tezleri olması dolayısıyla doktora tezlerinin yapıldığı enstitü anabilim dalınca belirlenen en az üç öğretim üyesinden oluşan bir tez izleme komitesi ile araştırma süreci izlenir ve değerlendirilir. Yani uzman görüşü araştırma boyunca en geç her altı ayda bir toplanan tez izleme komitesi yoluyla bir bakıma alınmaktadır. Dolayısıyla, uzman görüşü alınmamasına ilişkin ulaşılan bulgu, burada incelenen tezler için geçerli fakat güvenilir bir bulgu olmayabilir.

Bu durumda incelemeye alınan 61 tezin 54'ünde, araştırma sürecinde herhangi bir şekilde uzman görüşü alındığı belirtilmemesine rağmen bu tezlerde en azından tez izleme komiteleri yoluyla uzman görüşünün alındığı bilinmektedir. Bu çelişkili durum, incelemeye alınan eğitim tarihi doktora tezlerinde birtakım geçerlik güvenilirlik önlemlerinin alındığını; ancak bunların araştırma raporunda açık bir biçimde ifade edilmediğini göstermektedir.

3.3.11. Güvenirlik Hesaplamalarının Belirtilmesi

Güvenirlik hesaplamalarının belirtilmesi konusu, araştırmanın güvenilirliği için alınması gereken bir önlem olarak araştırma yöntemleri kitaplarında yer almaktadır (Bkz. *Tablo 3.5.*). Araştırmacıdan kaynaklanabilecek muhtemel hataların önüne geçmek amacıyla araştırma için gerekli verilerin elde etme, analiz ve değerlendirme aşamalarında araştırmacı dışında birinden yardım alınabilir. Araştırmada iki farklı kişinin gerçekleştirdiği bu uygulamalar, daha sonra karşılaştırılarak birbiri arasındaki farka dair güvenilirlik hesaplamaları yapılabilir. Dolayısıyla, araştırmacının araştırma sürecinde istemeyerek atladığı, gözünden kaçan bir nokta araştırmada hata yaratabilecekken ikinci araştırmacının teyidi ile bu durumun önüne geçilebilir.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *güvenirlik hesaplamalarının belirtilmesi* açısından incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 18. Güvenirlik Hesaplamalarının Belirtilmesi

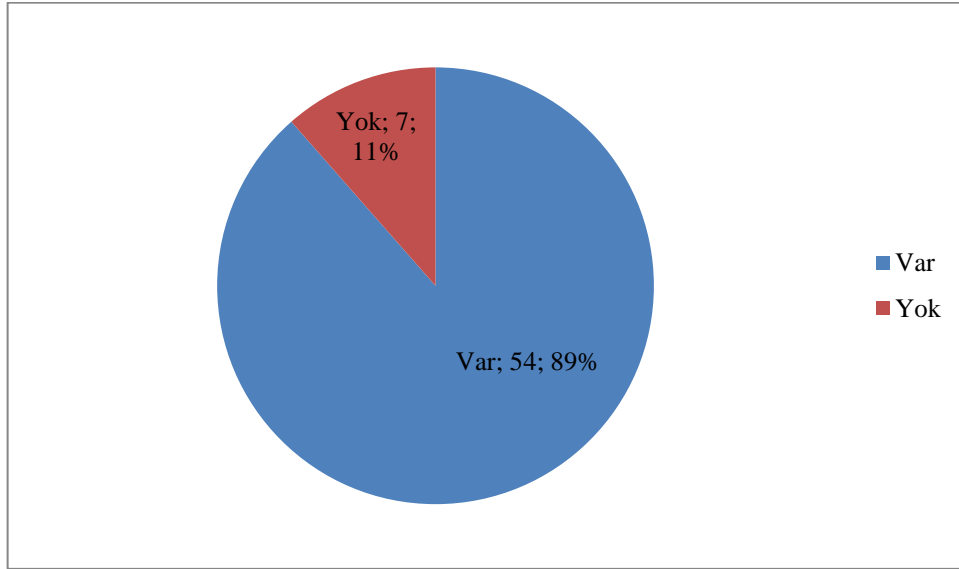
Grafik 3.18.'de belirtildiği üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 59'unda (%97) güvenilirlik hesaplamalarının belirtilmediği, buna karşın sadece 2 tezde (%3) bu güvenilirlik önleminin alındığı anlaşılmaktadır. Bir nevi uzman görüşüne benzetilebilecek olan bu güvenilirlik önleminin, ilgili doktora tezlerinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine dair net bir yorumda bulunmak zordur. Ancak araştırma raporunda bu hususun belirtilmemiş olmasından ötürü, araştırmanın güvenilirliği için veri analizi, değerlendirme vs. süreçlerde bir başka araştırmacıdan yardım alındığı, bu anlamda araştırmacılar arası bir mukayese yapıldığı vs. hususların gerçekleşmediği anlaşılmaktadır. Bu durum, muhtemelen yine tarih alanında böyle bir geleneğin oluşmamış olmasıyla ilgilidir.

3.3.12. Kaynak Çeşitlemesi Yapılması

Veri çeşitlemesi olarak bilinen kaynak çeşitlemesi araştırma verilerinin toplanmasında birden fazla veri toplama yöntemi ve aracının birlikte kullanılması ve toplanan verilerin birbirlerini destekleyici ve teyit edici biçimde sunulmasıdır. Örneğin; hem tarihi dokümanlar hem de araştırılan tarihi dönemi yaşamış kişilerin sözel anlatıları bir tarih araştırmasına veri oluşturabilir. Bununla birlikte tarihi bir olguyu ele alan bir araştırmada, dönemin resmi kaynakları olan arşiv belgelerinin yanı sıra hatırat, gezi yazısı, gazete, dergi vs. gibi kaynaklar da araştırmanın kaynak

grubuna dahil edilmesi, araştırmanın güvenilirliğini artırabilir. Araştırma yöntemleri kitaplarında kaynak çeşitlenmesi yapılması durumu, bilimsel bir araştırmanın değerini artıran bir güvenilirlik önlemi olarak geçmektedir (Bkz. Tablo 3.5.).

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *kaynak çeşitlenmesi yapılması* açısından incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 19. Kaynak Çeşitlenmesi Yapılması

Grafik 3.19.'de görüldüğü üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 54'ünde (%89) kaynak çeşitlenmesi yapıldığı anlaşılmaktadır. Buna karşın, 7 tezde (%11) ise bu güvenilirlik önleminin alındığına dair bir ibareye rastlanmamıştır.

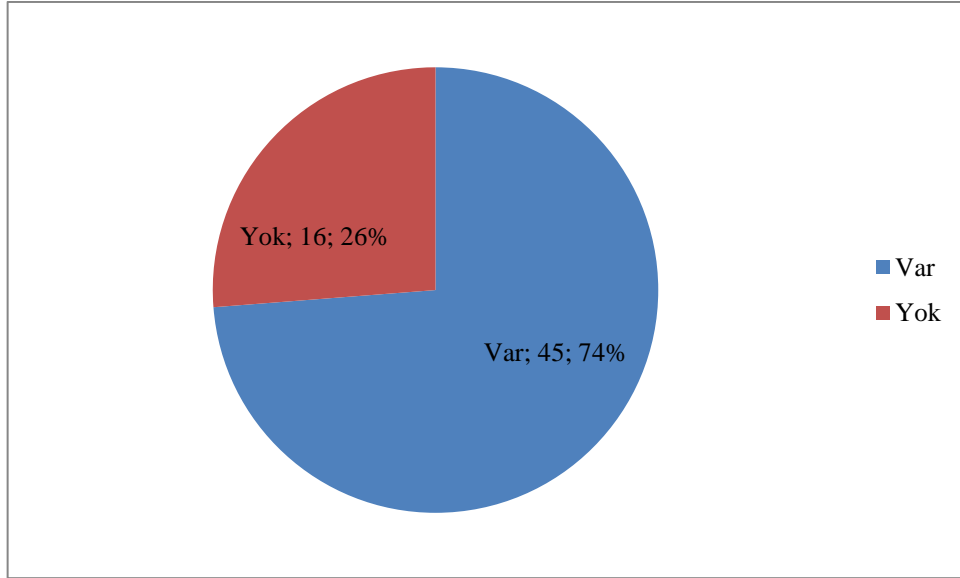
3.3.13. Veriler Arasında Tutarlılığın Kontrol Edilmesi

Araştırmaya veri sağlayan kaynakların yanlılığı, araştırmacıyı yanlış sonuçlara ve değerlendirmelere götürebilir. Bu yüzden araştırmaya dahil edilen verilere şüpheyle yaklaşılmalı ve veriler teyit edilerek kullanılmalıdır. Söz gelimi, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde eğitimle ilgili araştırma ve incelemeler yapmak üzere merkezden taşraya müfettişler gönderilmiş, onlardan gittikleri yerlerdeki eğitim durumlarına ilişkin "layiha" adı verilen raporlar sunmaları istenmiştir. Sadece bu raporlardan birini temel alarak gerçekleştirilen bir tarih araştırması, o bölgedeki eğitim durumlarını gerçekçi bir şekilde yansıtmaması ve tüm yönleriyle ortaya koyması bakımından birtakım kaygılar içerebilir. Nitekim müfettişin söylemlerinden oluşan rapor, taşrada belirli bir süre zarfında görüp incelediklerinden ibarettir. Böylesi bir

araştırmada d6nemin hatırat, gezi yazısı, tarihi kronikler, istatistik cetvelleri, resmi yazışmalar vs. gibi çeşitli diğer kaynaklarının içe koşulması ve bu kaynaklarda yer alan bilgilerle mukayese edilmesiyle daha doğru veriler ve sonuçlar elde edilebilir. Dolayısıyla veriler arasında tutarlığın farklı kaynaklardan incelenerek kontrol edilmesi, araştırmanın bilimsel değerinin artmasını sağlar.

Bilimsel araştırma y6ntemleri kitaplarında, bir araştırmada g6venirliği artırmak adına alınması gereken bir 6nlem olarak veriler arasında tutarlılığın kontrol edilmesi konusu sıklıa geçmektedir (Bkz. *Tablo 3.5.*).

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *veriler arasında tutarlılığın kontrol edilmesi* açısından incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular aşağdaki grafikte sunulmuştur:

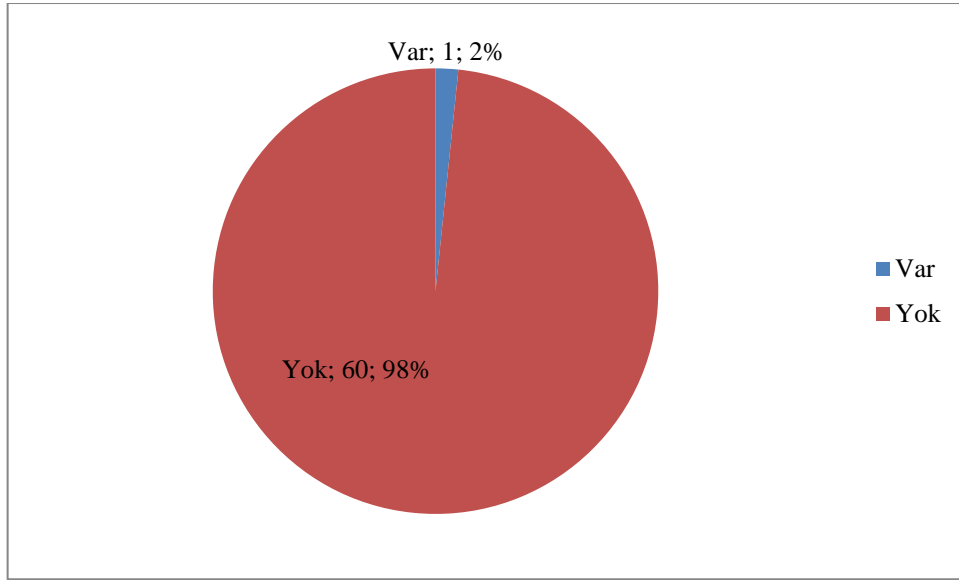
Grafik 3. 20. Veriler Arasında Tutarlılığın Kontrol Edilmesi

Grafik 3.20.'de g6r6ld6đ6 6zere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 45'inde (%74) veriler arasında tutarlılık kontrol edildiği; buna karşın, 16 tezde (%26) bu geçerlik 6nleminin alınmadığı anlaşılmaktadır. Tezlerin çoğunluğunu oluşturan %72'sinde, araştırmanın amacına uygun olarak veri kaynaklarının nasıl ve ne şekilde belirlendiğinin açıklanmıştır.

3.3.14. Uzmanlarca Dil Kontrolünün Yapılması

Bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarında, araştırma için uzmanlarca dil kontrolünün yapılması hususu, bir araştırmada güvenilirliği artırmak adına alınması gereken bir önlem olarak ifade edilmektedir (Bkz. *Tablo 3.5.*). Burada dil kontrolünden kasıt; araştırmanın dilbilgisi, anlatım bozukluğu vb. açılardan alanında uzman kişilerce kontrol edilmesi olabilirken, araştırmada farklı dillerden çeviri yoluyla elde edilen verilerin araştırmacı dışında bir uzmanın görüş ve incelemesine sunulması da olabilir. Örneğin; Osmanlı tarihi araştırmaları için vazgeçilmez kaynakların çoğunluğu Osmanlıca (Eski Türkçe) yazı dilinde olup, araştırmacılar bu kaynakları tercüme yoluyla incelemelerini yapar. Bunun için kendilerinin iyi derecede Osmanlıca bilgisine sahip olmaları bir yana, araştırmacıların yapmış oldukları çevirileri alanında uzman kişilere kontrol ettirerek doğruluğunu teyit etmesi, araştırmanın güvenilirliğini etkileyen bir husustur.

Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *uzmanlarca dil kontrolünün yapılması* açısından incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 21. Uzmanlarca Dil Kontrolünün Yapılması

Grafik 3.21.'de görüldüğü üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 44'ünde (%72) veri kaynağı seçim şekli belirtilmiş; buna karşın, 17 tezde (%28) bu geçerlik önleminin alındığına dair bir ibareye rastlanmamıştır. Tezlerin çoğunluğunu

oluşturan %72'sinde, araştırmanın amacına uygun olarak veri kaynaklarının nasıl ve ne şekilde belirlendiğinin açıklandığı anlaşılmaktadır.

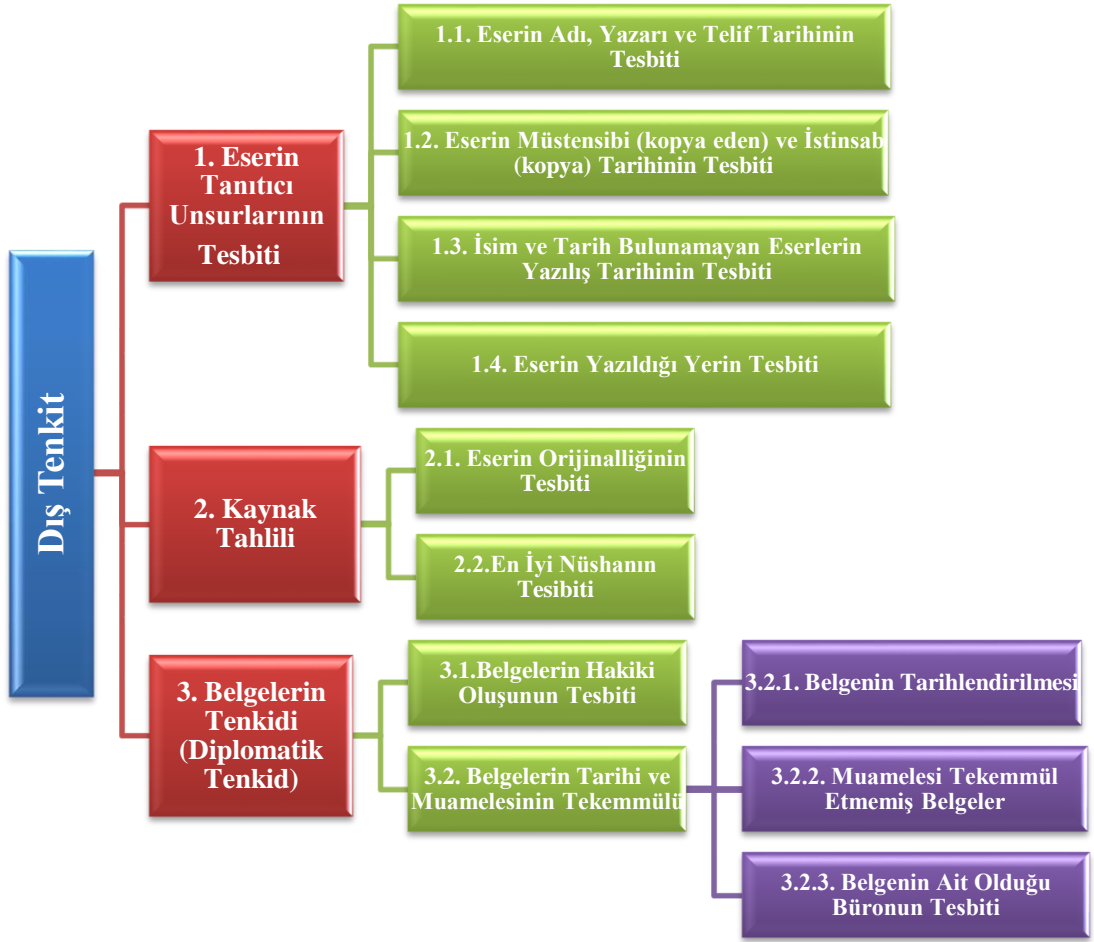
Tarih araştırmalarında kullanılan Osmanlıca belgelerin günümüz Türkçesine çevirisi işlemleri alana özgü bilgi ve beceriler gerektirmektedir. Tarih bilimi alanının araştırma geleneği düşünüldüğünde, Osmanlıca bilgisinin usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenildiği ve araştırmacıların belge çevirme sürecinde okunamayan Osmanlıca kelimelerde uzman yardımı aldıkları bilinmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada incelenen doktora tezlerinde söz konusu dil geçerliği için uzman görüşü alınması hususunda değerlerin düşük çıkması, araştırmacıların bunu tezlerinde ifade etmemiş olmalarıyla açıklanabilir.

3.3.15. Veri Kaynaklarının “Dış Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi

Tenkit, bir eserin veya bir konunun doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla incelenmesidir. Özellikle bilginin temellerini ve doğruluk durumunu inceleme, sınama, yargılama işidir. Tarihi araştırmalarda tenkit yöntemi, araştırmanın veri kaynaklarının kullanılmadan önce çeşitli açılardan geçerliği ve güvenilirliğinin incelenmesidir. Veri kaynağı olarak kullanılan dokümanların sahte, kasten değiştirilmiş veya tahrif edilmiş olması, araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini dolayısıyla bilimsel değerini düşürür. Bu nedenle doküman inceleme türündeki araştırmalarda, incelemeye alınan dokümanların *iç ve dış tenkit* diye ikiye ayrılabilen bir metin kritiği yöntemiyle incelenmesi araştırmanın bilimsel değerini artıran bir önlemdir.

Dış tenkit, araştırmaya veri sağlayan dokümanın belgesel değerinin incelenerek araştırma için kullanılabilir hale getirilmesidir. Dış tenkit her ne kadar iç tenkitle yakından bağlantılı bir süreç olsa da, burada ayrı bir şekilde ele alınmıştır. Dış tenkitin aşamaları, Mübahat S. Kütükoğlu (2014)¹¹⁰ 'nun tanımlamalarıyla şu şekilde sunulabilir:

¹¹⁰ KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Tarih Araştırmalarında Usul*, s. 34-36.

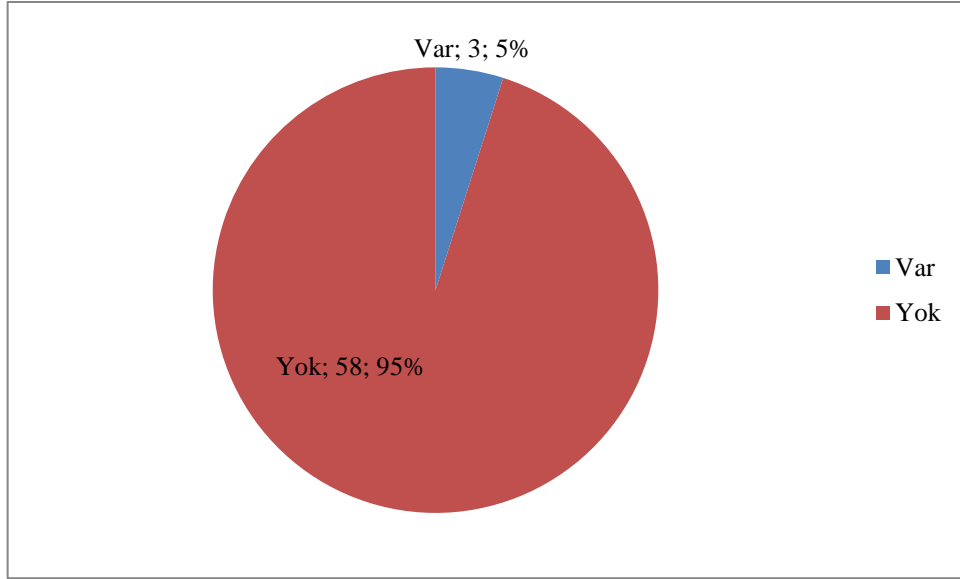

Grafik 3. 22. Doküman İncelemeye Dayalı Araştırmalar İçin “Dış Tenkit”in Aşamaları

Yukarıda yer alan Grafik 3.22.’de belirtildiği üzere, araştırmaya veri sağlayan dokümanlar kullanılmadan önce eleştirel bir bakışla çeşitli dış tenkit aşamalarından geçirilir. İlk aşamada dokümanın adı, yazarı, yazıldığı yer ve tarihinin saptanması ve varsa farklı nüshalarının/ kopyalarının incelenmesi gibi eseri tanıtıcı unsurlar tespit edilir. İkinci aşamada dokümanın orijinalliğinin tespiti, farklı nüshaları arasında en iyisinin belirlenmesi vb. gibi kaynak değerlendirmesi bakımından eleştiriye tabii tutulur. Üçüncü aşamada ise dokümanların herhangi bir sahtecilikten uzak olarak gerçek oluşu, oluşturulma tarihi vs. gibi diplomatik özellikleri bakımından eleştirilerek incelenir.

Bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarında, araştırmada kullanılan veri kaynaklarının “İç tenkit” yöntemiyle incelenmesi hususu, araştırmacının güvenilirliğini artıran bir güvenilirlik önlemi olarak yer almaktadır (Bkz. Tablo 3.5.). Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin veri kaynaklarının “dış tenkit” yöntemiyle incelenmesi

açısından ele alınması sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 23. Veri Kaynaklarının “Dış Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi

Grafik 3.23.’ten de görülebileceği üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 58’inde (%95) veri kaynaklarının “dış tenkit” yöntemiyle incelenmesi hususunun belirtilmediği, 3 tezde (%5) bu güvenilirlik önleminin alındığına ilişkin açıklama yapıldığı anlaşılmaktadır.

3.3.16. Veri Kaynaklarının “İç Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi

Güvenilir olmayan verileri/kaynakları temel olarak yapılan araştırmalar, güvenilir olmayan sonuçlar ortaya çıkarır ve yapılan araştırmanın bilimsel değerini düşürür. Doküman inceleme yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmalarda ilk olarak, kaynaklar dış tenkite tabii tutularak eldeki malzemenin sahliliği ve ne derece kaynak değeri taşıdığı incelenir. Bununla birlikte kaynaklar iç tenkitle incelenerek eldeki malzemenin içeriği doğruluk ve inandırıcılık bakımından eleştirel bir gözle değerlendirilir. İç tenkitin aşamaları, Mübahat S. Kütükoğlu (2014)¹¹¹ ’nun tanımlamalarıyla şu şekilde sunulabilir:

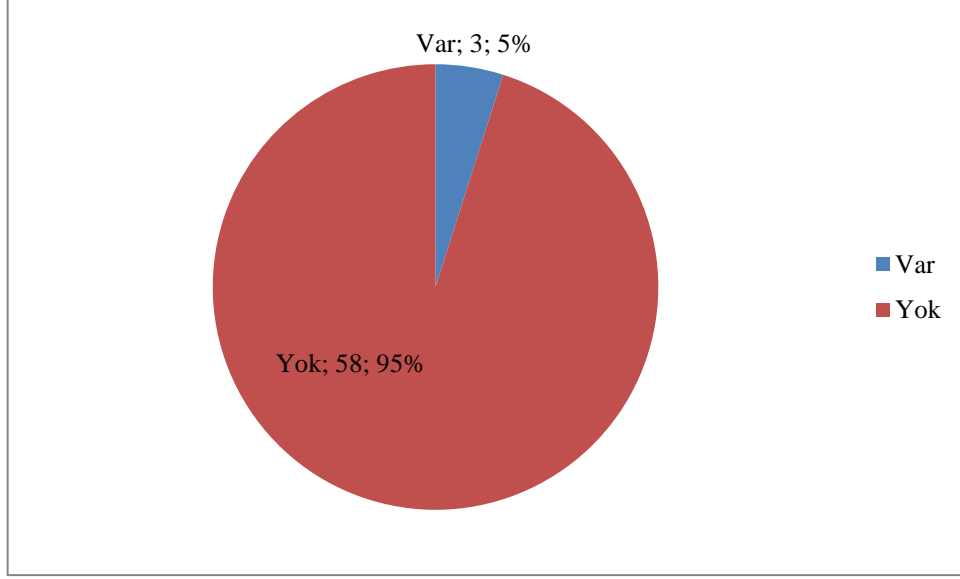
¹¹¹KÜTÜKOĐLU, *Tarih Araştırmalarında Usul*, s. 29-33.

Grafik 3. 24. Doküman İncelemeye Dayalı Araştırmalar İçin “İç Tenkit” Aşamaları

Yukarıda yer alan Grafik 3.25.’te görüldüğü üzere bilimsel bir doküman inceleme çalışmasında iç tenkit, üç aşamada gerçekleştirilir. İlk aşamada eldeki veri kaynağını oluşturan kişinin yani metnin yazarının kim olduğu, sosyolojik kökeni, söz konusu metni ne amaçla ve hangi bakış açısıyla oluşturduğu, metni oluştururken nesnelliği yok edecek herhangi bir dini, siyasi, ekonomik ve ideolojik bir baskı altında bulunup bulunmadığı vs. gibi çeşitli açılardan sorular sorularak yazar sıkı bir eleştiriye tabii tutulur. İkinci aşamada dokümanda bahsedilen olayların, verilen bilgilerin ne derece doğruluk değeri taşıdığı diğer kaynaklarla mukayese edilerek eleştirel bir gözle incelenir. Üçüncü aşamada ise eldeki kaynaktan edinilen verilerin başka kaynaklarla karşılaştırması yapılarak olayların seyrini değiştirmek için birtakım bilgilerin kasıtlı olarak saklanıp-saklanmadığı veya bilgilerin tahrif edilip-edilmediği vs. açılardan eleştirilir.

Bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarında, araştırmaya veri sağlayan kaynakların “iç tenkit” yöntemiyle incelenmesi durumu, bir araştırmada güvenilirliği artırmak adına alınması gereken bir önlem olarak ifade edilmektedir (Bkz. *Tablo 3.5.*). Bu araştırmaya konu olan doktora tezlerinin *veri kaynaklarının “İç tenkit” yöntemiyle incelenmesi* açısından ele alınması sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur:

Grafik 3. 25. Veri Kaynaklarının “İç Tenkit” Yöntemiyle İncelenmesi

Grafik 3.25’te görüldüğü üzere, incelemeye alınan 61 doktora tezinin 58’inde (%95) veri kaynaklarının “iç tenkit” yöntemiyle incelenmesi hususu belirtilmemiş olduğu; buna karşın, 3 tezde (%5) ise bu güvenilirlik önleminin alındığı anlaşılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1. SONUÇ

Bu araştırmada eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerinden yola çıkılarak söz konusu alanının derinliklerine inilmeye çalışılmıştır. Tüm den gelim mantığıyla hareket edilerek tarih ve eğitim bilimleri alanlarının ortak bir çalışma alanı olan eğitim tarihi alanının diğer taraftan hangi parçaların bir araya gelmesiyle oluştuğu belirlenmeye ve bu parçaların eğitim tarihi bütününe etki değerleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılan ve T.C. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde ulaşılabilir nitelikteki 97 doktora tezi genel profili (Yıl, üniversite-enstitü, danışman unvanı, sayfa sayısı, kullanılan araştırma yöntemi ve veri toplama aracı), konusu, bilimsel geçerlik ve güvenilirlik önlemleri açısından ayrıntılı incelemeye tabii tutulmuştur.

4.1.1. Doktora Tezlerinin Genel Profilinin İncelenmesine İlişkin Sonuçlar

YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki kayıtlara göre incelemeye alınan doktora tezlerinin yapıldığı yıllara göre dağılımına ilişkin bulgulara bakıldığında; eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinde düzenli bir dağılımın olmadığı, ancak özellikle 2009 yılı ve sonrasındaki yıllarda büyük bir artışın yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Tez sayısındaki bu artış, son yıllarda araştırmacıların eğitim tarihi alanına yönelik ilgisinin artmış olduğunu göstermektedir. Bu artış, YÖK tarafından eğitim tarihi derslerinin eğitim fakülteleri programlarına yeniden alınmasının tarihi olan 2006 yılı ile ilişkilendirilebilir. Nitekim eğitim tarihi derslerinin öneminin anlaşılabilir lisans programlarında okutulması, bu alan üzerine çalışacak araştırmacıları teşvik eden bir etken olarak değerlendirilebilir. Eğitim tarihi araştırmalarının popüleritesinin artması, eğitim tarihi alanyazınının zenginliğini artıran bir gelişme olduğu kadar diğer ilgili mercilerin pratikte fayda sağlayan tarihi tecrübeden faydalanabilmesi bakımından da önemli görünmektedir.

Eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerinin yapıldığı üniversitelere göre dağılımına ilişkin bulgulara bakıldığında; Türkiye’nin 24 farklı üniversitesinde tez

hazırladığı; Ankara Üniversitesi başta olmak üzere sırasıyla Marmara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nin en çok tez hazırlanan üniversiteler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç söz konusu üniversitelerin Türkiye'nin en köklü üniversiteleri olmaları bakımından değerlendirildiğinde oldukça anlamlı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bilhassa, Ankara Üniversitesi'nde, Eğitimin Kültürel Temelleri Bölümü Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalı'nın uzun zamandan beri aktif faaliyeti, burada çalışan öğretim üyelerinin eğitim tarihi alanındaki çok sayıda araştırmaya imza atmasıyla birlikte lisansüstü danışmanlık vs. bilimsel faaliyetleri, burayı eğitim tarihinin membaı konumuna getirmiştir.

Doktora tezlerinin yapılmış olduğu enstitüye göre dağılımlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; tezlerin büyük çoğunluğunun üniversitelerin sosyal bilimler enstitüsü tarih ABD ve eğitim bilimleri enstitüsü eğitim bilimleri ABD'de hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu iki enstitü ve ABD Türkiye'deki eğitim tarihi araştırmalarına yükseköğretim çatısı altında en fazla kurumsal katkı sağlayan önemli merkezlerdir.

Doktora tezlerinin, tezi yöneten akademik danışmanların unvanına göre dağılımına ilişkin bulgular incelendiğinde; tezlerin %78'inin profesör doktor, %14'ünün doçent doktor, %8'inin ise yardımcı doçent doktor unvanına sahip akademisyenler tarafından yönetildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Doktora tezlerinin sayfa sayısına göre dağılımına ilişkin bulgular incelendiğinde; tezlerin sayfa sayılarının 100-150 aralığında başlayıp 700-800 sayfa aralığına kadar çıktığı, bununla birlikte tezlerin çoğunluğunun 350-400 sayfa aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir araştırmanın sayfa sayısının azlığı ya da çokluğu araştırmanın sadece niceliksel hacmiyle ilgili olup niteliği hakkında bir fikir vermemektedir. Bu çerçevede eğitim tarihi alanında yapılan doktora tezlerinin, doküman incelemeye dayalı tarihsel araştırmalar olması hasebiyle niceliksel olarak oldukça hacimli çalışmalar olduğu söylenebilir.

Doktora tezlerinin kullanılan araştırma yöntemi ve veri toplama aracına göre dağılımlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; tezlerin sadece %8'inde görüşme yöntemi; %92'sinde ise doküman incelemesi yöntemi kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Görüşme yöntemiyle yapılan tezler, sözlü tarih yöntemiyle yapılmıştır.

Tezlerin tarihsel araştırmalar olmaları itibariyle doküman incelemesi yönteminin daha büyük bir orana sahip olması anlaşılır bir durumdur. İncelemeye tabii tutulan belgelerin geçerli ve güvenilir bilgiler ihtiva etmesi, orijinalliyi, çeşitliliyi, konuyla ilgili birincil kaynaklar oluşu vs. gibi hususlar doküman incelemesi yöntemiyle yapılan araştırmalara özgün değer katmakla birlikte bu özellikleri taşımayan, sadece araştırma inceleme eserlere dayalı olarak yapılan araştırmalar derleme niteliğinden öteye gidememektedir.

4.1.2. Doktora Tezlerinin Tematik İncelemesine İlişkin Sonuçlar

Araştırmada, doktora tezlerinin temalarına göre analizi sonucunda, eğitim tarihi alanyazınındaki araştırma konuları için pratikte fayda sağlayacak bir konu alanı sınıflandırması ortaya çıkmıştır. Bu sınıflandırmada yer alan temalar/konu alanları şu şekildedir:

Tablo 4.1. Eğitim Tarihi Alanındaki Doktora Tezlerinin İncelenmesi Sonucu Ortaya Çıkan Temalar/Konu Alanları

Temalar	
1.	<i>Alan Öğretiminin Gelişim Tarihi</i>
2.	<i>Eğitim Kurumları Tarihi</i>
3.	<i>Öğretmen Yetiştirme Tarihi</i>
4.	<i>Eğitim Tarihiyle İlgili Süreli ve Süresiz Yayın İncelemesi</i>
5.	<i>Yerel Eğitim Tarihi</i>
6.	<i>Biyografik Monografi</i>
7.	<i>Din Eğitimi Tarihi</i>
8.	<i>İlköğretim Tarihi</i>
9.	<i>Eğitim Politikaları</i>
10.	<i>Eğitimde Modernleşmenin Tarihi</i>
11.	<i>Yükseköğretim Tarihi</i>
12.	<i>Ortaöğretim Tarihi</i>
13.	<i>Medrese Sistemi</i>
14.	<i>Eğitim Teşkilatlanması Tarihi</i>
15.	<i>Eğitimin Felsefi Tarihi</i>
16.	<i>Eğitim Programları Tarihi</i>
17.	<i>Eğitimin Sosyolojisi Tarihi</i>
18.	<i>Mesleki Eğitim Tarihi</i>
19.	<i>Azınlık Eğitimi Tarihi</i>
20.	<i>Değerler Eğitimi Tarihi</i>

-
21. *Köy Enstitüleri Tarihi*
 22. *Eğitim Yönetimi ve Denetiminin Tarihi*
 23. *Yabancı Eğitim Kurumları*
 24. *Askeri Eğitim Tarihi*
 25. *Karşılaştırmalı Eğitim Tarihi*
 26. *Yurt Dışı Eğitiminin Tarihi*
 27. *Karma Eğitimin Tarihi*
 28. *Eğitimde Özelleştirmenin Tarihi*
 29. *Eğitim Ekonomisi Tarihi*
-

Söz konusu 29 tema başlığından oluşan bu sınıflandırma, bundan sonra yapılacak olan yeni çalışmalar için istifade edilebilir niteliktedir. Bu sınıflandırmayla, eğitim tarihi alanyazınının kuramsal ve kavramsal çerçevesinin daha iyi anlaşılması ve bu alandaki araştırmacıların söz konusu çerçeveyi kendi araştırmalarına daha etkili bir şekilde yansıtması mümkündür. Yapılacak olan çalışmaların eğitim tarihi alanında tam olarak hangi konu alanına girdiği belirlenebilir. Bununla birlikte, bu araştırmada ortaya konulanların dışında yeni konu alanları tespit edilerek daha farklı özgün çalışma alanları ortaya koymak adına benzeri araştırmalar yapılabilir.

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde eğitim tarihi alanında doktora tezi yapan araştırmacıların sırasıyla, en çok *alan öğretiminin gelişim tarihi, eğitim kurumları tarihi, öğretmen yetiştirme tarihi, eğitim tarihiyle süreli ve süresiz yayın incelemesi, yerel eğitim tarihi, biyografik monografi* konu alanındaki çalışmalara yönelmiş oldukları görülmektedir.

Burada incelemeye alınan tüm araştırmaların eğitim tarihi alanyazını açısından konu zenginliği sağladığı ortadadır. Buna rağmen eğitim tarihi alanının gerek niceliksel gerekse niteliksel açıdan yeni araştırmalara muhtaç bir alan olduğu belirtilmelidir. Eğitimin tarihsel temellerinin ortaya çıkarılması için doktora tezi düzeyindeki bilimsel araştırmalara çok fazla ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Ayrıca şu tespit de araştırma sonuçları bağlamında önemli görünmektedir:

- Türkiye'deki eğitim tarihi alanyazınındaki doktora tezlerine bakıldığında, yapılan araştırmaların neredeyse tamamının Türklerin geçmişteki eğitim durumlarını incelemeyi hedef alan çalışmalar olduğu görülmektedir. Öte yandan Dünya'nın diğer bölgelerindeki eğitim durumlarını inceleyen araştırmalar yok denecek kadar azdır.

Tarihin belirli bir döneminde Türk eğitiminin durumu ile Dünya'nın başka yerlerindeki eğitim durumlarının karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi adına, *karşılaştırmalı eğitim tarihi araştırmaları* önem arz etmektedir. Ancak Türkiye'de yapılan doktora tezlerinde eğitim tarihi alanı araştırmacılarının henüz buna eğilim göstermedikleri anlaşılmaktadır.

Eğitim tarihi konulu doktora tezleri temalarına göre genel olarak değerlendirildiğinde, tezlerin konuları seçilirken en çok zaman, mekan ve konu sınırlandırılmasına göre bir tercih yapıldığı ve araştırmacıların bu üç bağlamı göz önünde bulundurarak konu belirlediği saptanmıştır. Bu durum tarih alanında araştırma konusu belirlenirken öteden beri süregelen ve en önemli esas koşul olarak bilinen, “*konu seçimi yapılırken zaman, mekan ve konu sınırlandırması yapılması*” ilkesiyle açıklanabilir.

Doktora tezlerindeki tematik bulgulara ilişkin sonuçlar, bu araştırmayla benzer konuda yapılmış çalışmalarla mukayese edilebilir. Uygun (2012)¹¹²,un eğitim tarihi alanında yapılmış YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı toplamda 61 yüksek lisans/doktora teziyle gerçekleştirdiği çalışmasında, 10 farklı konu alanı belirlenmiştir. Bu çerçevede en fazla çalışılan konular *özel alan öğretiminin gelişimi, öğretmen yetiştirme, genel Türk eğitim tarihi, okul monografik çalışmalar* olarak sıralanmıştır. Bunlar, bu araştırmada en fazla çalışılan konu alanları olarak ortaya konan “*alan öğretiminin gelişimi tarihi, öğretmen yetiştirme tarihi, eğitim kurumları tarihi*” temalarıyla paralellik arz etmektedir. Eğitim tarihi alanında en fazla çalışılan temalar, bu iki araştırmadaki ortak noktayı oluşturmaktadır. Bununla birlikte söz konusu çalışmada, toplamda 10 farklı tema belirlenmesine karşılık bu araştırmada 29 farklı tema belirlenmiştir.

Şahin vd. (2013)¹¹³,nin öğretmen eğitiminin tarihçesiyle ilgili tezler üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, öğretmen yetiştirme tarihi konusunda 24 doktora tezi yapıldığı (“*köy enstitüleri*” $n=10$; “*orta öğretmen okulları*” $n=4$; “*yüksek öğretmen okulları*” $n=1$; “*eğitim enstitüsü*” $n=1$; “*diğer*” $n=8$) sonucuna ulaşılmıştır. Buradaki veriler, bu araştırmada ortaya konan “*eğitim kurumları tarihi, öğretmen yetiştirme tarihi, köy enstitüleri tarihi*” temalarıyla karşılaştırıldığında tema adları farklı olsa da sonuçların benzer nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, öğretmen

¹¹² UYGUN, “...Lisansüstü Tezlerin Analizi”.

¹¹³ ŞAHİN, vd. “Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin ...”.

yetiştirme konusunun eğitim tarihi alanyazınında en çok araştırılan konulardan biri olduğu durumu, her iki araştırmanın ortak noktasıdır.

Uygun (2012) ve Şahin vd. (2013)'nin çalışmalarında incelenen lisansüstü tezlere ilişkin tanımlayıcı bilgilerin verilmemesinden kaynaklı, araştırma bulgularının kanıtlanabilir nitelikte olmadığı söylenebilir. Bir diğer ifadeyle araştırma bulgularının aynı şekilde yapılacak bir başka incelemeyle aynı sonuçları vermesi durumu yani *bulgu ve sonuçların teyit edilebilirliği* göz önünde bulundurulmamıştır. Bu durum çalışmaların geçerliği ve güvenilirliğine etki eden bir unsurdur. Eğitim tarihi alanında yapılmış doktora tezlerini inceleyen bu araştırmanın söz konusu duruma özellikle dikkat etmesi, diğer çalışmalardan farklı bir yönünü oluşturmaktadır.

4.1.3. Doktora Tezlerinin Geçerlik Güvenirlik Önlemlerinin İncelenmesine İlişkin Sonuçlar

Tezlerdeki bilimsel geçerlik ve güvenirlik önlemlerinin belirlenmesinin amaçlandığı üçüncü araştırma sorusu dahilinde, 1987-2016 yılları arasında eğitim tarihi alanında Türkiye'de yapılmış 97 doktora tezi araştırmasının tam metnine ulaşılabilen 61 tanesi incelenmiştir. Doktora tezlerinde kullanılan geçerlik güvenirlik önlemleri açısından frekans ve yüzdelik dağılımlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; -yaklaşık olarak- tezlerin %48'inde söz konusu geçerlik ve güvenirlik önlemlerinin alındığı; %52'sinde ise alınmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer ifadeyle ortalama her iki tezden biri, bilimsel araştırma yöntemi kitaplarında belirtilen geçerlik-güvenirlik önlemlerine sahip değildir. Araştırmanın bu yöndeki bulgu ve sonuçları, tezlerin bilimsel değeri hakkında yorum yaparken ihtiyatla kullanılmalıdır. Söz konusu geçerlik ve güvenirlik önlemlerine yapılan tezlerde dikkat edilmiş; ancak bu, araştırma raporuna yani teze kaydedilmemiş olabilir. Dolayısıyla buradaki bulgu ve sonuçlardan yola çıkarak tezlerin bilimsel geçerliği ve güvenirliği üzerine yorumda bulunmak yanlış değerlendirmelere sebep olabilir. Bunun yerine bilim dünyasında ortak bir araştırma yazım şablonu olup olmadığını ve bunun gereğini tartışmak daha doğru olacaktır.

Bu araştırmada da görüldüğü üzere, sosyal bilimlere yönelik olarak yazılmış olan bilimsel araştırma yöntemleri kitaplarında, araştırma yazımı için dikkat edilmesi

gereken, araştırmanın bilimsel geçerliğini ve güvenirliğini artıran çok çeşitli unsurlardan/kriterlerden bahsedilmekte ve ortaya bir bilimsel araştırma yazım Şablonu konulmaktadır. Bu Őablonun, sosyal bilimlerin çatısı altındaki farklı bilim dalları açısından farklı Şekillerde algılandığı anlaşılmaktadır. Kimi sosyal bilim alanlarında bu Şablonu temel alan eserler üretilirken; tarih alanı gibi kendine özgü araştırma yöntem ve teknikleri olan kimi alanlarda ise bu Şablona uygun araştırma yazımına dikkat edilmediği görülmektedir. Bu noktadan hareketle ortaya çıkan *Sosyal bilimlerde ortak bir araştırma yazım Şablonu olmalı mı / ne Şekilde olmalı?* Őeklindeki sorular başka araştırmalara konu olarak incelenebilecek niteliktedir.

Öte yandan, bu araştırmada incelenen doktora tezlerine ve tarih biliminin farklı alanlarında yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında geçerlik ve güvenirlik önlemlerinin çeşitli Şekillerde alındığı; ancak bu hususların, araştırma metinlerinde açık Őeik rapor edilmeyebildiği anlaşılmaktadır. Türkiye’de ağdaş tarih yazıcılığı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu geçerlik-güvenirlik önlemlerinin araştırmada açık bir Şekilde yer almasıyla ilgili bir geleneğin henüz tam anlamıyla oluşmamış olduğu, dolayısıyla araştırmacıların bu konuda ynlendirilmedikleri söylenbilir.

4.2. ÖNERİLER

Araştırmanın bulgu ve sonuçları doğrultusunda eğitim tarihi alanı üzerine çalışan araştırmacılara, alanın gelişimine yönelik olarak üniversitelere ve eğitimle ilgili politika yapıcılara ve uygulayıcılara yönelik olarak şu önerilerde bulunulabilir:

4.2.1. Araştırmacılara Yönelik neriler

Eğitim tarihi alanı, YK niversitelerarası Kurulun Doentlikte tanıdığı, evrensel manada Dünya’nın birçok yerinde “History of Education” olarak tanınan müstakil, özgün bir bilim alanıdır. Bu alanda yapılacak olan yayınlarda ve hazırlanan lisansüstü tezlerde mutlaka “eğitim tarihi” anahtar sözcüğünün belirtilmesi gerekir.

Bu durum eğitim tarihi alanında yapılan çalışmalara ulaşılabilirliği kolaylaştırması açısından da önemli görünmektedir.

Eğitim tarihi alanındaki doktora tezlerini inceleyen bu araştırma sonucunda ortaya konmuş olan, 29 farklı tema başlığını içinde barındıran konu alanı sınıflandırması; bundan sonra yapılacak olan yeni çalışmalar için istifade edilebilir niteliktedir. Bu sınıflandırmayla, eğitim tarihi alanyazınının kuramsal ve kavramsal çerçevesinin daha iyi anlaşılması ve bu alandaki araştırmacıların söz konusu çerçeveyi kendi araştırmalarına daha etkili bir şekilde yansıtması mümkündür. Yapılacak olan çalışmaların eğitim tarihi alanında tam olarak hangi konu alanına girdiği belirlenebilir.

Bununla birlikte, bu çalışmada ortaya konulanların dışında yeni konu alanları tespit edilerek daha farklı özgün çalışma alanları ortaya koymak adına benzeri araştırmalar yapılabilir. Örneğin; eğitim tarihi alanında yayınlanmış bildiri, makale ve kitaplar ile yapılmış yüksek lisans tezleri benzer yöntemle incelenebilir. Ancak bu incelemelerden sonra, eğitim tarihi alanyazınına dair daha somut ve net bir şekilde hüküm ve değerlendirmede bulunmak mümkün olacaktır.

Tez sürecinde araştırma konusuna bağlı olarak gerekli bilgi ve becerilerin edinilmesi hususunda özverili olunması, eğitim tarihi gibi multi-disipliner bir alanda muhakkak dikkat edilmesi gereken bir husustur. Nitekim eğitim tarihi alanı tarih bilimi ve eğitim bilimleri bilim dalları arasında kendine özgü inceleme yöntem ve teknikleri olan, ortak bir çalışma alanıdır. Eğitim bilimleri alanındaki araştırmacıların özellikle çalışma konusuna/dönemine bağlı olarak eski yazılı metinlerin çevirisi için iyi derecede dilbilgisi (Osmanlıca, Arapça, Farsça, Latince, İngilizce vs.) bilmeleri gerekirken; tarih alanındaki araştırmacıların da eğitim bilimleri bilgi, kuram ve yaklaşımına hakim olmaları gerekmektedir. Yani bir eğitim tarihi araştırmacısı, eğitim bilimleri formasyonu ile tarihçiliği hüviyetinde bütünleştirmelidir. Örneğin; Osmanlı son dönem öğretmen yetiştirme politika ve uygulamaları konusunda inceleme yapacak bir araştırmacının T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda gerekli çalışmaları yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olması, dönemin Osmanlıca belgelerini iyi derecede okuyabilmesi ve değerlendirebilmesi doğru tarihsel bilgiye ulaşması için zaruridir. Bununla birlikte ulaşılan tarihsel bilgiyi, eğitim bilimlerinin kuram ve yaklaşımıyla analiz edip değerlendirebilmesi gerekir. Nitekim eğitim tarihi alanyazınında bu gerekleri yerine

getiremeyen araştırmacıların yapmış olduğu oldukça yüzeysel, derleme niteliğinde, özgün değer taşımayan birçok tez bulunmaktadır¹¹⁴. Netice itibariyle gerekli formasyonu sağlayabilen araştırmacıların özgün araştırma konuları belirleyerek yapacağı araştırmalar, eğitim tarihi alanyazını güçlendirecektir.

Türkiye’deki bir üniversitede yapılan eğitim tarihi alanına ilişkin bir lisansüstü tez, Dünya’nın farklı yerlerinde aynı alanda çalışan bir araştırmacıyı ilgilendirebilir. Bu durum, bilimin evrensel niteliğinden ileri gelmektedir. Dolayısıyla araştırmacıların yaptıkları bilimsel çalışmalar, tüm bilim dünyasının hizmetine, görüşüne sunmuş olduğu gerçeğine dikkat etmeleri gerekir. Buna yönelik olarak araştırmacının, yapmış olduğu araştırmada kullandığı dil, konu yaklaşımı, yazım formatı, alanyazının hakim değerleri vs. bu etkene göre şekillendirilmelidir.

Bu araştırmada olduğu gibi alanyazın değerlendirmesi yapmayı amaçlayan araştırmalar, periyodik olarak belli zamanlarda (mesela her beş yılda bir) yapılabilir. Bu durum özellikle alandaki mevcut durumun değerlendirilmesi, yeni gelişmelerin takip edilmesi, araştırmacıların yeni eğilimlerinin belirlenmesi vs. açılardan önemli görünmektedir. Dolayısıyla eğitim tarihi alanyazını inceleyen bu araştırmada gibi, alanyazın inceleme çalışmalarının diğer tüm bilim alanları için periyodik olarak yapılması gerektiği ifade edilebilir.

4.2.2. Eğitim Tarihi Alanının Gelişimine Yönelik Öneriler

YÖK tarafından gerçekleştirilen eğitim fakültelerini yeniden yapılandırma çalışmalarındaki son değişiklikler çerçevesinde; Türkiye’deki üniversitelerde eğitim bilimleri bölümü çatısı altında *Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri* adlı bir ABD yer almaktadır. Bu değişiklik eğitim tarihi alanı için tanımlanmış müstakil bir ABD’nin varlığı, eğitim tarihi araştırmacıları için de müstakil olarak çalışma alanlarında kadro edinebilmeleri açısından umut verici bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Tabii bu bağlamda üniversitelerin payına büyük bir sorumluluk düşmektedir. Üniversitelerde konu ile ilgili prosedürlerin tamamlanarak söz konusu ABD’nin açılmasına, fonksiyonel hale getirilmesine yönelik adımların atılması ve

¹¹⁴ Bu iddiaya bu araştırmanın bulgularının yanı sıra benzeri araştırmaların bulguları da kanıt olarak gösterilebilir. Bkz. UYGUN, “...Lisansüstü Tezlerin Analizi”; ŞAHİN, vd. “Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin ...”; ERGÜN, “Cumhuriyet Dönemi ... s. 346”.

eğitim tarihi araştırmacılarının buralara istihdam edilmesi vs. şeklinde girişimlerde bulunulabilir.

Bu araştırma sonucunda, eğitim tarihi alanındaki tezlerin yazım formatlarının ortak kural ve kaidelerde bulunmadığı, birbirinden çok farklı şablonlara sahip olduğu anlaşılmıştır. Buradan hareketle üniversitelerin lisansüstü tez yazım kılavuzlarında bir standartlaşmaya gidilmesi önerilebilir. Araştırmacıların yazarlık niteliğini sınırlamayan aksine bu konudaki ustalığı geliştiren; bununla birlikte bilimsel kıstaslar çerçevesinde standardize edilmiş bir bilimsel araştırma raporu şablonu olması gerekmektedir. Nitekim yapılan her bir bilimsel araştırma, evrensel bilim dünyasının bir parçası olmaktadır. Dolayısıyla bilim dünyasının üzerinde anlaştığı, genel kabul gören standart bir tez yazım kılavuzunun olması gerekir.

4.2.3. Politika Yapıcılara ve Uygulayıcılarına Yönelik Öneriler

Bu araştırmada incelemeye alınan doktora tezlerinden de anlaşıldığı üzere, Türkiye’de eğitim tarihi alanyazınında önemli bir birikim mevcuttur. Bu birikim, eğitimle ilgili olarak yapılacak çalışmalar için tarihsel tecrübe niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla politika üreticileri eğitimle ilgili yapacakları tüm çalışmalarda, yeni düzenlemelerde bu tecrübeden faydalanabilir. Mümkün olduğu ölçüde geçmiş deneyimlerden istifade edip ders çıkararak; gelecekteki eğitim politika ve uygulamalarının daha istikrarlı, doğru, faydalı, tutarlı, eksiksiz olarak gerçekteştirilmesi adına çaba sarf edilebilir.

KAYNAKÇA

ALTUNYA, Niyazi, *Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış*, Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği (KAVEG), 2009.

ATİK, Kayhan, “Tarih Araştırmalarında Yeni Bir Yöntem: Karşılaştırmalı Tarih”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 5 (16), 2014, http://www.ijoess.com/Makaleler/26770852_272-291kayhan%20atik.pdf (05.06.2017).

BASKIN, Bahar, “II. Meşrutiyet’te Kadın Eğitimine Yönelik Bir Girişim: İnas Dârül-fünûnu”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, sayı: 38, (89-123), <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusiyasal/article/view/1023009377/1023008715> , (05.06.2017).

BEST, John W.; **KAHN**, James V., *Research In Education*, 10th Edition, Pearson Education Limited, USA, 2014.

BİLGİN, Beyza, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24 (1), Ankara, 1981, (469-483).

Biyografi, Otobiyografi, Monografi, Portre Nedir?, https://www.turkedebiyati.org/yazi_turleri/biyografi.html (01.06.2017).

BOGDAN, Robert C.; **BİKLEN**, Sari Knopp, *Qualitative Research For Education*, 5th Edicition, USA, Pearson Education Limited, 2007.

BRİNBERG, David.; **MCGRATH**, Joseph Edward, *Validity And The Research Process*, Newbury Park, Sage Publications, 1985.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener; **KILIÇ ÇAKMAK**, Ebru; **AKGÜN**, Özcan Erkan; **KARADENİZ**, Şirin; **DEMİREL**, Fatih, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (18. Baskı), Pegem Akademi Yayınları (Yay.), Ankara, 2014.

COŞKUN, Eyyup; **KAN**, Mustafa Onur, “Lisansüstü Tezlere Ait Özet Metinlerinin Yazım Tekniği Bakımından Değerlendirilmesi”, *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, Sayı: 9(4), 2013, (299-313), <http://eku.comu.edu.tr/article/view/1044000206> (12.06.2017).

CRESWELL, John W., *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, (3. Baskıdan çeviri), Çev. Ed: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir. Siyasal kitabevi, 2015.

ÇALIK, Muammer; **SÖZBİLİR**, Mustafa, “İçerik Analizinin Parametreleri”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Sayı: 39(174), egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/download/3412/785 (12.06.2017).

DE LOS REYES, A. ve **KAZDİN**, A. E., “When The Evidence Says,”Yes, No, And Maybe So” Attending To And Interpreting Inconsistent Findings Among Evidence-Based Interventions”, *Current Directions in Psychological Science*, Volume: 17(1), 2008, (47-51).

DEMİREL, Özcan, *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, 18. Baskı, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2012.

DENİZ, Kemalettin; **KARAGÖL**, Efecan, “Eğitim Bilimleri Alanındaki Lisansüstü Tez Başlıklarının Kelime Sayısı ve Söz Dizimi Bakımından İncelenmesi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Sayı:4(2), 2016, (248-260).

DOĞAN, İsmail, *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerine Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2004.

ERDOĞAN, Aynur, *Osmanlı'da Yurt Dışı Eğitim ve Modernleşme*, Büyüyenay Yay., 2016.

ERGÜN, Mustafa, *Eğitim Felsefesi*, 4. Baskı. Pegem Akademi, Ankara, 2014.

-----, “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi'nin (TALİD) (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, Sayı: 6(12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay, 2008, (321-348).

-----, *Karşılaştırmalı Eğitim*, Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 1985, <http://www.egitim.aku.edu.tr/> (05.06.2017).

FRAENKEL, Jack R.; **WALLEN**, Norman E., *How To Design And Evaluate Research In Education*, 9th Edition, USA, McGraw Hill Education, 2015.

GRANT, Maria. J.; **BOOTH**, Andrew., “A Typology of Reviews: An Analysis of 14 Review Types and Associated Methodologies”, *Health Information & Libraries Journal*, Volume: 26(2), 2009, (91-108).

GÜMÜŞ, Arife, “Siyasal Bir Kurgu Olarak Türkiye’de Eğitim Politikaları”, *Türkiye’de Eğitim Politikaları*. Ed: Arife Gümüş. Ankara, Nobel Yay., 2015, (1-14).

HIZLI, Mefail, “Osmanlılarda İlköğretimin Tarihi”, *TALİD (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, Sayı: 6(12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay., 2008, 85-106.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin, “Dârülfünûn”, *TDVİA*, c. 8, 521-525, 1993, <https://goo.gl/iHLFTL> (18.04.2015).

JOHNSON, Burke; **CHRISTENSEN**, Larry, *Educational Research: Quantitative, Qualitative, And Mixed Approaches*, 3rd Edicition, USA, Sage Publications, 2008.

KARADAĞ, Engin, “Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik Açından İncelemesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 10(3), 2009, (75-87).

KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Sekizinci Baskı, 1998, Ankara, Nobel Yay.

KAYA, Nurcan, “Türkiye’nin Eğitim Sisteminde Azınlıklar ve Ayrımcılık: Kavramsal Çerçeve ve Temel Sorunlar”, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar İçinde*, K. Çayır ve M. A. Ceyhan (Der.), İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yay., 2012.

-----, “Unutmak mı Asimilasyon mu? Türkiye’nin Eğitim Sisteminde Azınlıklar”, 2009, http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/07/MRG_Rep_TurkeyMinEd_TURK_2009.pdf (01.06.2017).

KILINÇ, Mustafa, Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitim Tarihi (1886-1986), Pegem Akademi Yay., Ankara, 2016.

KISHAN, Neelam Ramnath, *Privatization of Education*, New Delhi: APH Publishing Corporation. 2008.

KOÇ, Emine Seda, “Türkiye’de İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesine Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16 (1), 2016, (198-216), <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/aibuefd/article/view/5000182918> (12.06.2017).

KOÇ, Nizamettin, “YÖK Bu Hatalı Kararından Döner mi?”, *Öğretmen Dünyası Dergisi*, Mart 2017, <http://www.egitimajansi.com/haber/yok-bu-hatali-kararindan-doner-mi-haberi-57266h.html>, (29.06.2017).

KÜÇÜKÖZER, Asuman, “Fen Bilgisi Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerine Bir Bakış”, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, Sayı: 10(1), 2016, (107-141).

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Tarih Araştırmalarında Usul*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2014.

MCMILLAN, James H.; **SCHUMACHER**, Sally, *Research In Education: Evidence Based Inquiry* 7th Edition, England-London, Pearson Education Limited, 2014.

MERRIAM. Sharan B., *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, 3. Basım, Çev. Ed: Selahattin Turan, Nobel yayıncılık, Ankara, 2013.

MİLES, Mattew B.; **HUBERMAN**, A. Michael, *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*, 2nd Edition, USA, Sage Publications, 1994.

ÖCAL, Mustafa, “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü”, *TALİD (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, sayı: 6(12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay, 2008, (399-430).

ÖZÇELİK, İsmail, *Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler*, Ankara, Nobel Yay., 2011.

ÖZEN, Fatmanur, “Eğitimin Ekonomik Temelleri”, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ed: Mustafa Onur ve Mustafa Şanal. Pegem Akademi Yay., Ankara, 2016, (171-192).

ÖZMEN, Kemal Sinan; **CEPHE**, Paşa Tevfik; **KINIK**, Betül, “Trends İn Doctoral Research On English Language Teaching İn Turkey”, *Educational Sciences: Theory & Practice*, sayı: 16(5), İstanbul, 2016, (1737-1759), <http://www.estp.com.tr/tr/makale/trends-in-doctoral-research-on-english-language-teaching-in-turkey/> (12.05.2017).

ÖZTÜRK, Cemil, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Tarihi Literatürü”, *TALİD (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, Sayı: 6 (12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay, 2008, (487-519).

PARE, Guy; **TRUDEL**, Marie Claude; **JAANA**, Mirou; **KİTSİOU**, Spyros, “Synthesizing İnformation Systems Knowledge: A Typology Of Literature Reviews”, *Information & Management*, Volume: 52(2), 2015, (183-199).

PATTON, Michael Quinn, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (Qualitative Research & Evaluation Methods)*, (3. Baskıdan çeviri), Çev. Ed: Mesut BÜTÜN; Selçuk Beşir DEMİR, (1. Baskı), Pegem Akademi Yay., Ankara, 2014.

RHOADES, Ellen. A. “ Commentary literature reviews”, *The Volta Review*, Volume: III(3), Fall 2011, (353-368).

SOMEL, Selçuk Akşin, “Türkiye’de Abdülhamit Dönemi Eğitim Tarihçiliğinin Son Otuz Yılı (1980-2009): Genel Bir Değerlendirme Denemesi”, Ali Akyıldız (Ed.), *Vefatının 90. Yılında II. Abdülhamit*, Küre Yay., İstanbul, 2010, <http://research.sabanciuniv.edu/14409/>, (03.04.2015).

SÖZER, Ersan, “Türk Eğitim Sisteminde Ortaöğretim Programları ve Uygulamalar”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. Sayı: 2(1), 1996, (116-128).

ŞAHİN, Mustafa.; **GÖĞEBAKAN YILDIZ**, Derya; **DUMAN**, Ruşen, “Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2(2), 2011, (96-121), www.sosyalbilgiler.org (12.06.2017).

ŞAHİN, Mustafa; **ÇETİNOĞLU**, Aslı; **AYVAZ**, Saide, “Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Tarihçesi İle İlgili Tezler Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 6(27), 2013, (494-504), www.sosyalarastirmalar.com (10.05.2017).

TALİD, “Yahya Akyüz ile Türk Eğitim Tarihi Üzerine”, *TALİD, (Türk Eğitim Tarihi Sayısı)*, Sayı: 6(12), İstanbul, Bilim ve Sanat Vakfı Yay, 2008, (471-486).

TOPU, Fatma Burcu; **BAYDAŞ**, Özlem; **TURAN BUDAK**, Zeynep; **GÖKTAŞ**, Yüksel, “Öğretim Teknolojisi Araştırmalarında Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri”. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, Sayı: 42(1), (110-126).

TÜMER ERDEM, Yasemin, *II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Kızların Eğitimi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay., 2013.

TÜRK DİL KURUMU, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdk.gov.tr> (29.05.2017).

UYGUN, Selçuk, “Eğitim Tarihi Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Analizi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2(33), 2012, (263-282).

-----, “Türkiye’de Dünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri)”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı: 36 (1-2), 2003, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/141/999.pdf> (05.06.2017).

-----, *Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Bir Sözlü Tarih Araştırması (1937-1954)*, Yayımlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003.

YALANSIZ, Nedim, “Karşılaştırmalı Tarih: Tarih Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 2 (9), 2009, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi9pdf/yalansiz_nedim.pdf (05.06.2017).

YILDIRIM, Ali; ŞİMŞEK, Hasan, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 8. Baskı, Seçkin Yay., Ankara, 2011.

YÜCEL, Mustafa Serhan, Türkiye’de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926), (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD. Bilecik, 2016.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI, Eğitim-Eğitim Bilimleri Fakültesi Yeni Yapısı, 75850160-101.03.01-36826 sayılı, 15.06.2016 tarihli karar. <http://www.memurlar.net/haber/593472/> (29.06.2017).

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI, Yükseköğretim Kurumlarında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin İnternet Üzerinden Derlenmesi Hakkında Kılavuz. Ankara, 2010.

20. YÜZYILDA OSMANLI VİLAYETLERİ, <http://tarihvemedeniyet.org/> (29.05.2017).

HISTORY OF EDUCATION SOCIETY, <https://www.historyofeducation.org/>
<https://www.cambridge.org/core/membership/heds> (01.05.2017).

EKLER

Ek.1. Araştırmada İncelemeye Alınan Eğitim Tarihi Alanında Yapılmış Doktora Tezleri¹¹⁵

KOD NO	TEZİN YAZARI	TEZİN BAŞLIĞI	YIL	ÜNİVERSİ TE
1	YUSUF EKİNCİ	<i>Ahiliğin Işığında Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Meslek Eğitimi</i>	1987	Ankara Üniversitesi
2	HALİL AYTEKİN	<i>İttihad ve Terakki Devri Eğitim Teşkilatı (1913-1918)</i>	1987	Ankara Üniversitesi
3	HAYDAR DURUKAN	<i>Cumhuriyet Dönemi’nde Halk Eğitimi ve Yönetim</i>	1987	Gazi Üniversitesi
4	HASAN AKGÜNDÜZ	<i>Teşkilat ve İdare Bakımından Osmanlı Medrese Sistemi (Klasik Dönem)</i>	1989	Selçuk Üniversitesi
5	CEMİL ÖZTÜRK	<i>Atatürk Devrinde Öğretmen Yetiştirme Politikası ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlar</i>	1991	Marmara Üniversitesi
6	ALİ ARSLAN	<i>Darülfünun’dan Üniversiteye Geçiş</i>	1992	İstanbul Üniversitesi
7	SELAMİ SÖNMEZ	<i>Anadolu’daki Selçuklular ve Beylikler Dönemi Medreseleri</i>	1992	Atatürk Üniversitesi
8	ABDURRAHMAN SİLER	<i>Türk Yüksek Öğretiminde Darülfünun (1863 - 1933)</i>	1992	Hacettepe Üniversitesi
9	NURİ OLUR	<i>Türkiye Eğitiminde Çağdaşlaşma (1923-1950)</i>	1994	Marmara Üniversitesi
10	MUSTAFAKAÇAR	<i>Osmanlı Devleti’nde Mühendisanelerin Kuruluşu ve Bilim ve Eğitim Anlayışındaki Değişmeler</i>	1994	İstanbul Üniversitesi
11	MEHMET ÇETİN AKIN	<i>Konya Gazi Lisesi ve Tarihi Gelişimi</i>	1995	Selçuk Üniversitesi
12	HASİBEÇETİN	<i>Türkiye’de Üniversite Reformları</i>	1997	Ankara Üniversitesi
13	HAMİT ER	<i>1699-1839 Arası Osmanlı Devleti’nde Eğitim Müesseseleri ve Yenileşme-Modernleşme</i>	1998	Marmara Üniversitesi
14	FAHRİ TEMİZYÜREK	<i>Selim Sabit Efendi ve Usul-İ Cedit Hareketi İçerisindeki Yeri</i>	1999	Gazi Üniversitesi
15	YILDIZ KURTULUŞ	<i>Türkiye’de Sanat Eğitimi Tarihi (1950-1999), Genel Eğitimde ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Resim/ Resim-İş Bölümleri ve Dersleri</i>	2000	Ankara Üniversitesi

¹¹⁵ Ek 1’de yer alan bu tabloda, bu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Türkiye’deki üniversitelerde eğitim tarihi alanında yapılmış 97 adet doktora tezine ilişkin birtakım bilgiler verilmiştir. Burada yer alan herhangi bir tezin başlığı, YÖK Ulusal Tez Merkezi Tez Otomasyon Sistemi’nden tarandığı vakit, ilgili teze dair diğer ayrıntılı bilgilere ulaşılabilir. Ayrıca ilk sütunda yer alan kod numaraları, tezlerin incelenmesi sürecinde her bir tez için araştırmacı tarafından belirlenen sayısal kodu ifade etmektedir.

KOD NO	TEZİN YAZARI	TEZİN BAŞLIĞI	YIL	ÜNİVERSİ TE
17	MUSTAFA ŞANAL	<i>Türkiye’de Öğretmen Okullarında Meslek Dersi Kitaplarının Pedagojik Açısından Değerlendirilmesi (1848-1918)</i>	2002	Ankara Üniversitesi
18	HÜSEYİN ŞİMŞEK	<i>Tanzimat ve Mutlakiyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi</i>	2002	Ankara Üniversitesi
19	NAZAN CENKOVA ÇOMUNOĞLU	<i>Kıbrıs’ta İngiliz Yönetimi Dönemi (1878-1960)’nde Uygulanan Eğitim Sistemi ve Günümüz Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi Üzerindeki İzleri</i>	2002	Marmara Üniversitesi
20	MUAMMER İPEK	<i>Bir Eğitim Bakanı Olarak Emrullah Efendi’nin Eğitim Felsefesi Politikaları ve Uygulamaları 1908-1914</i>	2002	Ankara Üniversitesi
21	İSHAK KESKİN	<i>Yakınçağdan Günümüze Türkiye’de ve Avrupa’da Arşivcilik Eğitimi</i>	2003	İstanbul Üniversitesi
22	SELÇUK UYGUN	<i>Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Bir Sözlü Tarih Çalışması</i>	2003	Ankara Üniversitesi
23	ENGİN BAYSEN	<i>Fen Eğitiminde Yeni Gelişmeler ve (1960-1985 Dönemi) Türkiye’deki Uygulamaları</i>	2003	Gazi Üniversitesi
24	CELİLE EREN ARGIT	<i>Tanzimat’tan Sonra Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi</i>	2004	İstanbul Üniversitesi
25	ŞABAN ORTAK	<i>Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri</i>	2004	Ankara Üniversitesi
26	NAMIK KEMAL ŞAHBAZ	<i>Tanzimat’tan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Kadar Türkiye’de İlkokuma ve Yazma Öğretimi</i>	2005	Gazi Üniversitesi
27	ZUHAL ÖZCENGİZ	<i>Kuruluş Dönemi’nde Türk Operası (19. Yüzyıl Ortasından 1950’ye Kadar)</i>	2006	Marmara Üniversitesi
28	SALİH İNCİ	<i>Dinler Tarihi Açısından Heybeliada Ruhban Okuluna Genel Bir Bakış</i>	2007	Selçuk Üniversitesi
29	ALİ GURBETOĞLU	<i>II. Meşrutiyet Dönemi’nde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (1908-1918)</i>	2007	Ankara Üniversitesi
31	YUSUF KESKİN	<i>Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması</i>	2008	Marmara Üniversitesi
32	ESRA PARMAKSIZ	<i>II. Abdülhamit Dönemi Eğitim Sistemi Eğitim Yapıları ve Askeri Rüştüyeler</i>	2008	Yıldız Teknik Üniversitesi
33	EROL OĞUR	<i>Ali Canip Yöntem ve Eğitim</i>	2008	Uludağ Üniversitesi

KOD NO	TEZİN YAZARI	TEZİN BAŞLIĞI	YIL	ÜNİVERSİ TE
34	AYFER UZ	<i>Köy Enstitülerinde Verilen Görsel Sanatlar Eğitiminin Günümüz Görsel Sanatlar Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi</i>	2008	Gazi Üniversitesi
35	KERİM SARIÇELİK	<i>Osmanlı Devri Konyası'nda Modern Eğitim-Öğretim (1869-1919)</i>	2009	Selçuk Üniversitesi
36	HAMZA ALTIN	<i>II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Devirlerinde Öğretmen Yetiştirme Meselesi</i>	2009	Ankara Üniversitesi
37	AYNUR UÇKAÇ	<i>Ekonomik Kalkınma Ve Küreselleşme Sürecinde Eğitim</i>	2009	İstanbul Üniversitesi
38	MUZAFFER DENİZ	<i>Cumhuriyetin İlk Yıllarında Antalya Şehrinde Eğitim (1923-1950)</i>	2009	Selçuk Üniversitesi
39	HAYRUNİSA ALP	<i>Tevhid-i Tedrisat'tan Harf İnkılabına İlköğretim</i>	2009	İstanbul Üniversitesi
40	HALİL ÖZEÇOĞLU	<i>Modernleşme Sürecinde İzmir'de Müslim ve Gayrimüslimlerin Eğitimine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım</i>	2009	Dokuz Eylül Üniversitesi
41	FATİH DEMİREL	<i>Mekteb-i İdadî</i>	2010	Atatürk Üniversitesi
42	MEHMET SAĞLAM	<i>1970-1975 Dönemi İlkokul Öğrencilerinin Eğitim Deneyimleri: Sözlü Tarih Yöntemiyle Bir Çalışma</i>	2010	Ankara Üniversitesi
43	SEYİT TAŞER	<i>Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi</i>	2010	Selçuk Üniversitesi
44	AYŞE AKSU	<i>Amerikalı Misyonerlerin Osmanlı Anadolu'sundaki Eğitim Faaliyetleri (1820-1900) ve Bunun Osmanlı Toplum Yapısına Etkileri</i>	2010	Marmara Üniversitesi
45	AYŞEGÜL ALTINOVA	<i>Osmanlı Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri</i>	2010	Gazi Üniversitesi
46	STEFANO BENLİSOY	<i>Education In The Turcophone Orthodox Communities Of Anatolia During The Nineteenth Century</i>	2010	Boğaziçi Üniversitesi
47	KAZIM DALKIRAN	<i>Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Askeri Akademik Eğitim</i>	2010	Süleyman Demirel Üniversitesi
48	ABDULLAH AKIN	<i>Cumhuriyet Dönemi'nde Din Eğitimi</i>	2010	Uludağ Üniversitesi
49	SAFİYE KESGİN	<i>Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi</i>	2010	Ankara Üniversitesi
50	MUSTAFA SELÇUK	<i>İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi</i>	2010	İstanbul Üniversitesi
51	AYŞE PEYMAN YAMAN	<i>Osmanlıda Mekteplerin Ortaya Çıkışı ve Gelişmeleri</i>	2010	Marmara Üniversitesi

KOD NO	TEZİN YAZARI	TEZİN BAŞLIĞI	YIL	ÜNİVERSİ TE
52	MEHMET ALİ YILDIRIM	<i>Tanzimat Dönemi'nde Meslek Okulları</i>	2010	Ankara Üniversitesi
54	NUR MALA	<i>Cumhuriyet'ten Günümüze İlköğretim Programlarının Faydacı ve İlerlemeci Ekole Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi</i>	2011	İnönü Üniversitesi
55	SONGÜL KEÇECİ KURT	<i>Osmanlı Devleti'nde Özel İslam Mektepleri</i>	2011	Atatürk Üniversitesi
56	EROL KAPLUHAN	<i>Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk Dönemi Eğitim Politikaları (1923 – 1938) ve Coğrafya Eğitimi</i>	2011	Marmara Üniversitesi
57	ELİF AKTAŞ	<i>12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve Tarih Öğretimine Etkileri</i>	2011	Atatürk Üniversitesi
58	İSMAİL ÇELİK	<i>Türk Eğitim Düşüncesinde Elit Eğitimi Akımı</i>	2011	Atatürk Üniversitesi
59	GÜLŞAH ESER	<i>Köy Enstitüleri'nde Bir Öncü: Özgün Arşiv Işığında Göl Köy Enstitüsü</i>	2011	İstanbul Üniversitesi
60	FATMA KAYA DOĞANAY	<i>Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Rüştüye Mektepleri</i>	2011	Atatürk Üniversitesi
62	BURCU ÖZTÜRK	<i>1923-1950 Yılları Arasında Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Üzerine Bir Araştırma</i>	2012	Gazi Üniversitesi
63	AHMET SAİT ÖZKUL	<i>Türk Yükseköğretiminde İşletme Eğitimi (1883-1954)</i>	2012	Süleyman Demirel Üniversitesi
64	OSMAN DEMİRCİ	<i>Osmanlı Medreselerinde Kelam Öğretimi (İznik, Bursa, Edirne, İstanbul)</i>	2012	Marmara Üniversitesi
65	ERSİN MÜEZZİNOĞLU	<i>Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey</i>	2012	Erciyes Üniversitesi
66	GÜLSÜM PEHLİVAN AĞIRAKÇA	<i>Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Mekteplerde Ahlâk Eğitimi ve Öğretimi</i>	2012	Marmara Üniversitesi
67	CEREN GÜLSER İLİKAN RASİMOĞLU	<i>Bir Mesleki Grubun Oluşumu: On Dokuzuncu Yüzyıl Modernleşen Osmanlı İmparatorluğu'nda Hekimler (1839-1908)</i>	2012	Boğaziçi Üniversitesi
68	UMUT KAYA	<i>1839-1923 Tarihleri Arasında Osmanlı'da Ahlâk Eğitimi</i>	2012	Marmara Üniversitesi
69	BAT-AMGALAN OROSOO	<i>Moğolistan'da Ortaokul ve Liselerde Tarih Eğitiminin Gelişimi</i>	2012	Gazi Üniversitesi
70	VİLDAN ÖZDEMİR	<i>Türkiye'de İngilizce Öğretiminin ve İngilizce Öğretmeni Yetiştirmenin Tarihi</i>	2012	Mersin Üniversitesi
71	PINAR BİLASA	<i>Türkiye'de İlköğretimin Tarihsel Gelişimi</i>	2012	Gazi Üniversitesi

KOD NO	TEZİN YAZARI	TEZİN BAŞLIĞI	YIL	ÜNİVERSİ TE
72	ALİ ÜNİŞEN	<i>II. Meşrutiyet Dönemi 'nde İstanbul 'da Yayımlanan Başlıca Mecmualardaki Eğitim Bilimleri ile İlgili Makalelerin Değerlendirilmesi</i>	2013	Gaziantep Üniversitesi
73	HATİCE TEZER ASAN	<i>Türk Eğitiminde İktidar-Eğitim İlişkileri ve İnsan Yetiştirme Politikalarının Michel Foucault 'un Panoptikon Metaforuna Göre İncelenmesi (1795-1946)</i>	2013	Marmara Üniversitesi
74	MUSTAFA KILIÇ	<i>Türkiye 'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi</i>	2013	Ankara Üniversitesi
75	AYNUR ERDOĞAN	<i>Yurt Dışı Eğitim ve Türk Modernleşmesi</i>	2013	İstanbul Üniversitesi
76	SELMAN TUNAY KAMER	<i>Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)</i>	2013	Ankara Üniversitesi
77	HÜSEYİN EVCİM	<i>Cumhuriyet Dönem Yabancı Dil Öğretmen Yetiştirme Programlarının Karşılaştırması</i>	2013	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
78	AHMET HİLMİ GÜVEN	<i>İmparatorluğun Son Yıllarından Türkiye Cumhuriyeti 'nin İlk Yıllarına Kadar Osmanlı Yahudilerinin Eğitim Faaliyetleri: Türk ve Fransız Arşiv Belgeleri Işığında Alyans İsrail Universal Deneyimi (1860-1937)</i>	2013	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
79	EBUBEKİR GÜNGÖR	<i>Kırgızistan 'da Yeni Eğitim Sistemi Ceditçilik ve İsenaalı Arabayev</i>	2013	Akdeniz Üniversitesi.
80	RAMAZAN ALABAŞ	<i>Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim ve Tarih Anlayışı Açısından İncelenmesi (1928-1950)</i>	2014	Ankara Üniversitesi
81	FATMA HÜRREM YILDIZ	<i>John Dewey 'in Eğitim Görüşleri ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri</i>	2014	Gazi Üniversitesi
82	MUHAMMETALİ YAZIBAŞI	<i>II. Meşrutiyet Dönemi Sıbyan/İptidai ve Rüştüye Mekteplerinde Ahlâk Eğitim ve Öğretimi</i>	2014	Ankara Üniversitesi
83	CENGİZ KILIÇ	<i>Eğitimci Olarak Kant: Immanuel Kant 'ın Eğitim Üzerine Düşünceleri</i>	2014	Atatürk Üniversitesi
84	CENGİZ ASLAN	<i>Erken Cumhuriyet Dönemi 'nde Eğitim Bilimleri Alanında Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi Olgusu (1923-1940)</i>	2014	Ankara Üniversitesi
85	HARUN YILMAZ	<i>Zengiler ve Eyyübiler Dönemi 'nde Dımaşk 'ta Medrese: 1154-1260</i>	2014	Marmara Üniversitesi
86	ESRA ATMACA	<i>Memlûkler Dönemi 'nde Halep 'te Eğitim-Öğretim Müesseseleri ve Ulemâ</i>	2014	Marmara Üniversitesi

KOD NO	TEZİN YAZARI	TEZİN BAŞLIĞI	YIL	ÜNİVERSİ TE
87	SAVAŞ KARAGÖZ	<i>İkinci Meşrutiyetten Harf İnkılabına Kadar Süreli Yayınlarda Yeralan Eğitim Görüşleri ve Cumhuriyet Eğitime Yansımaları (1908 - 1928)</i>	2014	Gazi Üniversitesi
89	AYŞE KÖKÇÜ	<i>Osmanlılar'da Diferensiyel İntegral Hesap ve Eğitimdeki Yeri</i>	2014	Ankara Üniversitesi
90	SULTANBERK HALMATOV	<i>Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Gelişim Süreci</i>	2014	Atatürk Üniversitesi
92	ERAY YILMAZ	<i>Türkçe Çocuk Gazetelerinde Osmanlı Kimliği (1869-1908)(Ahlak, İlim, Dil, Tarih ve Coğrafya</i>	2015	Yıldız Teknik Üniversitesi
93	ERHAN KANBOLAT	<i>Harf Devrimi'nden Köy Enstitülerine Türkiye'de İlköğretim (1928-1940)</i>	2015	İstanbul Üniversitesi
94	MURAT SERDAR	<i>Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa'da Hastaneler ve Tıp Eğitimi</i>	2015	Gazi Osman Paşa Üniversitesi.
95	ALKAN YILMAZ	<i>Türk Romanında Yükseköğrenim Gençliği(1872-1950)</i>	2015	Uludağ Üniversitesi
96	YAŞAR ARSLANYÜREK	<i>Osmanlı Devleti'nde Mesleki ve Teknik Okullar (1876 – 1908)</i>	2015	Kahramanmaraş Üniversitesi
97	SENA COŞĞUN	<i>Atatürk Dönemi Yurt Bilgisi Ders Kitaplarının Eğitim Felsefesi ve Sosyolojisi Açısından Değerlendirilmesi</i>	2015	Erzincan Üniversitesi
98	MURAT ÇELİK	<i>Osmanlı Medreseleri İle Avrupa Üniversitelerinin İşleyişleri Bakımından Mukayesesi: 1450-1600</i>	2015	Uludağ Üniversitesi
99	ÖMER OBUZ	<i>İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Düşünce Dünyası</i>	2015	Anadolu Üniversitesi
100	ARZU BOY	<i>Kars Eğitim Tarihi (Tanzimat'tan 2015'e)</i>	2016	Atatürk Üniversitesi
101	ESRA MİNDİVANLI AKDOĞAN	<i>Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi</i>	2016	Atatürk Üniversitesi
102	MUSTAFA SERHAN YÜCEL	<i>Türkiye'de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları</i>	2016	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
103	GÖNÜL TÜRKAN DEMİR	<i>Atatürk Dönemi Eğitim Dergilerindeki Sosyal Bilimlerle İlgili Konuların İncelenmesi (1923-1938)</i>	2016	Dumlupınar Üniversitesi

Ek.2. Tez İnceleme Formu

TEZ İNCELEME FORMU	
<i>A BÖLÜMÜ</i>	
A1. Tez No:	
A2. Tez Adı:	
A3. Sayfa Sayısı:	
A4. Yıl:	
A5. Tez Danışmanı Unvanı:	
A6. Yapıldığı Üniversite:	
A7. Yapıldığı Enstitü:	
A9. YÖKTEZ’de Okuyucuya Açık Olup-Olmadığı:	
A10. Tema 1:	
A11. Tema 2:	
A12. Veri Toplama Şekli:	
<i>B BÖLÜMÜ</i>	
B1. Veri toplama aracı ve sürecinin açıklanması	
B2. Veri analiz sürecinin açıklanması	
B3. Kapsam ve sınırlıkların betimlenmesi	
B4. Veri kaynağı özelliklerinin açıklanması	
B5. Veri kaynağı tanımlanması	
B6. Veri kaynağı seçim şeklinin belirtilmesi	
B7. Araştırmanın uygulama sürecinin betimlenmesi	
B8. Kullanılan yöntemin seçim gerekçesinin açıklanması	
B9. Geçerlik ve güvenilirlik önlemlerinin açıklanması	
B10. Uzman görüşünün alınması (Meslektaş değerlendirmesi)	
B11. Güvenirlik hesaplamalarının belirtilmesi	
B12. Kaynak çeşitlemesi yapılması	
B13. Veriler arasında tutarlılığın kontrol edilmesi	
B14. Uzmanlarca dil kontrolünün yapılması	
B15. Veri kaynaklarının “İç tenkit” yöntemiyle incelenmesi	
B16. Veri kaynaklarının “dış tenkit” yöntemiyle incelenmesi	

ÖZ GEÇMİŞ

Eyüp CÜCÜK 1989 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gaziantep'te bulunan Mahmut Hümayun Özhelvacı İlköğretim Okulu ve Şahinbey Atatürk Lisesi'nde tamamladı. Ardından Ankara'da Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans eğitimini sürdürerek buradan, 2011 yılında mezun oldu. Yine aynı yıl Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi ABD Yüksek lisans Programı'na başladı. 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi ABD Yüksek Lisans Programı'ndan mezun oldu. İleri derecede Osmanlıca (Rik'a, Divanî Hattı vs.) ve orta derecede İngilizce bilen Eyüp Cücük; 2014 yılından beri Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Araştırma Görevlisi kadrosunda çalışmaktadır.

VITAE

Eyup CUCUK was born in 1989 in Gaziantep. He completed Mahmut Humayun Ozhelvacı Primary School and Sahinbey Ataturk High School in Gaziantep. In 2011, as soon as he graduated from Department of History in Hacettepe University, he started a M. A. program in Department of Contemporary History of Gaziantep University Institute of Social Sciences. In 2015, he also graduated from a M. A. program in Gaziantep University, Institute of Educational Sciences, Department of Curriculum and Instruction and he was appointed as a research assistant at the same programme in 2014. He has advanced knowledge of Ottoman Turkish (Rik'a, Divanî Handwriting) and intermediate level in English.